

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ ANABİLİM DALI

SURİYE GÖÇLERİ: SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ÖĞRENCİNİN ADI ve SOYADI

Esmâ ANCIN

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ ANABİLİM DALI

SURİYE GÖÇLERİ: SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ÖĞRENCİNİN ADI ve SOYADI

Esmâ ANCIN

Danışmanı Prof. Dr. Ramazan ÖZEY

İstanbul, 2019

Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLAM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTADOĞU COĞRAFYASI VE JEOPOLİTİĞİ ANABİLİM DALI

Esmâ ANCİN tarafından hazırlanan **SURİYE GÖÇLERİ: SULTANBEYLİ ÖRNEĞİ** başlıklı bu çalışma 05/08/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman: Prof. Dr. Ramazan ÖZEY
Üye: Doç. Dr. Ali Osman KOCALAR
Üye: Dr. Öğretim Üyesi Vedat ŞAHİN

ÖZGEÇMİŞ

Esmâ ANCIN 1969 İstanbul doğumlu olup eğitimini tamamını İstanbul'da tamamlamıştır. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümünden 1994 yılında mezun olduktan sonra 1995 yılında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde başlayan meslek hayatını halen Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Üsküdar Tenzile Erdoğan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi Coğrafya Öğretmeni olarak sürdürmektedir. Eğitim alanında katıldığı çeşitli ulusal ve uluslararası toplantılar ile yürütücülüğünü gerçekleştirdiği sosyal sorumluluk projeleri bulunmaktadır. Evli ve üç çocuk annesidir.

ÖNSÖZ

Göç araştırmaları ölkemizin tarihi coğrafyası bağlamında son yıllarda giderek önemini arttıran bir alan olma özelliği göstermektedir. Coğrafya bilimi açısından bakıldığında göçün beşeri nedenleri ve sonuçlarının yanı sıra çözüm bekleyen uzun süreli toplumsal sorunları da beraberinde getirmesi disiplinler arası daha uzun vadeli ve derinlemesine çalışmalar yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Bu çalışma küçük ölçekli olma özelliği taşıyor olsa da Suriye Göçü özelinde göçün beşeri bir faaliyet olarak başta çocuklar olmak üzere zorunlu göçe maruz kalan bireyler üzerindeki etkilerini dikkate almanın yanı sıra insani yardım faaliyetleri bağlamında göçlerin yol açtığı olumsuz sonuçlarının azaltılmasında eğitim ve rehabilitasyon faaliyetleriyle sosyal uyum süreçlerine ne gibi katkıların yapılabileceğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Yüz elli yıldan fazla bir geçmişe sahip olan Türk Kızılay'ı uluslararası bir insani yardım kuruluşu olarak göçün olumsuz beşeri etkilerini azaltmada üzerine düşeni fazlasıyla yapmanın yanında yardım süreçlerinde küresel ölçekte model geliştirebilme başarısına da sahip bulunmaktadır. Çalışma sahamız olan Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi'nde çalışmanın odağındaki Suriye'den zorunlu göç kapsamında gelen ve geçici koruma statüsüne sahip bireyler, burada aldıkları eğitim ve destekle gelecekte Türkiye ve Suriye'ye olduğu kadar dünya barışına ve coğrafyaların birlikteliğine önemli ölçüde katkı sunacak beşeri duyarlılık sahibi bireyler olacaklardır. Her biri aldıkları eğitim, edindiği beceri ve kendilerini teşvik eden, bağırına basan Türk insanın misafirperverliği gibi insani değerleriyle "heartland" yani "yeryüzünün kalbi", bir başka deyişle "yürek coğrafyası" olmanın getirdiği sorumluluğu yarınlara taşıyacaklardır. Başta araştırma boyunca güven ve desteklerini sürekli gördüğüm danışman hocam Prof. Dr. Ramazan ÖZEY ve MÜ. Coğrafya Eğitimi Bölümü öğretim üyesi Doç. Dr. Ali KOCALAR hocalarım olmak üzere Türk Kızılay Başkanı, Uluslararası Kızıllaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu başkan yardımcısı Dr. Kerem KINIK Beyefendiye, Türk Kızılay'ın yöneticilerine, Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin çalışanlarına, ayrıca tezin tüm aşamalarında desteğini, emeğini ve vaktini esirgemeyen değerli eşim Mehmet Cüneyt ANCIN'a içten teşekkürü borç bilirim.

ÖZET

Bu araştırma, Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi'nden yararlanan geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısını, cinsiyetlerini ve aldıkları eğitimler ile bu eğitimlerin hayatlarına olan katkısını incelemektedir. Suriye iç savaşının başladığı 2011 yılından günümüze zorunlu göçe maruz kalan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için Türkiye'de kamu sivil toplum kuruluşu iş birliği özelinde Türk Kızılay'ına bağlı Toplum Merkezleri, göçe bağlı nüfus sorunlarının çözümünde önemli işlev görmektedir. Sultanbeyli Toplum Merkezi, Türkiye'de sayıları on beşi bulmuş olan Toplum Merkezlerinin Şanlıurfa'dan açılan ilk örneğinden sonra ikincisi, İstanbul ölçeğindeki ilki olma özelliğini taşımaktadır. Sultanbeyli Toplum Merkezi örneğinde Türkiye'ye gelen Suriyeli geçici koruma kapsamındaki sığınmacıların kamu hizmeti olan eğitimden yararlanmalarının yanı sıra kişisel ve mesleki eğitime yönlendirilmelerinin ülke coğrafyası ve demografisi bakımından nitel yönden araştırılması ile elde edilen bilimsel verilerin analizini içermektedir.

Keşfedici nitel araştırma olarak tasarlanan tezimizde literatür araştırmasının yanı sıra yarı yapılandırılmış odak grup görüşmesi tekniklerine başvurulmuştur. Görüşmelerin uygulamaları Türk Kızılay İstanbul Sultanbeyli Toplum Merkezinde gerçekleştirilmiştir. Sultanbeyli Toplum Merkezi, il ve ilçe düzeyinde Türk Kızılay tarafından Türkiye'ye zorunlu göç kapsamında gelen geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler özelinde alanında gerçekleştirilen ilk çalışma ve dolayısıyla prototip olma özelliği taşımaktadır.

Tezde Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göç kapsamında gelen ve kamplar haricinde büyükşehir ortamında yaşamakta olan geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için dört ana başlıkta hizmet sunulmaktadır. Bunlar psikososyal destek ve sağlık, geçim kaynağı geliştirme, koruma programı ve sosyal uyum faaliyetleridir. Bunun için mevcut eğitim düzeylerine ilave örgün ve yaygın olmak üzere eğitime erişim ve destek eğitimi hizmeti olacak şekilde okul çağındaki öğrenciler de yararlandırılmaktadır. Bu hizmetler kapsamında değerlendirilebilecek rehabilitasyon imkânlarının ile beceri ve meslek edinirme projelerinin yanı sıra uyum sorunlarının çözümü amaçlı faaliyetleri konu edinilmiştir. Bunun için model bir coğrafi bölüm olan İstanbul Sultanbeyli ilçesi sınırları içerisinde incelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Suriye'den zorunlu göç kapsamında gelenlerin durumuyla ilgili ulusal ve uluslararası mevzuat çerçevesinden, dokümanların ve politika belgelerinin analizlerinden yararlanılmıştır. Bu literatür çalışmasının ardından saha çalışması safhasına geçilerek ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcisi olan yönetici ve öğretmenlerle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Saha çalışmasının ikinci aşamasında doğrudan konunun muhatabı olan zorunlu göç kapsamında gelmiş ve İstanbul Sultanbeyli ilçesinde yerleşik Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi'nden de hizmet almakta olan Suriyelilerle odak grup görüşmeleri uygulanmıştır. Bu süreçte de Kızılay saha verileri tarafımızla paylaşılmış olup ayrıca ulusal ve uluslararası kurumlar ve sivil toplum kuruluşlarınca Suriyelilerle ilgili yapılmış olan çalışmalar, özellikle de Suriyelilerin eğitimiyle ilgili rapor ve makaleler incelenmiştir.

ABSTRACT

This research researches is the number, average age, gender and the education they receive and the contribution these trainings have to their lives as well the number of Syrians under temporary protection who benefit from the Red Crescent Sultanbeyli Community Center. For Syrian under temporary protection who have been subjected to forced migration, Since 2011 to present, when Syrian Civil War began community centers affiliated with Turkish Red Crescent are important functions in solving migration- related population problems in Turkey in the private cooperation of public number non-governmental organizations. The Sultanbeyli Community Center is the first of fifteen community centers in Turkey. In the case of Sultanbeyli community center, it includes analysis of scientific data obtained by qualitative research in terms of geography and demographics of the country in which the asylum seekers coming to Turkey under temporary protection benefit from public service education as well as their orientation to personal and professional education.

Our thesis, designed as exploratory qualitative research, referenced literature research as well as structured and semi-structured focus group interview techniques. The applications of the talks have been carried out at the Turkish Red Crescent Istanbul Sultanbeyli Community Center. The Sultanbeyli Community Center is the first and therefore the prototype of the work carried out in the field of Syrians under temporary protection from forced migration to Turkey by the Turkish Red Crescent at the provincial and district level.

The thesis provides four main topics for Syrians under temporary protection who come from Syria to Turkey as part of forced migration and live in the metropolitan environment except in camps. These are psycho-social support and health, livelihood development, conservation program and social cohesion activities. For this purpose, school-age students are also provided with access to and support education services, which are formal and common in addition to the current education levels. Rehabilitation facilities that can be evaluated within the scope of these services, skills and vocational training projects as well as activities aimed at solving adaptation problems have been taken into consideration. For this purpose, qualitative research methods were used in this

study which aimed to study within the borders of Sultanbeyli district of Istanbul, which is a model geographical section. Analyses of documents and policy documents have been used in the framework of national and international legislation regarding the situation of those arriving from Syria under mandatory migration. After this literature study, the field study phase was started and face to face interviews were conducted with the managers and teachers who were the representatives of the related non-governmental organizations. During the second phase of field work, focus group talks were conducted with Syrians who were directly involved in the subject within the scope of forced migration and who were also serving from the Red Crescent Sultanbeyli Community Center located in the Sultanbeyli district of Istanbul. In this process, the Red Crescent field data has been shared with us and also the work done by national and international institutions and non-governmental organizations regarding Syrians, especially examined by the report and articles on the education of Syrians.

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ.....	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLO ve ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
KISALTMALAR.....	xiii
BÖLÜM I. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	2
1.1.1. Alt Problemler.....	5
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Önem.....	5
1.4 Sınırlılıklar.....	6
1.5. Sayıtlar (Varsayımlar).....	6
1.6. Tanımlar.....	7
BÖLÜM II. ALAN YAZINLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	9
2.1. Göç Olgusu.....	9
2.2. Göçün Nedenleri.....	13
2.2.1 Ekonomik Faktörler.....	13
2.2.2 Sosyal, Psikolojik ve Siyasi Faktörler.....	15
2.2.3 Doğal Faktörler.....	17
2.3. Türkiye'ye Yapılan Göçler.....	19
2.4. Suriye İç Savaşı Sonrası Türkiye'ye Yapılan Göçler.....	23
2.4.1. Suriye'den Türkiye'ye Yapılan Göçlerin Nedenleri.....	26
2.4.2. Suriye'den Türkiye'ye Yapılan Göçlerin Sonuçları.....	27
2.5. Suriyeli Mültecilerin Eğitim Sürecinde Sorunlar Çözümler.....	31
2.5.1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitim Süreci.....	31
2.5.2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitiminde Etkin Kurum ve Kuruluşlar.....	35

2.5.3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitiminde Türk Kızılay.....	40
2.5.4. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitiminde Sultanbeyli Toplum Merkezi.....	42
BÖLÜM III. YÖNTEM	46
3.1. Araştırmanın Metodu.....	46
3.2. Çalışma Grubu.....	46
3.3. Veri Toplama Araçları.....	47
3.4. Verilerin Toplanması.....	49
3.5. Verilerin Çözümlemesi.....	50
BÖLÜM IV. BULGULAR	51
4.1. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitiminde “Sultanbeyli Toplum Merkezinin” rolü	51
4.2. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitim sorununa bağlı olarak Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi’nce sağlanan eğitimlerin hedefleri ve avantajları.....	59
4.3. Türk Kızılay’ı tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi’nin geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere sağladığı imkânlar ile eğitimlerinin ve sonuçları.....	61
4.4. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin uyum ve eğitim sürecinde karşılaştıkları zorluklar (dil, yetersiz derslik, diğer imkânlar, ötekileştirme vb.).....	63
4.5. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Sultanbeyli Toplum Merkezi’nin eğitim faaliyetlerine yönelik düşünceleri	64
4.6. Toplum merkezindeki Suriyelilerin Türkiye hakkındaki genel düşünceleri.....	66
4.7. Suriyelilerin eğitiminde STK’ların rolü bakımından model olarak STM.....	67
BÖLÜM V. SONUÇ	69
5.1. Yargı	69
5.2. Tartışma	72
5.3. Öneriler	74
KAYNAKLAR	78
EKLER	89

TABLO ve ŞEKİLLER LİSTESİ :

Tablo 1.	26
Şekil 1.	29
Şekil 2.	33
Şekil 3.	41
Şekil 4.	43

KISALTMALAR

AFAD	TC. İçişleri Bakanlığı Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	Birleşmiş Milletler Örgütü
CEA	Topluluk Katılımı ve Hesap Verilebilirlik
CCTE	Koruma Bileşeni ve Şartlı Eğitim Yardımı
ÇÇB	İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi
Çev.	Çeviren
E	Eğitimci (Bulgular Kısmında Görüşme sorularını cevaplayan STM yetkilisi eğitimciler)
Ed.	Editör
ESSN	Yabancılar İçin Sosyal Uyum Yardımı Projesi
EU	European Union (Avrupa Birliği)
Haz.	Hazırlayan
Hudapar	Hür Dava Partisi
GEM	Geçici Eğitim Merkezi
GİGM	Türkiye Cumhuriyeti. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
GKB	Geçici Koruma Belgesi
IPA	Koruma Yardımı (Instrument for Preaccession Assistance)
IOM	International Organisation of Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
İYEP	İlkokullarda Yetiştirici Eğitim Programı
İŞKUR	Türkiye Cumhuriyeti Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Türkiye İş Kurumu
KHGM	Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Kord.	Koordinatör
MHB	Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MEB	Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı
ORSAM	Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
Öğr.	Öğrenciler (Bulgular Kısmında STM’de görüşme sorularını cevaplayan odak gruptaki Suriyeli öğrenciler)

PICTES	Türkiye Cumhuriyeti Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi
RG	Resmi Gazete
SCM	Red Crescent Sultanbeyli Community Center
SETA	Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SNF	Özel İhtiyaç Fonu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STM	Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi
SUY	Koruma Bileşeni
TUIÇ	Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Derneği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNCHR	United Nations High Commissioner for Refugees
UNICEF	United Nations Children's Emergency Found
USAK	Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
Y.	Yönetici (Bulgular Kısmında STM'de görüşme sorularını cevaplayan yetkili yönetici)
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

BÖLÜM I : GİRİŞ

Coğrafya; günlük hayatta sıklıkla kullanılmakta olan ve insan ile mekân etkileşimini konu alan bir kavram olmasının yanı sıra, aynı zamanda dünyadaki siyasi, kültürel ve iktisadi oluşumları bünyesinde barındıran bir disiplin olarak karşımıza çıkar. Aynı zamanda coğrafya disiplini toplumlar ve ülkeler arası ilişkilerde, farklı yaşam ve bakış açılarına göre her geçen gün önemi de artmaktadır. Coğrafyanın sahip olduğu kapsamlı araştırma alanını ve birçok alt bilim dalını içeriyor olmasının yanı sıra günlük yaşam faaliyetleriyle yakın bir ilişki içinde olmasının, öneminin ve etkisinin artmasındaki payı büyüktür. Bennetts'in de belirttiği gibi, Coğrafyanın çeşitli bilim dalları ile belirli akademik disiplinler arasında güçlü kavramsal bağları vardır. Örneğin, beşerî coğrafya; ekonomi, sosyoloji, siyaset, tarih, demografi, şehir ve gelişim çalışmaları ile etkileşim halindeyken, fiziki coğrafya ise jeoloji, meteoroloji, hidroloji ve pedoloji ile yakın bir ilişki içinde bulunmaktadır.¹

Bu çalışma geçici koruma kapsamındaki Suriyeli mültecilerin eğitiminde Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin rolünü ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışmada nitel çalışma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Nitel verilerin değerlendirilmesinden önce Türkiye'ye yapılan göçlerin genel bir çerçevesi çizilmiş, Suriye göçünün yasal ve idari boyutları değerlendirilmiştir. Daha sonra Kızılay Toplum Merkezlerindeki eğitim ve uyum süreci faaliyetlerinin değerlendirilmesi için Sultanbeyli Toplum Merkezi'nde seçilen yöneticiler ve geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerle odak grup görüşmesine dayalı olarak yapılan saha çalışmasının yanı sıra gözlemler ve doküman analizine yer verilerek Suriye göçünün beraberinde getirdiği sorunların beşerî coğrafya perspektifinden çözümüne yönelik katkıları ortaya konulmuştur.

Sultanbeyli Toplum Merkezi'nde görüşmenin yapıldığı çalışma grubunun Toplum Merkezindeki sınıflarda her türden eğitsel etkilere katılanlar arasından seçilmesine özen gösterilmiştir. Aynı zamanda öğrencilerin seçimi gönüllülük esasına dayanmaktadır.

---

¹ Bennetts, T. (2005), Progression in geographical understanding,, International Research in Geographical and Environmental Education, 14 (2), 2005, 118

Çalışma grubunda yer alan bireylerde cinsiyet dengesi gözetilmeye çalışılmıştır. Çalışma grubundaki öğrenciler hayatboyu öğrenme kapsamında her yaştan farklı eğitim düzeylerindedir. Çalışma süresince Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için sağladığı hayat boyu eğitim kapsamındaki eğitim ve diğer etkinlik çalışmalarıyla rehabilitasyon hizmetleri ve sonuçları, beşerî coğrafya ve sosyoloji disiplinlerinin çalışmaları dikkate alınarak araştırılmıştır.

1.1. Problem Durumu

Suriye'de 2011 yılında başlayan iç savaş sonucunda 5 milyondan fazla kişi ülkelerini terk etme durumunda kalmış ve yine Suriye içerisinde yaklaşık 13,1 milyon kişi yerinden edilerek insani yardıma muhtaç duruma düşmüştür. Türkiye'de İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 19 Temmuz 2018 verilerine göre Suriyeli mülteci sayısı 3 milyon 541 bin 572 kişi olmuştur.¹ Bu durumda Türkiye'ye zorunlu göç kapsamında gelen geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sayısı ülke nüfusu, coğrafi etmenler ve kamu hizmetlerinden yararlanma öncelikleri dikkate alındığında sayıca yadsınamaz düzeyde olduğu görülmektedir. Suriyeliler ve Türkler sosyal hayatın birçok alanında etkileşim halindedirler. Bu etkileşim sadece Türkiye'de yaşamını devam ettiren Suriyelileri değil, anavatanında yaşamakta olan Suriyelileri de ilgilendirmektedir.

Göçe maruz kalan kitleler tarih boyunca göçe maruz kalan her coğrafi alanın yerleşimcileri için her dönemde kuşkusuz merak unsuru olmuştur. Nereden geldiklerini, geldikleri yerin uzaklığı ya da yakınlığını, benzer ve farklı özelliklerini, etnik yapısını, sosyokültürel özellikleri gibi coğrafyayı doğrudan ya da dolaylı yoldan etkileyen unsurları öğrenmeye çalışmışlardır. Bu durum göçü veren ve göçü alan her iki bölgenin topluluklarınca beşerî ve coğrafi özellikleri bakımından bir etkileşim sürecini beraberinde getirmiştir. Etkileşim süreçlerinin başında da özellikle göç eden nüfusun önemli bir bölümünün çocuklardan oluştuğu dikkate alındığında eğitim gelmektedir. Eğitim alanının kapsamı bakımından temel eğitim süreleri, ülkelerin çağ nüfusunu eğitime imkânları, kalkınmışlık düzeyleri, erişim, dil ve diğer iletişim araçları, istihdam vb. birçok faktör de devreye girmektedir. Bu doğrultuda göçe maruz kalan ülkelerin kalkınma

---

¹ GİGM, (2018), Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018: 21, Ankara, 2018.

düzeyleri her ne olursa olsun böyle bir sorunla kolayca baş edilebilmesi mümkün olmamakta, uluslararası kurum ve kuruluşlar ile yerel diğer imkânların seferber edilmesi gerekmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin önemli bir bölümünün çocuk ve gençlerden oluştuğu dikkate alındığında kitlenin eğitim talepleri ve ihtiyaçlarının giderilmesi önemli rol oynamaktadır. Tüm bunlar düşünüldüğünde problemin çerçevesinin genişliğini anlaşılması araştırmacılar açısından hiç de zor değildir. Bugün sığınmacı ve göçmenler ve geçici koruma altındaki nüfusun neredeyse % 70'i kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Bu nedenle göç konusu ile uyum konusu kamu yönetimi açısından irdelendiğinde kadın ve çocukların durumu özel olarak ve ayrı bir başlıkta ele alınmak durumundadır.¹

Türkiye'deki Suriyelilerin yakın bir gelecekte ülkelerine geri dönme imkânlarının olmadığına anlaşılması üzerine eğitim gibi boşluk kabul etmeyen bir alana dair düzenlemeler, yasal mevzuatın hazır hale getirilmesini incelemiştir.² Bu bağlamda MEB tarafından 26 Eylül 2013 tarihlerinde yayımlanan “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir Edilen Suriye Vatandaşlarına Yönelik Tedbirler” adlı genelge kapsamındaki çeşitli faaliyetlerle ve AFAD 18 Aralık 2014 yılında yayınladığı “Geçici Koruma Altındaki Yabancılara İlişkin Hizmetlerin Yürütülmesi” isimli genelgede kamu eliyle Suriyelilerin eğitim sorununa ilk elden çözümler üretilmeye çalışılmıştır.³

Suriye'den devam eden zorunlu göç dalgaları uluslararası düzeyde de dikkat çekmekle birlikte kamu imkânlarıyla birlikte yerli ve uluslararası sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen geniş çaplı kampanyalar sonucunda sağlık, öz bakım, gıda, barınma ve yanı sıra eğitim sorununa da çeşitli çözümler üretilmeye başlamıştır. “Geçici Eğitim Merkezleri”nde yaşayanların yanında büyükşehirlere göç ederek buradaki imkânlardan istifade etme yolunu arayan göçmenler için sivil toplum kuruluşlarının eğitim ve rehabilitasyon konusunda kamu kurumlarıyla işbirliği geliştirerek göçe maruz kalan Suriyeliler için bir tür ara formül olarak devreye girmiş oldukları

---

¹ Çakırer Özservet, Y. (2015), Göçmen Çocukların Şehre Uyumu ve Eğitim Politikası, Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2015, 96

² Emin, M. (2016), Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları, SETA Raporu, Ank., 2016, 7

³ Ertaş, E. - Kırac, F., (2017), Türkiye'de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 13, Konya, 2017, 27

gözlemlenmektedir. Türk Kızılay'ı uluslararası bir örgüt olarak Birleşmiş Milletler nezdindeki güçlü akreditasyonu, kamu kurum ve kuruluşlarıyla olan iletişimi, yaygın insan ve finans kaynağıyla bu sivil inisiyatiflerin başında gelmektedir. Sultanbeyli Toplum Merkezi bir prototip olarak ulusal ve uluslararası düzeyde model olması yönüyle büyük bir boşluğu doldurmuş aynı zamanda okul, ev ve dış çevre dengesi bakımından da geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler açısından can simidi rolü oynamış durumdadır.

Tezimizde Türkiye'de alanında ilk olma özelliği taşıyan, uluslararası göç faaliyetleri için de örnek teşkil edeceği ön görülebilecek olan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin Suriye'den zorunlu göç kapsamında gelen bireylerin eğitimine verdiği destek ve araştırma konusu olması bakımından tercih edilmiştir. Sultanbeyli ilçesi İstanbul ili için en çok göç alan yerleşim merkezleri arasında önde gelmektedir. İç göç açısından özellikle 1990'lı yıllarda fazlaca yerleşime açılan alanları ve ihtiyaç duyduğu altyapı sorunlarıyla ilçe günümüzde iç göçün getirdiği sorunları aşmış fakat bu kez de ekonomik açıdan alt gelir düzeyinin yaşam şartlarına elverişli olması bakımından 2013 yılından itibaren dış göç ile gelen Suriyelileri barındırmaya başlamıştır. Kızılay tarafından yapılan araştırmalar sonucu yerleşim biriminin duyduğu ihtiyaç dikkate alınarak ilçe merkezine oldukça yakın ve yoğun iskana açık bir bölgede kiralanmış bir binada hizmet vermeye başlayan Sultanbeyli Toplum Merkezi yerleşim biriminde yaşamakta olan Suriyeli göçmen aileler tarafından kısa sürede benimsenerek aracı hizmetlerinden yararlanılmaya başlamıştır. Eğitim sorunun çözümünde daha ziyade kamu kuruluşları yani okullarla işbirliği yapmak suretiyle dil, bazı becerilerin geliştirilmesi, dijital vatandaşlık için bilişim teknolojileri eğitimi desteği, oyun ve diğer rehabilitasyon imkânlarıyla özellikle sosyal uyum konusunda temel eğitim çağı çocuklarına ve ebeveynlerine destek sağlamaktadır. 2018 yaz dönemi itibarıyla de faaliyetlerini aralıksız sürdüren Merkezde yirmiye aşkın Suriyeli göçmen ailesi ve çocukları destek eğitimi almaktadır. Merkezde verilen eğitimlerin geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler açısından yeterliliği, göçün getirdiği sorunların ve özellikle uyum probleminin çözümüne katkısı tezin ana problem alanını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda "Geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler konusunda Kızılay Toplum Merkezi nasıl bir rol üstlenmektedir?" tezimizin cevap aradığı ana sorudur.

1.1.1. Alt Problemler

Burada beşeri coğrafya açısından geçici koruma altındaki Suriyelilerin Kızılay Toplum Merkezlerindeki eğitim ve sosyal uyum faaliyetlerinin değerlendirilmesi için Sultanbeyli Toplum Merkezi'nde uygulanan saha çalışmasında üç odak soruya cevap aranmaktadır:

1. Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununa bağlı olarak Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nce sağlanan eğitimlerin hedefleri ve avantajları nelerdir?
2. Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin Suriyeli sığınmacılara sağladığı imkânlar ile eğitimlerinin ve sonuçları nelerdir?
3. Suriyeli sığınmacıların Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin eğitim faaliyetlerine yönelik düşünceleri nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitiminde "Sultanbeyli Toplum Merkezinin" rolünün ortaya konulması, Suriyelilerin eğitim sorununa bağlı olarak Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nce sağlanan eğitimlerin hedefleri ve avantajlarının tespiti, Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere sağladığı imkânlar ile eğitimlerinin ve sonuçları, geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin uyum ve eğitim sürecinde karşılaştıkları zorluklar (dil, yetersiz derslik, diğer imkânlar, ötekileştirme vb.) ile yararlanıcıların merkezin faaliyetlerinden memnuniyet düzeyi, genel düşünceleri, Türkiye algıları ve sivil inisiyatif olarak Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin modelliği konularındır. Böylece Suriyelilerin eğitiminde sivil toplum kuruluşlarının, özelde Türk Kızılay'ın rolü konularında hem alan yazınına dayalı literatür araştırması, hem de görüşme verilerine dayalı bir nitel araştırma olmak üzere karma yöntemle elde edilen sonuçlarla bir analize ulaşmak amaçlanmıştır.

1.3. Önem

Özellikle Suriye'den zorunlu göç olgusuyla birlikte sosyal bilimlerde Türkiye'deki göç araştırmaları oldukça artmış olmakla birlikte beşeri coğrafya alanında

göçün sonuçlarının her iki ülkenin şartları açısından da karşılaştırmalı analizinin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırma Türkiye'deki mevcut demografik yapı içerisinde zorunlu göç kapsamında gelen bireylerin eğitim durumu ve yerel imkânlarla göçün mevcut etkileri arasındaki ilişkinin gözlemlenmesi, Sultanbeyli örneğinin beşeri coğrafyanın kapsamı bakımından özellikle büyük şehirlerdeki göçle gelen nüfusun yerleşmeye etkileri, temel sosyal haklardan yararlanma durumu, sivil yardım örgütleri ve organizasyonların katkısı ile kültürel uyum gibi parametrelerde önemli çıktılar ve analiz imkânlarını bilim dünyasına sunacaktır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmadan elde edilen bulgular;

1. Kapsam bakımından Suriye'den zorunlu göç kapsamında İstanbul Sultanbeyli ilçesine gelen ve Kızılay Toplum Merkezi'nce desteklenen geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitim ve uyum durumlarıyla,
2. Çalışma grubuyla yapılan görüşmeler ve analiz edilen sonuçlar, süre açısından 2017-2018 eğitim-öğretim yılı yaz dönemiyle,
3. Çalışma grubu için seçilen örneklem Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi'nde eğitim, rehabilitasyon ve diğer hizmetlerden yararlanma sürecinde desteklenen geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerle sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar (Varsayımlar)

Bu araştırmada:

1. Soruları cevaplandıran bireylerin kişisel görüşlerini samimi olarak yansıttıkları,
2. Kullanılan araç, teknik ve yöntemin araştırmanın kapsamına ve amacına uygun olduğu,
3. Soruların eksiksiz olduğu ve anlaşılır olduğu,
4. Çalışma grubunun araştırmanın evrenini yeterince temsil edeceği,
5. Araştırmaya katılan hedef kitlede yer alan katılımcıların bir bütün halinde aynı özelliklerde dağılım gösterdikleri kabul edilmektedir.

1.6. Tanımlar

Coğrafya: En basit ve en yalın tanımıyla bir yeryüzü ilmi olduğunu söyleyebiliriz. Dünya'yı tanıtan bir bilimdir de diyebiliriz.¹

Geçici koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel veya bu kitlesel akın döneminde bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılardan haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara uygulanır.²

Göç: Kişilerin ekonomik, siyasi, ekolojik vb. bireysel nedenlerle hayatlarının geçirmek üzere, geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi ile bir yerden başka bir yere yapılan coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme olayıdır.³ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda göç "yabancıların, yasal yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını ve Türkiye'den çıkışını ifade eden düzenli göç ile yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişini, Türkiye'de kalışını, Türkiye'den çıkışını ve Türkiye'de izinsiz çalışmasını ifade düzensiz göçü ve uluslararası korumayı" içermektedir.⁴

İttica: Bir kimsenin yaşadığı ya da vatandaşı olduğu ülkeden zorla sınır dışı edilerek veya kaçarak yabancı bir devlete sığınması.

Mülteci: 1951 Cenevre Sözleşmesine uygun olarak, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasî düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişi.⁵

Sığınmacı: Ülkesinde ırk, din, sosyal konum, siyasi düşünce ya da ulusal kimliği nedeniyle kendisini baskı altında hissederek kendi devletine olan güvenini kaybeden,

---

¹ Doğanay H.-Özdemir Ü – Şahin F. (2003), Coğrafyaya Giriş 2- Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Pegem Yayınları, Ankara, 2003, 12.

² RG. 22/10/2014 tarih ve 29153 sayı

³ Akkayan, T. (1979), Göç ve Değişme. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İst.1979, 24, Yalçın, C. (2004), Göç Sosyolojisi, Anı yay., Ank., 2004, 13.

⁴ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Mad. 3 (1)

⁵ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Mad. 61.

kendi devletinin ona tarafsız davranmayacağı düşüncesi ile ülkesini terk eden ve henüz sığınma talebi, kaçtığı ülkenin yetkilileri tarafından soruşturma safhasında olan kişidir.

Toplum Merkezi: Hızlı toplumsal değişme, kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar doğrultusunda, bireyin, grupların, ailelerin ve toplumun sorunlarla baş edebilmeleri ve bireylerin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla: koruyucu-önleyici-eğitici-geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, bir arada ve en kolay ulaşılabilir biçimde, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve gönüllüler ile işbirliği ve eşgüdüm içinde sunmakla görevli ve yükümlü bulunan gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Uyum: Göçmenlerin hem birey hem de grup olarak toplumun bir parçası kabul edildiği süreci ifade etmektedir. Uyum, toplumun ve göçmenin karşılıklı ve aynı ölçüde çaba göstereceği iki yönlü dinamik bir ilişki olarak ve göçmenlerin kendileriyle ilgili konularda edilgen olmadığı aktif katılımcı bir süreç olarak planlanmakta, uyum programları ise isteğe bağlı faaliyetler olarak tanımlanmaktadır.¹

---

¹ Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Mad. 96.

BÖLÜM II : ALAN YAZINLA İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Suriye göçünün getirdiği köklü problemler, sığınmacıların karşı karşıya kaldıkları sosyal açmazlar ve güvenlik endişeleri önemli boyutlara ulaşmış durumdadır. Yaşanan yoğun göç dalgaları sonrasında sorun sadece sığınmacılarla sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda Suriye’den zorunlu göç kapsamında yaşanan insan hareketliliği uluslararası politika, uluslararası ilişkiler ve hukuk, sosyal güvenlik, nüfus, tıp gibi pek çok disiplini de gündemine girmektedir. Bu nedenle, konunun bilim insanlarınca farklı yönleriyle ele alınması, aydınlatılması ve süreçlerin gözden geçirilmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Ancak konuyu yerinde gözlemleyen bilimsel çalışmalar oldukça sınırlıdır. Göçe mecbur kalan kitlenin tercihi dışında gelişen mecburi şartların sonucuna bağlı olarak meydana gelen Suriye göçünün bireylerde ve özellikle çocuklarda meydana getirdiği travmaya bağlı yaşanan çeşitli olumsuzluklar, bir takım eğitim ve rehabilitasyon süreçlerini de zorunlu kılmıştır. Ayrıca barınma, sağlık ve eğitim gibi temel insani ihtiyaçlara erişimin sağlanması göçe maruz kalan kitleler kadar göçe maruz kalan ülkelerin beşeri coğrafya imkânlarını da zorlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti kamu hizmetlerinin aktarılması bakımından güvenlik koşullarının sağlanmasına da bağlı olarak ülke içerisinde ve dışında sorunun çözümüne yönelik önemli ölçüde yasal düzenlemeleri ve uygulamaları hayata geçirmiştir. Uygulamaların hayata geçirilmesinde özellikle çocuk yaştaki göçmenlerin önemli kısmını oluşturan okul çağı nüfusuyla birlikte yetişkinlerin eğitimi de önemli bir yer tutmaktadır. Geçici koruma kapsamındaki Suriyeli mülteciler için toplumsal entegrasyon, bireysel akademik ve mesleki yeterliliklerin sağlanması, rehabilitasyon ihtiyacının karşılanması amaçlarıyla sivil toplum örgütleriyle yapılan işbirlikleri önem kazanmıştır.

2.1. Göç Olgusu

Göç olgusu, insanlık tarihi kadar eski ve sürekli yenilenmekte olan bir durumdur. İnsanlar binlerce yıl temel besin kaynaklarına ulaşmak yahut güvenliklerini sağlamak için, savaş bölgelerinden veya siyasi karmaşadan uzaklaşıp güvenli gördükleri alanlara sığınmak amacıyla veyahut yeni ve merak uyandıran fırsatları elde etmek amacıyla yer değişikliği yapma ihtiyacı duymuşlardır. Aslında dünya tarihi, göç eden ve yerleşen

insanın tarihi olarak değerlendirilebilir.¹ Göç ana hatlarıyla kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmını geçirmek üzere, tamamen ya da geçici bir süre için bir yerleşme yerinden diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi bir yer değiştirme olayıdır.² Ekonomik, siyasi vb. nedenlerle bir yerden başka bir yere yapılan, kısa, orta ve uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafi, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.³ Dolayısıyla göç kavramı farklı nedenlerle insanların oturduğu bir yeri kesin bir şekilde ya da geçici sürelerle terk etme olgusunu açıklamaktadır. Oysa geniş anlamıyla göç yalnızca insan topluluklarının değil, kuşlar gibi farklı hayvan topluluklarının, bitkilerin, hatta sanayii kuruluşlarının bir yerden farklı bir yere taşınması olarak oldukça geniş çerçeveli bir harekettir.⁴

Göç kavramı oldukça karmaşık bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Her şeyden önce insanları göç etmeye zorlayan nedenlerin bir birinden oldukça farklılıklar gösterdiğini belirtmek gerekir. Göç, durağan olan bir olgudan çok; nedenleri ve sonuçlarıyla birlikte algılanır, dolayısıyla bir sürecin bütünü ifade eder. Zaman, mekan, neden ve sonuç unsurlarıyla göçün statik bir olgu olmaktan çok bir süreç bütünü olması, onun tanımlanması, ölçülmesi, çözümlenmesi, açıklanması ve yorumlanmasında hem kuramsal, hem de uygulama bağlamında karmaşık bir yapısı olduğunu göstermektedir. Bu bakımdan göç kavramı, bu karmaşıklığı yanında uzun bir sürecin birbiriyle ilişkili birimlerinin bir toplamı olarak ele alınmakta, diğer yandan belirli tipler içinde çözümlenmeye çalışılmakta ya da farklı bilimsel disiplinlerin özgül konuları olarak farklı boyutlarıyla incelenmektedir.⁵

Göç türlerinin birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir. Çünkü her ne kadar tümü göç başlığı altında değerlendirilse de neden ve sonuçları itibarıyla birbirinden tamamen farklılaşmaktadır.⁶ Her şeyden önce insanları göçe mecbur bırakan nedenlerin birbirinden farklılaştığını belirtmek gerekir. Örneğin, daha çok geçim nedeniyle ortaya

---

¹ Liang, Z. (2007), Internal Migration: Policy Changes, Recent Trends and New Challenges, In Transition and Challenge: China's Population at the Beginning of the 21st Century, Zhao Z & Guo F (eds.), Oxford University Press, US., 2007, 487

² Akkayan, (1979), 21; Mutluer, M. (2003), Uluslararası Göçler ve Türkiye, Çantay Kitabevi, İst. 2003, 10

³ Yalçın (2004), 13

⁴ Tümertekin E.-Özgüç. N. (2012), Coğrafya, Geçmiş Kavramlar, Coğrafyacılar, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2012, 307

⁵ İçduygu, A.- Ünalın, N. (1998), Türkiye’de İç Göç, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal V., İst., 1998, 38

⁶ İçduygu-Ünalın (1998), A.yer.

çıkan göçler bulunmaktadır ki, bu “*isteğe bağlı göç*” olarak tanımlanmaktadır. Bunun tam tersi savaş, siyasi baskılar vb. gibi pek çok zorlayıcı etkenin yol açtığı göçlere “*zoraki*” ya da “*zorunlu göç*” denilmektedir.¹ Geri dönülmemek üzere yapılan göç olayı ise “*devamlı ya da kesin göç*” olarak tanımlanır. Kesin yerleşme amaçlı olmayan ve insanların buldukları yeri belirli sürelerle terk etme olayı “*geçici göç*” adını alır. Geçici göçler, süreye göre farklı tanımlanır. Örneğin bulunduğu yerden başka bir yere birkaç aylık süreyle yapılan göç olayına “*mevsimlik*” ya da “*sezonluk göç*”, her gün oturulmakta olan yere biraz uzakta olan bir yere çalışmak üzere yapılan olaya da “*günü birlik iş gücü göçü*” tanımı yapılmaktadır. Kendi ülkeleri içinde ya da başka ülkelere tatil amacıyla yapılan göç ise “*yaz göçü*” veya “*tatil göçü*” tanımı içerisinde yer alır. Geçici bir süre bir ülkede konaklayan mültecilerin göçü de bir bakıma “*geçici göçler*” kategorisinde değerlendirilmektedir.²

Göçler, göç etme nedenlerine göre zorunlu ve gönüllü göç; göç edenlerin özelliklerine göre emek ve beyin göçü, son olarak da göç hareketinin yurt içi ve yurt dışına yönelik olmasına göre ise dış göç ve iç göç olarak tasnif edilebilir. Tüm bu göç hareketlerinin nedenleri, sonuçları ve etkileri farklı olabilmekte; hatta iç içe geçebilmektedir.³

Göç olgusunun iki yönü ve tarafı söz konusudur. Coğrafi açıdan bir yerden göç alınır ve/veya bir yere göç verilir. Bu olgu uluslararası sınırı geçerek başka bir ülkeye yöneldiğinde uluslararası göçler adını alır. Uluslararası göçler, birçok bakımdan nispeten uzun mesafeli göçlerdir ve bazen kıtalararası bir özellik kazanabilirler.⁴ Günümüzde küreselleşme ile uluslararası etkileşimin artması, birey ve toplumların iletişim imkânlarının iyileşmesi gibi nedenlerle insanlar uluslararası göç sürecine dâhil olmaktadır. 21. Yüzyılın başında giderek kitleselliği artan göçlerle Birleşmiş Milletlerin 2010 yılı rakamlarına göre dünya çapında 214 milyon insanın yabancı bir ülkede göçmen olarak yaşamakta olduğu gözlemlenmiştir. Dış göç, bir ailenin veya kişinin bir ulusal sınırı değiştirmesine denir. Göç eden kişiler, eğitim için, daha iyi bir hayat yaşamak için,

---

¹ Tümertekin - Özgüç, (2012), A.yer.

² Özgüç, N. (2003), Turizm Coğrafyası, Özellikler ve Bölgeler, Çantay Kitabevi, İst. 2003, 77, Mutluer 2003, 10

³ Öztürk M.- Altıntepe N. (2008), “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, *Journal of Yasar University*, 3 (11), İst., 2008, 78

⁴ Tümertekin - Özgüç, (2012), 310-311

kendi ülkelerinin siyasi baskılarından kaçmak için vs. sebeplerden dolayı başka ülkelere göç etmektedirler. Gelişmekte olan ülkelerde iyi eğitim görmüş gençlerin, gelişmiş ülkelere daha iyi koşullarda çalışmak için yaptıkları göçler, göç veren ve alan her ülkenin kendi durumuna göre belli dönemlerde artmaktadır. ¹

Uluslararası bir sınırı geçme eylemi bazen legal bazen de illegal olmaktadır. Zira gerçekleşen göçten sonra orada uzun süre kalma devletlerin göç politikaları ile sıkı sıkıya bağlıdır. Kuşkusuz, insanların bir ülkeden diğer ülkeye yaptığı nüfus hareketlilikleri hem ulusal hem de uluslararası politikalar ve ekonomilerden oldukça etkilenmektedir.² Türkiye'ye giderek daha çok yönelen sığınmacılar, genelde çevre ülkelerdeki rejim değişiklikleri, çatışmalar, savaşlar veya sosyal olaylar sonrasında ülkesinden kaçmak durumunda kalanlar oluşturur. Siyasi nedenlerle olan zorunlu göçler, sadece şimdi değil Osmanlı Devletinde Fatih Sultan Mehmet zamanından başlayarak ve özellikle Sultan II. Bayezit döneminde sığınan Yahudi topluluklarının yaşadığı göç bu konuda tarihteki ilk örneklerden birisi sayılabilir.³

Milliyetçilik akımının etkisiyle özellikle 19. yy içinde ve 20.yy başlarında Osmanlıdan kopan topraklarda yaşamakta olan on binlerce Müslüman evlerini terk ederek Osmanlı topraklarına sığınmıştır. Örneğin:1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşında Kafkas ve Kırım Türklerinin;1877-1878 Osmanlı-Rus harbinde bir milyondan fazla Kafkas, Gürcü ve Balkan Müslümanının;1912-1913 Balkan savaşları sonrası Makedon, Kosova, Trakya ve Dobruca'dan gelen Müslümanların göçleri bu çerçevede değerlendirilebilir.⁴

İç göç, dış göçten farklı olarak bir ulusal sınırı geçmeden, ülkenin bölgeleri arasında çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göç türüdür. Yeni bir ikamete sahip olma amacıyla veya yeni bir yerleşmeyle sonuçlanacak şekilde insanların ülkenin bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri sürecinin geçici veya daimi olabildiği

---

¹ Tunç , İ. (2013), Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyum Sorunları, Aralık, 2013, 27

² Brown S.K.-Bean F. (2005), Kluwer Academic/Plenum Publisher, Springer, Boston, MA 2005, 348

³ Kirişçi 2002, Justiceand home affairs issues in Turkish - EU relations: Assessing Turkish asyllumand immigration policy and practice, Ankara, 2002, 49

⁴ Karpat, K. (2010), Osmanlı Nüfusu, İst., 2010, 118

gözlemlenmektedir. İç göçmenler, menşei ve mensubu yani yurttası oldukları ülke içinde yer değiştirirler, her halükârda yine menşei ve yurttası oldukları ülkede kalırlar.¹

Pazarlıoğlu'na göre iç göç ülkelerin büyüklüğü, ekonomik kalkınmışlık düzey ve yerleşim tarihi gibi nedenlere bağlı olarak; kırsal alandan yine kırsal alana veya kırsal alandan kente, kentten kente² veya kentten kırsal alana doğru gerçekleşmektedir.

2.2. Göçün Nedenleri

Çok boyutlu sosyal ve karmaşık bir olgu olan göçün nedenleri; ekonomik, sosyal-psikolojik-siyasi faktörler ve doğal faktörler olarak üçe ayrılır.

2.2.1. Ekonomik Nedenler

Gelişmekte olan ülkelere, gelişmiş ülkelerin “parlak ışıkları ve daha lüks yaşam ortamının” çekiciliğine kapılma sonucu, sürekli ucuz iş gücü göçü gerçekleşmektedir. Bu olgu sonucu 20. yüzyılda mavi yakalılar için “gastarbeiter”, beyaz yakalılar için “beyin göçü” terimleri ortaya çıkmıştır. ABD ve Almanya, halen enformasyon teknolojisi personeli istihdamında yeterliliği olan kişileri çekebilmek amacıyla özel bir vize rejimi uygulamaktadır. Bu durum beyin göçü için açık bir örnek teşkil etmektedir. Bu durum göç veren ülke için afet niteliği taşımaktadır.³

Yeryüzünde meydana gelen ilk göçlerin temel nedeni ekonomiktir. Özellikle üretim faktörlerinden birini oluşturan iş gücü talebi, göçlerde belirleyici unsurdur. Dünyada ilk kitlesel göç hareketleri Amerika'daki tarımsal iş gücü gereksinimini karşılamak üzere gerçekleşmiş (1619-1776) ve milyonlarca Afrika kökenli emek gücü kıtaya transfer edilmiştir. Sanayi inkılabının gerçekleştiği dönemde Avrupa'da ortaya çıkan açık iş gücü, büyük göç olgusunu ortaya çıkarmış ve 1846-1932 yılları arasında 52 milyon insan Avrupa'dan yenedünya olarak ifade edilen coğrafyalara göç etmiştir.⁴ Deniz aşırı kıtaların yüksek bir insan sayısı ile baş edilemeyeceği, dolayısıyla göç alan ülkelerin

---

¹ IOM (2009), Uluslararası Göç Hukuku: Göç Sözlüğü, (Editör: Bülent Çiçekli), No 18, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Cenevre, 2009

² Pazarlıoğlu, V. (2000), M. Vedat Pazarlıoğlu, “1980-1990 Döneminde Türkiye’de İç Göç” Panel Veri Çalışması (özel çalışma), 85

³ Özey, R. (2011), Özey, Ramazan, Afetler Coğrafyası, İstanbul, 2011, 178

⁴ Başçeri, E. Y. (1988), “Uluslararası Göç”, Uluslararası Politikada Yeni Alanlar-Bakışlar, Der Yay., İst., 1998, 494

sosyoekonomik yapılarında meydana gelebilecek krizleri önlemek için ABD 1889'dan itibaren çıkardığı yasalarla göçleri engelleyici tedbirler almaya başladı. Böylece ABD'ye göçmen olarak kabul edilmek güçleştiği ölçüde ABD'ye olan göç hacmi de küçülmüş oldu.¹ İkinci Dünya Savaşı sonrasında çöken Avrupa ekonomilerini yeniden kurmak için Kuzey Afrika, İtalya, Yugoslavya, İspanya, Portekiz, Yunanistan ve Türkiye'den binlerce işgücü başta Almanya olmak üzere birçok Avrupa ülkesine göç etmiştir.²

Günümüzde dünyada yaşanmakta olan göçler genel bir çerçeve içerisinde değerlendirildiğinde göç dalgalarının ana yönünün ekonomik bakımdan gelişmiş olan ABD, Batı Avrupa ülkeleri, Japonya, Kanada, Avustralya ve bazı petrol üreticisi olan Arap ülkeleri doğrultusunda olduğu görülmektedir. Ekonomik faktörler nedeniyle yapıldığı gözlemlenen göçlerde göçe maruz kalan ülkelerin çoğunda kişi başına düşen milli gelirin 10.000 doların üzerinde olduğu dikkat çekmektedir. Buradan çıkan temel sonuç, uluslararası göçlerin en belirleyici nedeninin ekonomik olduğu ve devlet arasındaki gelir farklılığından kaynaklandığıdır.³

Göçleri tetikleyen etkenler arasında değerlendirdiğimiz bu faktörler, göçlerin oluşmasında yeterli ve açıklayıcı değildir. Göç daima sorunlu bölgelerden, sorunlarını çözmüş bölgelere doğru yönelen ve gerçekleştirilen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Göçmenler göçle birlikte kazançlarını üst seviyeye çıkarmak istemektedirler. Göç alan ülkeler veya bu etkiden pay alanlar ise bu devinimi kontrol altında tutmak istemekte ve böylece uluslararası göçün getirdiği yeni krizler ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, yoksulluk, işsizlik gibi ekonomik sorunlar, sürekli potansiyel bir göçmen kitlesi oluşturmaktadır.⁴ Sonuçta göçler gidilen ülkeden gelen cazip tekliflerle, terk edilen ülkedeki olumsuz koşulların buluşması sonucunda gerçekleşmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın önündeki en büyük zorlukların başında yoksulluğun azaltılması geldiğinden ayrıca Brundtland Komisyonu tarafından hazırlanan Müşterek Geleceğimiz Raporunda yoksulluğun önemli bir nedeni olarak küresel çevre

---

¹ Tunçdilek, N. (1988), Dünya Nüfus Dinamiği, İst. Ün. Yay., İst., 1988, s.130

² Mutluer (2003), 12.

³ Sönmez, M. (2001), Gelir Uçurumu, Türkiye'de Gelirin Adaletsiz Bölüşümü, (Europenean Trade Union İntitüd'e atfen) Om Yay., İst., 2001

⁴ Başçeri (1998), 495

sorunları gösterilmiş, bu durum barış, güvenlik ve sosyal adalet eksenli sorunlarla olan ilişkisi ele alınmıştır.¹

2.2.2. Sosyal, Psikolojik ve Siyasi Nedenler

Günümüze kadar gelen süreçte savaşların, uluslararası göçlerin yaşanmasında etken olan başat aktör olduğu görülmektedir. 20. yüzyılda yaşanan dünya savaşları ve daha sonra bugüne kadar devam eden bölgesel savaşlar sonucunda birçok insan anavatanını terk ederek göç etmek zorunda kalmıştır. I. Dünya Savaşı Avrupa, Asya ve Afrika'da çok sayıda siyasal sınırın değişmesine yol açmış, bu durum da insanların uluslararası göç yaşamalarına sebep olmuştur.² Uluslararası göç ve sığınmacılık olgusu ve sorunu, beşeri coğrafyada nüfus büyüklüğü ve nüfus hareketlilikleri başlıkları altında önemli yer tutmaktadır. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün hesaplamalarına göre iç çatışmalar ve ulus devletlerde yaşanmakta olan bölünmeler, özellikle siyasal sığınmacılar ve sürgün edilenler başta olmak üzere göre 1965'te 75 milyon insanı etkilemekteyken, 1990'da bu sayı 120 milyon kişiye yükselmiştir.³ Bazı gelişmiş ülkeler tarafından Afrika'da oluşturulan yapay sınırlar, pek çok etnik kimliğe mensup insan topluluklarının bölünmesine yol açmış ve bu durum birbirine düşman toplulukların ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Aynı durumu bazı Asya ülkelerinde de söz konusudur.⁴

Uluslararası göçlere neden olan siyasal olaylara Türkiye'nin yakın çevresinden çok sayıda örnek verilebilir. Türkiye'nin içerisinde hatta odağında yer aldığı bölgede yaşanan iç savaşlar, bölgesel çatışmalar, siyasal ve ekonomik yapıdaki oluşan önemli değişimler, hatta yeniden yapılanmalar, bölge halkını göçe zorlamış ve zorlamaktadır. Ortadoğu'da uzun yıllar süren siyasal istikrarsızlık süreci ve savaşlar, İran'da yaşanan rejim değişikliği, SSCB ile birlikte Varşova Paktı ülkelerinin ekonomik ve siyasal sistemlerinin çöküşü, SSCB'nin Afganistan'ı işgali ve bunun sonucundaki çatışmalar ve Taliban rejiminin uygulamaları insanları göçe iten nedenleri oluşturmuştur. 1967 yılında bölge ülkeleri arasında savaşa dönüşen İsrail-Filistin sorunu, 1980-88 yılları arasında

---

¹ Özey, R. (2014), Çevre Sorunları, İst., 2014, 90.

² Tümertekin - Özgüç (2012), 310.

³ Özey (2011), 179 - 180.

⁴ Başçeri (1998), 498.

süren İran-İrak Savaşı, 1991’de Irak’ın Kuveyt’i işgali sonrası baş gösteren Körfez Krizi gibi bölgesel sorunlar sonucunda sayısı milyonlara varan mülteci, başta bölge ülkeleri olmak üzere farklı coğrafyalara göç etmiştir.¹

Günümüzde açlık, savaş vb. nedenlere dayalı olarak yaşanmakta olan mülteciler meselesi, dünya siyasi coğrafyasının en önemli sorunlarının başında gelmektedir. 2008 yılı sonu itibarıyla en çok dünyada mülteci olarak yaşayan milletler içerisinde birinci sırayı Filistinliler almaktaydı. (2.106.000 kişi 60 yıldır sürgünde ve 536.400 kişi ise mülteci durumunda yaşıyor) İkinci sıradaki Afganlılar, İran ve Pakistan’da 2.790.900 kişi, Rusya ve Hindistan’da 92.000 kişi olmak üzere mülteci olarak yaşamaktadırlar.²

Savaş bölgelerinden kaçan mülteciler Avrupa’da yeni bir yaşam kurma umuduyla yola çıkarak, bir bölümü şans eseri Avrupa’ya ulaşırken, bir bölümü de yolda hayatını kaybetmektedir. 2007 yılı global iltica hareketleri açısından yükselme trendinin başladığı yıl olmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin 2007 verilerine göre başta Irak, Sudan ve Kolombiya gibi ülkelerin geldiği dünyada 26 milyon mülteci bulunmaktaydı.³ Yine BM. Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin 2017 yılı sonu itibarıyla aktardığı bilgilere göre ise dünya üzerinde 24,5 milyonu mülteci, 40 milyonu kendi ülkeleri içerisinde yerinden olmuş birey ve 3,1 milyonu sığınmacı olmak üzere 68,5 milyon zorla yerinden edilmiş insan bulunmaktadır. (<http://www.unhcr.org/tr>)

Uluslararası antlaşmalar sonucunda da göçler meydana gelebilmektedir. Bunun en somut örneklerinden biri Türkiye ile Yunanistan arasında 1923 Lozan Antlaşması’na dayanarak iki ülke arasında imzalanan “Türk ve Rum Ahalisi’nin Mübadelesine Dair Protokol” şartları gereğince İstanbul dışındaki Rum ahalisi ile Yunanistan’ın Batı Trakya Bölgesi dışındaki Türk halkı karşılıklı yer değiştirmişlerdir.⁴

Mesafe faktörü özellikle uluslararası göçlerde göz ardı edilmemesi gereken hem coğrafi, hem de ekonomik bir değer olup Ravanstein’e göre göç esnasında gidilecek mesafe, göçmen sayısı ile ters orantılıdır. Dolayısıyla mesafe arttıkça göç edenlerin sayısı

---

¹ Sander, O. (1998), *Siyasi Tarih 1918 -1994*, İmge Kitabevi, Ank., 1998, 479-520

² A. yer.

³ Özey (2011), a. yer.

⁴ Yusuf, S. (1989), “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’ye Yönelik Dış Göç Hareketlerinin Analizi ve Bir Öneri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S. 23-24, Ank., 1989, 1883.

azalmaktadır.¹ Göçler daha çok yoksul ülkelerde gerçekleştiği için mesafe uzadıkça ekonomik maliyet de artmakta ve bu durumda uzak ülkeler daha az tercih edilmektedir. Çoğu durumda gelişmemiş ülkelerin eğitim seviyesi düşük ve maddi kaynakları sınırlı olan göçmenleri ancak kendi ülkelerine göre daha iyi durumda olan komşu ülkelere yönelmektedirler.²

Sanayi için yeni bina yapımı, sulama, kara yollarının üst yapı çalışmaları ya da kentsel gelişim için hastane, okul ve havayolları yapımı da göç nedenidir. Bu tür programlar, bir ihtiyaçların karşılanması amacıyla ortaya çıkar. Birçok insanın hayat kalitesini artırır, iş imkânı ve daha iyi hizmet alma fırsatı sunar. Ancak gönüllü olmayan göçlere de yol açarak nüfusun bir bölümü için de önemli problemleri doğurur.³

2.2.3. Doğal Nedenler

Depremler, seller, volkanik faaliyetler, kuraklık ve çölleşme göçe neden olan doğal kaynaklı olayların başında gelmektedir. Orta Asya'dan 4. ve 5. yüzyıldaki Hun ve Moğol topluluklarının göçlerinin en önemli nedeni bu bölgede yaşanan kuraklıktır. ABD'de Kaliforniya'da meydana gelen büyük ölçekli depremler sonucunda göç dalgaları yaşanmaktadır. 1988 yılında Ermenistan'ın Erivan kentinde 7,2 büyüklüğündeki bir deprem yaklaşık 25 bin kişinin ölümüne yol açmış ve deprem sonrasında da 500,000 civarında Ermeni Rusya ve Ukrayna'ya göç etmiştir.⁴

1847 yılında İrlanda'da halkın temel besin maddesi olan patates tarımını olumsuz etkileyen bir bitki hastalığı, İrlanda kırsalında, yerinden kopmamak için büyük gayret sarf eden İrlanda çiftçisini tam bir felaketle karşı karşıya getirmiştir. Birkaç yıl devam eden hastalık kır sahasında açlık olaylarına, ölüm ve sefalete neden olmuştur. Bu koşullar altında İrlandalılar kurtuluşu Kuzey Amerika'ya göç etmekte bulmuşlar ve bu olayın etkisi ile Amerika'ya olan büyük İrlanda göçü başlamıştır. Aynı hastalık iki yıl sonra

---

¹ Tümertekin-Özgüç (2012), 312

² Başçeri (1998), 492

³ Cernea M. M.- Mc Dowell C. (2000), Reconstructing Resettlers Land Refuges “Livelihoods” Risk and Reconstruction, The World Bank, Washington, 2000, 11-12

⁴ Minassian A. T. (1995), “La Diaspora Arménienne”, *Diasporas* (Coor. Michel Bruneau), Gip Reclus, Montpellier, 1995, 87

Almanya’da görülmüş ve bu felaket kır sahasındaki Alman köylülerinin de büyük kabileler halinde Kuzey Amerika’ya göçünün başlangıcı olmuştur.¹ Orta Asya’da Tacikistan ve Kırgızistan’ın bulunduğu alanda yaşanan ciddi depremler, toprak kaymaları, heyelanlar yöre halkını tehdit etmektedir. Kırgız hükümetine göre 1994 yılında toprak kaymaları nedeniyle 270.000 insan yerini terk etmek zorunda kalmıştır.²

Birçok coğrafi alanda, iklim değişiklikleri, sera etkisi ve küresel ısınmaya bağlı olarak toprakların giderek çölleşmesi, ormanlar, yeşil ve sulak alanlarının azalması, tarım topraklarının yetersiz kalması insanları yer değiştirmeye zorlamaktadır. Bu durumun en çarpıcı örnekleri özellikle tropikal kuşakta yer alan ülkelerde görülmektedir. Böylece günümüzde göçlerle beşeri coğrafya ve sosyal bilimler literatürüne “*çevre mültecisi*” yeni bir kavram olarak eklenmiş bulunmaktadır.³ Çölleşme ve çevre sorunu nedeniyle göç Afrika’nın bazı bölgelerinde de devam etmektedir. Bu kıtada Sahra-altı olarak adlandırılan kesimde yer alan Sudan, Etiyopya, Nijerya, Mozambik, Çad, Ruanda Burundi ve Somali’de yağış değişkenliği ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Kurak devrelere karşı önlem alınamaması halkı tehdit etmekte ve göçe zorlamaktadır.1999 yılı verilerine göre Afrika’da açlık sıkıntısı çeken ülke sayısı 17’yi, acil gıda yardımı alan insan sayısı ise 2,4 milyonu aşmıştır.⁴

Yeryüzünde verimli toprakların erozyon sonucu taşınmasıyla baraj gölleri dolmakta ve barajların ekonomik ömürleri kısaltmaktadır. Yeşil bitki örtüsü ve toprağın erozyon sonucu yitirilmesi ile ortaya çıkan iklim değişikliği ve bozulan çevre dengesi, vahim boyutlarda doğal kaynağın kaybedilmesiyle ekonomik zarar oluşmasına yol açmaktadır. Erozyon sonucunda toplumsal tabanlı sorunlar artmaktadır. Yanlış arazi kullanımı sonucu tarım alanlarında veriminin azaltılmasına dayalı olarak oluşan ekonomik daralma yeni göç hareketlerine yol açmaktadır. Doğduğu yerde geçinemeyen insanların, kentlere göçmekten başka seçeneği kalmamakta bu göçlerle de ekonomik ve toplumsal sorunlar daha da ağırlaşmaktadır. NASA’ya göre, erozyonun şiddetinin artarak devam

---

¹ Tunçdilek (1998), 128

² BMMYK (1997), Dünya Mültecilerinin Durumu 1997-98, Oxford University Pres, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, 1997, 58

³ Abadan N. - Unat R. (2002), Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları-30, İstanbul, 2002, 96

⁴ Tümertekin (1999), 191-195

etmesi durumunda Türkiye'nin büyük bir bölümünün 55 yıl sonra çöle dönüşme riski çok yüksektir.¹

2.3. Türkiye'ye Yapılan Göçler

Tarih boyunca Osmanlı Devleti ve sonra Türkiye Cumhuriyeti tarihinde sonuçları bakımından önemli rol oynayan göçler söz konusudur. 1870 ile 1920 yılları arasında yaklaşık bir buçuk milyon Türk kökenli ve/veya farklı etnik kökenden oluşan Müslüman Osmanlı topraklarına göç etmiştir.² Osmanlı'nın parçalanması ve ulus devletlere bölünmesiyle ilgili olarak giderek yoğunlaşan bu göç hareketlerinin sonucunda büyük kitleler yer değiştirmek farklı yerlerde iskân edilmek zorunda kaldılar. Dağılmakta olan imparatorluğun orijinine doğru yönelen bu göç hareketleri Türk kökenlilerin ve/veya Müslümanların “ana yurtlarına” dönmeleri olarak farklı siyasi ve sosyolojik değerlendirmelerin konusu olmuştur.³

Osmanlı Devleti kendi hakim olduğu dönemde, devamında kurulan Türkiye Cumhuriyeti ise 20. yüzyılın sonuna kadar bağımsızlıklarını koruyan tek Türk devleti konumunda olmuşlardır. Anadolu coğrafyasının, Avrupa kıtasında kalan topraklarındaki Türk ve Müslümanlar için 19. ve 20. Yüzyılda geri göçlerinin merkezi olmasının yanı sıra Dünya'nın herhangi bir yerinden göç etmek zorunda kalan Müslüman ve Türklerin göç için ilk geldikleri topraklar olmuştur.⁴

19. yüzyılda Osmanlı topraklarına yönelik ilk göç faaliyeti 1774 Osmanlı-Rus Savaşının ardından (özellikle 1789-1800 arasında) Kırım'dan sayıları 500.000 civarında olan Tatar kökenli topluluğun Osmanlı topraklarına hareketiyle gerçekleşmiştir. 1828-1829 Osmanlı Rus Savaşı'nın ardından İkinci Kırım göçü, 1860-1864 yılları arasında ise Üçüncü Kırım göçü yaşanmıştır. 1783-1922 yılları arasında Osmanlı topraklarına göçen Tatar nüfusunun 1.800.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir.⁵ 1853-55 yılları

---

¹ Özey, (2011), 123

² Kirişçi, K. (1995), Post Secont World War İmmigration From Balkan countries to Turkey, New perspectives on Turkey (12), Ank., 1995, 61-77

³ Karpat, K. H. (1985), Population movements in the Ottoman State in the nineteenth century (Karpat, K.H.,Ottoman Population 1830-1914 Demographic and social characteristics içinde), Londra Univeristy of Wisconsin, 1985, 60-77

⁴ S. Abdülhamit (1999), Siyasi Hatıratım, Dergah Yayınları, İst., 1999, 73

⁵ Tekeli, İ. (2011), Göç ve Ötesi, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yay., İst., 2011, 63

arasında yaşanan Kırım Savaşından sonra Kırım bölgesinden hareketle o dönemde Osmanlı Devleti sınırları içerisinde yer alan Dobruca'ya yerleşenler, yaklaşık yirmi yıl sonra Dobruca'nın Romanya'ya katılmasıyla buradan da Anadolu'ya göç etmeye başlamışlardır. 1930'larda yapılan uluslararası anlaşma sonrasında yaşanan göç dalgasında 70 bin Kırım Tatarı Anadolu'ya göç etmiştir. ¹

Kafkasya'dan yapılan göçler 1850'lerde başlamış ve 1850-1865 yılları arasında çoğunluğu Çerkez ve Abaza olmak üzere 520 bin kişi Osmanlı topraklarına zorunlu olarak göç etmiştir. 1879 yılına kadar bu rakamın 2 milyona yaklaştığı tahmin edilmektedir.² 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı (93 Harbi) sonrasında Balkanlar'da Romanya ve Bulgaristan devletlerinin kurulması üzerine Büyük Balkan Göçü başlamış ve 1,5 milyon kişi, 1912-1913 Balkan savaşları sonrasında ise 640 bin Müslüman-Türk nüfus Osmanlı topraklarına göçmüştür.³

Rus Çarlığının baskısıyla 1875'te Buhara, 1876'da Hive başta olmak üzere Türkistan'dan Osmanlı ülkesine gerçekleştirilen göçler bölgede kalan diğer hanlıkların Ruslar tarafından işgaliyle giderek artmıştır. Ancak Türkistan'ın Anadolu'ya olan uzaklığı Osmanlı Devleti döneminde göçmen sayısının yaklaşık 7.000 kişi dolayında kalmasına yol açmıştır.⁴ 19. yüzyıldan itibaren ise Rusya'nın Azerbaycan'ı işgalinin ardından Anadolu'ya yönelik göçler yaşanmıştır. Azerbaycan'dan 19. yüzyıl boyunca göç eden yaklaşık 34.000 kişi Kars, Iğdır, Ardahan illerine yerleşmiştir.⁵

1821 yılında Osmanlı Rusya arasında yapılan Bükreş Antlaşması ile Rusya'ya terk edilen Romanya'nın Besarabya bölgesindeki Türkler, Rus baskıları sonucu Rumeli'deki Türk egemenliğinde kalan bölgeler ile Anadolu'ya göç etmişlerdir. 1826 itibarıyla göç edenlerin sayısının 70.000 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönemde Rumeli'de Türk egemenliğindeki bölgelere göç eden Romanya Türkleri de 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı ve Balkan Savaşları sırasında Anadolu'ya göç

---

¹ Karasu, C. (2011), "Kırım'ın Rus idaresine geçmesinden sonraki gelişmeler ve Kırım göçleri", Eski yeni Eskişehir Valiliği *Aylık Şehir Kültür Dergisi*, 34, 22-26

² Tekeli, (2011), 151

³ Tekeli, 82011), A.yer.

⁴ Kafılı, K.(1966), Türkiye'ye Göçler, İst., 1966, 15-16

⁵ Kocacık, F. (2008), "Gerileme Döneminde Anadolu'ya Yönelik Göçler", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 9, Güz, Ank., 2008, 421

etmişlerdir.¹ Cumhuriyet döneminde Romanya'dan önemli ölçüde Türk göçü olmuştur. 1923-1992 yılları arasında toplam 79.287 iskânlı ve 43.249 serbest göçmen göç etmiştir.²

Ege'de ise 19. yüzyıl boyunca 1827 yılında Mora ve Eğriboz'dan, 1881 yılında Teselya'nın Yunanistan'a bırakılmasıyla Teselya'dan ve 1897 yılında Girit'ten göçler yaşanmıştır. Balkan Savaşları'nın başlamasıyla birlikte 20. yüzyılın başlarında o zamana kadarki en yoğun göç hareketinin yaşandığı gözlemlenmiştir.³ Cumhuriyetin kuruluşunu takiben ise Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan mübadele anlaşmasıyla Yunanistan'dan Türkiye'ye göç eden 400.000 Türk'e karşılık Türkiye'den Yunanistan'a 100.000 Rum'un göç ettiği ve 1949 yılına kadar süren mübadele göçleri yaşanmıştır.⁴

Türkiye'ye Osmanlı bakiyesi topraklardan Cumhuriyetin kurulmasının ardından da göçler sürmüştür. Türkiye Cumhuriyeti Devleti Kafkasya, Kırım ve Balkanlar başta olmak üzere, 1923-1995 yılları arasında Türk, Boşnak, Çerkez, Arnavut, Pomak, Tatar gibi eski Osmanlı tabiiyetine sahip etnik unsurlardan yaklaşık 1.700.000 göçmeni kabul etmiştir.⁵ Bulgar rejiminin 1970'li yıllarda Müslüman Pomaklara, 1984-1989 yılları arasında da Türk azınlığa karşı uyguladığı "zorla asimilasyon kampanyası" sırasında 1989 yılı Mayıs-Ağustos ayları arasında Türkiye'ye büyük bir göç dalgası yaşanmıştır.⁶

1979 yılında İran'da yaşanan devrim sonrasında İran Şah'ının yurdunu terk etmesi sonucu rejim değişikliği yaşanmış, 1 Nisan 1979 tarihindeki referandum sonucunda İran İslam Cumhuriyeti kurulmuştur. Şah Rıza Pehlevi yanlılarının, devrim yanlıları tarafından ölüm cezasına çarptırılmasıyla 1 milyona yakın göçmen Türkiye'ye sığınmıştır. Göç edenler, Azeri, Fars ve Kürt kökenlilerden oluşmaktadır. 1988 yılı ise İran-İrak savaşı sırasında kimyasal silahların kullanılması sonucu Türkiye'nin Irak'tan yoğun göç aldığı yıl olmuştur. Bu savaş sonucunda Türkiye'ye 51.542 kişi göç etmek durumunda kalmıştır. Ardından 1991'de Körfez Savaşı'nda Türkiye'ye göç etmek

---

¹ Age., 21-22.

² KHGM._(1995), Hizmet Uygulamaları Genel Envanteri (1.1.1995 tarihi itibarıyla), Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ank., 1995, 135.

³ Yılmaz, M. (2001), "*Balkan Savaşı'ndan Sonra Türkiye'den Yunanistan'a Rum Göçleri*", Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:10, Güz, Konya 2001, 15

⁴ Arı, O. (1960), Bulgaristanlı Göçmenlerin İntibakı, Rekor Matbaası, Ankara 1960, 4

⁵ Cığerci, T. (2012), Bursa-Kırcaali hattı: 1989'da gelen Bulgaristan göçmenleri örneği; (Der. Ihlamur-Öner 2012, S.G. Ihlamur-Öner ve N.A.Ş. Öner, Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar içinde), İletişim Yay., İst., 2012, 107-134

⁶ Özey, R. (2016), Balkanlar ve Balkan Ülkeleri Coğrafyası, Ank., 2016, 196

zorunda kalan Iraklılar da dahil edildiğinde o dönemde Türkiye'nin topraklarını açmış olduğu Irak kökenli göçmen sayısı 520 bine ulaşmıştır. (<http://www.goc.gov.tr>)

Eski dönemlerde yaşanan göç hareketlerine nazaran farklılaşan göç akımlarından dolayı Türkiye, bugün hem göç alan, hem göç veren, hem de göç güzergahındaki geçit (transit) ülke konumundadır. Ortadoğu'daki siyasal çatışmalar, SSCB'nin çöküşü, Avrupa Birliği'nin göçmenlere karşı politikalarını sertleştirmesi ve dünya ölçeğinde yaşanan küreselleşme süreci gibi değişken koşullar, bu göç dalgalarının oluşmasında belirleyici rol oynamıştır. Bugün Türkiye'deki göçmenleri kaba hatlarıyla dört gruba ayırabiliriz.¹

Birinci grup, özellikle eski SSCB'den gelen kayıt dışı işçi göçmenlerinden oluşmaktadır. Genelde Türkiye'ye turist vizesiyle giriş yaparlar ve bir işe girdikleri zaman ve vize süreleri bittikten sonra kayıt dışı hale gelirler. Bu göçmenlerin çoğu kadınlardan oluştuğundan günümüzde "göçün dişileşmesi" olgusundan bahsedilmektedir. Göçmen kadınlar genellikle özel hanelerde hizmetli olarak çalışırlar. Eğlence, tekstil veya yemek sektöründe istihdam edilirler.² Erkek işçi göçmenleri ise özellikle inşaat ve tarım sektöründe iş bulurlar.³

Transit göçmenler olarak nitelendirilebilecek olan ikinci göçmen grubu ise genellikle Asya ve Afrika'dan, özellikle Ortadoğu'dan, İran ve Irak'tan, gelen göçmenlerden oluşmaktadır. Bu göçmenlerin birçoğu kaçak mülteci ağları üzerinden gelir.⁴ Kimisi turist vizesiyle Türkiye'ye giriş yapar, vizesi bittikten ve/veya bir işe girdikten sonra kayıt dışı/kaçak hale gelir. Bu göçmen grubu için Türkiye üçüncü bir ülkeye giden yolda geçici bir duraktır.⁵

Türkiye'deki üçüncü yabancı grubunu ise sığınmacılar, mülteciler ve geçici koruma kapsamındaki topluluklar oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti Avrupa dışındaki ülkelere gelen mültecilere kendi sınırları içine yerleşme izni vermediği için, sığınmacılar ve mülteciler BM'nin alt birimi olan UNHCR'ye iltica başvurusunda

---

¹ Puch, B. (2013), "Karşı İstikametten Göç: Türkiye'deki Yüksek Vasıflı Alman Kadınlar", *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 27. Sayı, 2013/2, 125

² Erder S. – Kaşka S. (2003), *Irregular Migration and Trafficking in women: The case of Turkey*. Cenevre: IOM., 2003, 86

³ İçduygu, A. (2004a), *Türkiye'de kaçak göç*, İstanbul: İTO., İst., 2004, 57

⁴ İçduygu, A. (2004b), *Transborder crime between Turkey and Greece ,human smuggling and its regional consequences*, *Southeast European and Black Sea Studies* , 4 (2), İst., 2004, 294-314.

⁵ İçduygu, A. (2004a), 58

bulunmaktadırlar. Türkiye ise sığınmacı ve mültecilere, başvuruları sonuçlanana kadar geçici bir ikamet izni vermektedir. Göçmenler iltica başvuruları olumlu sonuçlandığında üçüncü bir ülkeye gönderilmekte ve Türkiye'yi terk etmektedirler. Ancak iltica başvurusu reddedilen birçok göçmen de yasadışı yollardan Batıya gitmeye çalışmakta çoğunlukla kaçak deniz yolculukları faciaya dönüşmektedir. Bir kısmı ise kayıt dışı olarak Türkiye'de kalmaya devam etmektedir.

Türkiye'de bulunan göçmenlerin kayıt dışı olan kısmının, kayıtlı yabancılara göre daha fazla olduğu tahmin edilmektedir.¹ Türkiye'de bulunan kayıtlı yabancıların bir bölümü, çalışmak veya eğitim amacıyla kalmaya devam etmektedirler. Ancak evlilik nedeniyle gelip kalanlar ile Türkiye'ye gönderilen yüksek vasıflı elemanların ailelerinden oluşan önemli miktarda göçmen de bulunmaktadır. Serbest ya da maaşlı olarak çalışan göçmenlerin birçoğu üst ve yönetici pozisyonudadır ve Türkiye içindeki yabancı kökenli elit grubu oluşturmaktadırlar.²

Türkiye özellikle son 30 yıl içerisinde doğu ve güneydoğu komşularından yaşanan birçok göç hareketine maruz kalmıştır. Bunlardan en önemlisi ve en sonuncusuysa Suriye topraklarından yaşanan toplu göç hareketi olmuştur.

2.4. Suriye İç Savaşı Sonrası Türkiye'ye Yapılan Göçler

Arap Baharı kavramı 2010 yılında Kuzey Afrika ülkelerinde başlayarak Ortadoğu ülkelerine yayılan, özellikle sosyal medya üzerinden kitlelere ulaşarak gerçekleşen devrim niteliğindeki halk hareketlerine verilen isimdir. Bu ayaklanmalara "Bahar" adının verilmesi, söz konusu ülkelerdeki yönetimlere karşı bir isyan niteliği taşıması ve daha demokratik yönetim tarzı beklentisinden dolayıdır. Ayaklanmalara neden olan etmenlerin başında rejim değişikliği talebi olduğu gibi işsizlik, yaşam koşulları, hak ve özgürlükler ve hayat pahalılığı gerekçeleri vardır.³ (<http://www.tuicakademi.org>)

Arap ülkeleri coğrafyasında 2010 yılında Tunus'ta başlayan yönetim karşıtı halk hareketleri 21. Yüzyılın başlarında yaşanan en önemli tarihi coğrafya ve toplumsal

---

¹ İçduygu A. - Biehl K, (2009), Managing International, Urban Migration 1, Türkiye-İtalia-Espana, Koç Üniversitesi, İstanbul 2009, 77-79

² Lordoğlu, K. (2010), Türkiye'deki çalışma hayatının bir parçası olarak yabancı çalışanlar, (Pusch, B. ve Wilkoszewski, T. (Ed.), Türkiye'ye uluslararası göç-Toplumsal koşullar-bireysel yaşamlar içinde), İstanbul Kitap, İst., 2010, 89-109

³ Güleç, M. G. (2012), TUİÇ, 2012

olaylarının önünde gelmektedir. Yüzyıla yakın uzunca bir süre otoriter rejimler tarafından yönetilen Arap halkları, 2010 yılında Tunus'ta adı çok bilinmeyen bir kasabada gerçekleşen bir eylemin sonucu olarak başlayan isyan dalgasıyla çeşitli boyutlar kazanarak yaygınlaşmıştır. Tunus'ta mühendislik diplomalı, pazarcılık yapan Muhammed Bouazizi adlı gencin kendisini valilik binası önünde yakmasıyla başlayan halk hareketleri bölge ülkelerinin çoğunu etkilemiş, Tunus, Mısır, Yemen ve Libya'da yönetim değişikliğiyle sonuçlanmış, birçok Arap ülkesinde halkın yönetime karşı protestolar başlatmasına neden olmuştur. Suriye ise bu isyan dalgasından etkilenen son ülke olmuştur. Suriye rejiminin bu harekete karşı çok sert tedbirler uygulamasıyla ülke iç savaşa sürüklenmiş, binlerce sivilin ölümüne neden olmuştur.¹

Arap Baharına yol açan unsurlar dikkate alınırken Arap uluslarının kültürel, ekonomik ve mezhebi boyutlarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Arap devletlerindeki toplumsal tabakalar ve sınıflar arasında ekonomik, sosyal ve kültürel düzeydeki büyük farklar dikkat çekmektedir. Arap ülkelerinin halkları çok farklı sosyal statüye sahip bireylerden oluşmaktadır. Zenginler, fakirler, okuma yazma bilen ve bilmeyen, laikler ve İslamcılar. Buna ilave olarak Müslüman- Hristiyan ve Sünni- Şii kutuplaşmalarıdır.²

Suriye'nin Dera kentinde bir grup küçük çocuğun duvarlara "Halk rejimin yıkılmasını istiyor" diye yazdıkları için gözaltına alınmaları ve işkence iddiaları olayları ateşlemiştir. Muhalifler 25 Mart'ta Cuma namazı sonrası "Şeref Günü" düzenlemişlerdir. Esad halkın tepkisine engel olmak için bir dizi reform yapma sözü vermiştir. Halka hitap ettiği konuşmasında; vatandaşlık hakkı bulunmayan 300 bin Kürt'e vatandaşlık hakkı tanınacağını ve ülkede 40 yıldır var olan olağanüstü hal yasasını kaldıracağını belirtmiştir. (<http://hudapar.org>)

4 Haziran 2011'de ilk silahlı çatışma yaşanmıştır, çatışmalarda 120'den fazla güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiştir. Ardından ülke hızla iç savaşa sürüklenmiştir. Günümüze kadar devam eden iç savaşta 2015 rakamlarına göre 12.000 kişi hayatını kaybetmiştir. (<http://aa.com.tr/tr>)

---

¹ Orhan, D.D., (2013), Ortadoğu'nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, Ank., 2013, 17-29.

² Abuhasan, M., (2013), Arap Baharı Sonrası Suriye'de Yaşanan Gelişmeler ve Türkiye'nin Güvenliğine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, Ankara, 2013, 77

Suriye’de isyanın başladığı ilk günlerde Türk yetkililer, rejimin aşırı güç kullanmasına rağmen, halkın önemli bir kısmının halen Esad’ı desteklediğini düşünmekteydi. Bu nedenle reform çağrılarını yenilemeye devam etmiştir. (<http://www.aljazeera.com.tr>) Arap Baharı Suriye’ye sığıncaya, Suriye yönetimi halkının meşru taleplerine karşılık ağır silahlar ve orantısız güç kullanarak kentleri yakıp yıkmıştır. Sonuçta yüzbinlerce yaşlı, genç, kadın ve çocuğun ölümüne sebep olmuştur. (<http://www.orsam.org.tr>)

Suriye’den Türkiye’ye yapılan göçler nedenleri itibarıyla “siyasi, göç” şartları bakımından “zorunlu göç”, şekilsel olarak değerlendirildiğinde “kitlesele göç” ve coğrafi şartlar bakımından değerlendirildiğinde ise “dış göç” olarak tanımlanmaktadır.¹

O dönemde göçmen krizi olarak isimlendirilmiş olan zorunlu sürecin bir tür yerinden edilme olarak nitelendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.² Bununla birlikte ortaya çıkan bu durumun daha önce Afganistan, Sovyetler Birliği, Yugoslavya vb. ülkelerle Orta Amerika ve Ortadoğu ülkelerinde yaşananlarla benzerlik göstermesi bakımından ani gelişen bir durum olmayıp öngörülebilir bir olgu olduğu değerlendirilmiştir.

Konvansiyonel savaş şartlarının giderek daha çok cephe gerisine kayması ve sivil savaşlar dönemiyle birlikte yerleşim birimlerini etkilemesi nedeniyle ortaya çıkan gelişmeler sivil halkın zorunlu ve hızlı şekilde yer değiştirmesine yol açan “hızlı nüfus hareketleri” olarak tanımlanmaktadır. Aynı zamanda bu hareketlilik sürecini de “*the age of migration*” yani “*göç yılları*” olarak değerlendirmek mümkündür.³ Tablo 1’de de görüleceği gibi 2012 yılında Suriye’den zorunlu göç kapsamında gelen Suriyelilerin sayısının Türkiye nüfusuna oranı binde 19 olduğu halde bu rakam 2017 yılında yüzde 4,29’a yükselmiştir. (Tablo. 1)

---

¹ Tunç, Ş. (2015), “Mülteci Davranışı ve Toplamsal Etkileri: Türkiye’deki Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme” *Tesam Akademi Dergisi - Turkish Journal of TESAM Academy*, Temmuz - July, 2015, 37

² Erbaş, H. (2018), “Göçmen Krizi mi? Krizlerin Göçmenleri mi? Göçler Çağında Göçmenlik Halleri, Çelişkiler ve Sorunlar”, Ed. Serap Durusoy, Işıl Şirin Selçuk, *Bugünkü Küreselleşmeyi Anlamak, İmaj yay.*, Ank. 2018, 157, 202

³ Erbaş (2018), A.yer.

Yıl	Toplam Nüfus	Zorunlu Göç Kapsamındaki Suriyelilerin Sayısı	Toplam Nüfusa Oranı %
2012	74.724.269	14.237	0,019
2013	75.627.384	224.655	0,297
2014	76.667864	1.519.286	1,981
2015	77.695.904	2.503.549	3,222
2016	78.741.053	2.834.441	3,599
2017	79.814.871	3.426.786*	4,293

Tablo. 1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ve TÜİK verilerine dayalı olarak hazırlanmıştır. (Kaynak: Erbaş 2018, s. 136. *2017 sonu itibarıyla)

2.4.1. Suriye’den Türkiye’ye Yapılan Göçlerin Nedenleri

Suriye’den yaşanan göçlerinin en temel nedeni Suriye’de can güvenliğinin kalmamış olmasıdır. Suriye vatandaşlarının mal varlıklarının korunamaması da başka bir göç nedenidir. (<http://www.haber7.com>)

Suriye’de temel insan haklarının, dokunulmazlıkların ihlal edilmesi de bir göç nedenidir. Buraya insan kaçırma, hırsızlık ve yağmalamalar eklenebilir. Suriye’de yaşanan işkence, zulüm, cinsel şiddet ve tecavüzler bir göç sebebi olarak kadınları ülkelerini terk etmeye zorlamaktadır. (Suriyeli Mülteci Kadınların Dramı, www.youtube.com)

Suriye’nin etnik dağılımında % 90 Araplar, % 9’luk bir Kürt nüfusu barındırmakta ve ayrıca % 1 oranında Çerkez, Ermeni ve Türkmen nüfus yaşamaktadır. Mezhepsel olarak ülke oldukça karmaşıktır. % 74’ü Sünni olan nüfusun % 12’si Şii, % 10’u Hristiyan, % 3’ü Dürzi, ve çok az oranda diğer mezhepler bulunmaktadır. Sünni olmayan Müslümanlar arasında % 12-13’lük bir grubu Aleviler/Nusayriler temsil etmektedir. Bu bilgiler, Suriye’deki çatışmaların bir nedeni gibi görünmektedir. Zira ülke,

çok az bir orandaki kitlenin egemenliği tarafından (Alevi-Nusayri) yönetilmektedir. Bu durum, yönetimde olmayan geniş kitlelerin tepkisini de çekmektedir.¹

Suriyeli mülteciler ülkelerinden ayrılma nedenlerini çoğunlukla can güvenliğine (% 45), ekonomik sıkıntılara (% 28), siyasi baskılara (% 20) ve toplumsal baskılara dayandırmaktadırlar. Göçmenlerin % 95'i çatışmalarda en az bir yakını kaybettiğini ifade etmektedir. % 74'ü savaşın ne zaman biteceğine ilişkin fikir yürütemezken, çok azı bir yıl içinde biteceğini, daha azı ise en az 2 yıl daha savaşın devam edeceğini beyan etmektedirler.²

2.4.2. Suriye'den Türkiye'ye Yapılan Göçlerin Sonuçları

Göç sonrası süreçleri değerlendiren nüfus kuramları incelendiğinde genellikle yaşanan göçün iki ülke tarafındaki toplumların yaşananların sonuçları açısından ve söz konusu yer değişikliği sonrası edinilen yeni vatana yerleşme/yerleşememe olgusu dikkate alınarak araştırıldığı ve hazırlandığı görülmektedir.

Göç sonrası araştırmalarında odaklanılan nokta çoğunlukla kamuoyundaki genel algıdan hareketle göçü yaşayan kitlenin geride bıraktıkları vatanlarına ve yeni yerleştikleri ülke topraklarındaki uyum süreçlerinde yaşanan problemler olmaktadır. Genellikle göç sonunda yerleşilen ülkenin olumsuz yönde etkilendiği algısı göçmenler üzerinde sosyal baskıya yol açmaktadır. Göçmenlerin geride bıraktıkları ve/veya tekrar geri döndükleri ülkeleriyle göç esnasında yerleştikleri ülkelerin dönüşümü açısından göç ve yerleşme olgusunun yanı sıra dikey ve yatay nüfus hareketleri, eğitim, kültür, iş imkânları ve istihdam gibi temel beşeri coğrafya alanlarında görülen kazanımlar Catles ve King tarafından olumlu etkenler olarak değerlendirilmiştir. Göç veren ve göç alan ülkeler olarak karşılıklı iki coğrafi birimin de gelişimine katkı sağlayan bir etmen olarak göç faktörünün sonuçlarının olumlu açıdan değerlendirildiği çalışmalar mevcuttur. Sassen-Koob gibi araştırmacılar tarafından göç alan ülkenin daha az talep gören işleri için istihdam açığının kapatılması gibi olumlu katkılara yol açtığı ileri sürülmüştür. Hatta göçmenlerin kategorik olarak tümüyle kayıt dışı “kaçak” vb. olarak nitelendirilen kısmı

---

¹ Dinçer O.B. - Coşkun G. (2011), Aslanın Tehlikeye Giren Krallığı: Suriye. *Analist*, 4, Haziran 2011

² USAK (2013), Suriye'de Kabusa Doğru: Suriye'nin İçinde Bulunduğu Kritik Durum ve Olası Senaryolar, USAK Raporları 13-01, Ankara, 2013, 56

göç edilen ülkenin yüksek iş sağlığı ve güvenliği gerektiren çalışma alanlarında ucuz ve masrafsız iş gören olarak çalıştırılmaları, bir yönüyle emek sömürüsü olarak değerlendirilmekle birlikte öte yandan bir emek açığının kapatılması anlamına dolayısıyla o ülkenin ekonomisine katkı sağlanması anlamına gelmektedir.¹

Geri göç hareketleri sonrasında göç edilen ülkenin standartları ve şartları bakımından sağladığı eğitim düzeyi, yabancı dil ve bazı becerilerin edinimi, hatta kültür transferi imkânlarıyla bölgesel düzeyde bir kültürel entegrasyon, işbirliği imkânları vb. sağladığı da görülmektedir. Ancak uygulanan göçmen politikalarına bağlı olarak çok kültürlülük ile mikro kültür ve mikro milliyetçi yaklaşımlar arasında açıkça bir çatışmanın olduğu da bir gerçekliktir. Göçler sonrasında ilgili ülkeler ve uluslararası örgütlerce uygulanan asimilasyon, zorla kültürlenme politikalarına bağlı olarak karşılıklı toplumsal çatışmalar ortaya çıkmakta, bunların aşılmasında eğitim, sağlık, kalkınma politikalarında göçmenlere sağlanan imkânlar ile ayrımcılığın önlenmesi çalışmaları vb. araçlarla bu çatışmaların önlenebileceği deneyimlerine ulaşılmıştır.²

Türkiye ilk etapta Suriye'den zorunlu göç durumu için gerekli acil tedbirleri almış, yetkililer tarafından “misafir” olarak tanımlanan Suriyelilerin barınak, yiyecek, hijyen gibi temel ihtiyaçları sağlanmıştır.³ Ancak bu iç savaşın her geçen gün uzaması ve yıkıcı olması Türkiye'de bulunan Suriyelilerin ülkelerine geri dönme ihtimalini de giderek zayıflamıştır. Mülteci krizi Türkiye'nin ekonomisini, çalışma hayatını, sosyal ve kültürel uyumunu, eğitim, sağlık, barınma gibi birçok alanı etkileyen sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Göç ile ilgili genel politikaların temel hizmet alanlarını kapsayan bütüncül bir strateji ile ele alınması Suriye göçü ile kaçınılmaz hale gelmiştir.(www.afad.gov.tr).

2013 yılına kadar “iltica”, “göç”, “yasal ve düzensiz göçler” ile ilgili iş ve işlemler TC. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bağlı “Yabancılar Şube Müdürlüğü”nün görev ve sorumluluk alanları arasındaydı. 11 Nisan 2013 tarihinde yürürlüğe giren 6458 sayılı kanunla ise İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Göç İdaresi

---

¹ Erbaş, (2018), 78

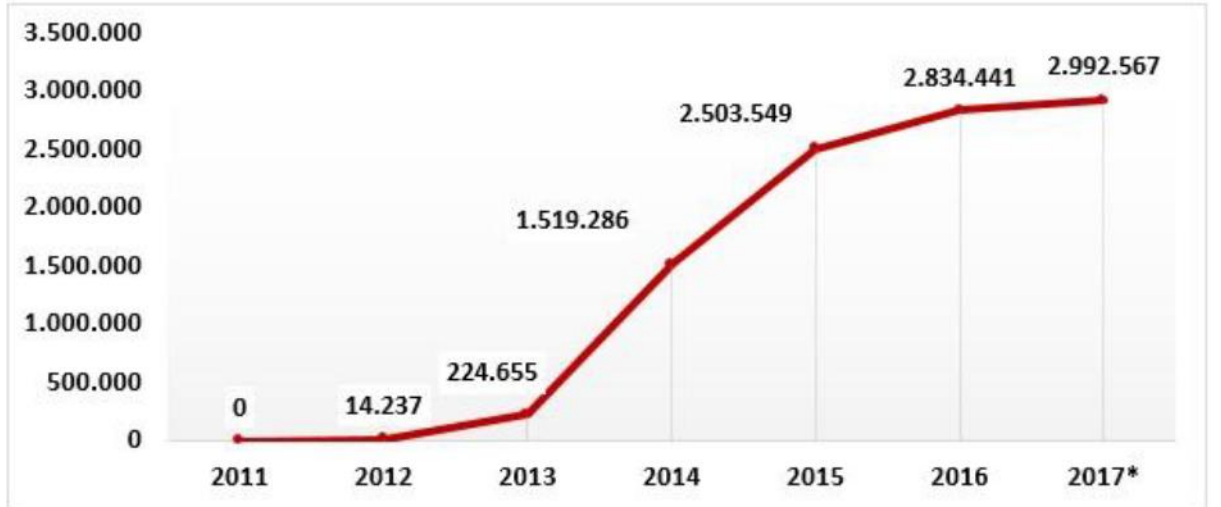
² Erbaş (2018), 139.

³ Kaya İ. - Eren E. (2014), Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, SETA Raporu, Ank., 2014, 28

Genel Müdürlüğü (GİGM) kurulmuş olup “Yabancılar Şube Müdürlüğü”nün bu konudaki görev ve sorumluluklarını üstlenmiştir.¹

Türkiye’deki Suriyeliler hukuki olarak ne mülteci ne de sığınmacı statüsündedirler. 11 Nisan 2013 tarihi itibarıyla yeniden düzenlenerek yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 91 inci maddesi, “geçici koruma statüsü”nü düzenlemektedir. Buna göre, ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlelolarak sınırlarımıza gelen veya Türkiye sınırlarını geçen yabancılara sağlanabilecek geçici korumayla ilgili tüm iş ve işlemlere ilişkin usul ve esasların Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak ayrı bir yönetmelikle düzenlenmesi hükme bağlanmıştır.²

YILLARA GÖRE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLER

Şekil 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

(Kaynak: www.goc.gov.tr. *2017 başı itibarıyla)

Ekim 2014 itibarıyla düzensiz göçmenlerle ilgili yayımlanan “Geçici Koruma Yönetmeliği” ile 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında

¹ GİGM (2015d), 47

² RG. 11/04/2013 tarih ve 28615 sayı

Türkiye’de İçişleri Bakanlığı’nın aldığı karar ile kayıtlı olan Suriyeli sığınmacılara verilen “geçici koruma statüsü” ile diğer yasal düzenlemelerin hayata geçirilmesi sağlanmış oldu. Geçici koruma statüsü ile Suriyelilere sınırsız kalış, zorla geri gönderilmeye karşı koruma ve acil ihtiyaçlara yanıt veren kabul düzenlemelere erişimi içerecek şekilde koruma ve yardım sağlanmaktadır.¹

Türkiye’de 27.04.2017 tarihi itibarıyla yaklaşık 2.992.567 Suriyeli göçmene geçici koruma statüsü verilmiştir. Şekil 1’de görüldüğü gibi 2013 yılında Suriyelilerin geçici göç kapsamına alınmasını sağlayan ilgili yasanın çıkmasıyla Suriyeli nüfus miktarında büyük bir artış olduğu gözlenmektedir. (Şekil 1).²

Geçici koruma statüsündeki Suriyeli mültecilerin yaklaşık %25’i mecburi ilköğretim çağı olan 6-13 yaş grubundadır. Suriyelilerin eğitim hakkına erişimle ilgili 2014/21 sayılı “*Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi*” düzenlenmiştir. 2014/21 Sayılı genelgede Suriyeli ve resmi kayıt olmuş çocukların, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda ya da Suriyelilere yönelik olarak oluşturulmuş Geçici Eğitim Merkezleri’nde eğitim alabilecekleri ifade edilmektedir.³

Bakanlık Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü bünyesinde Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı (GADEDB) kurulmuştur. Daire Başkanlığının görevleri göç ile gelen nüfusun eğitimiyle ilgili politika geliştirmek ve uygulamak, izleme değerlendirme faaliyetlerini yürütmek olarak belirlenmiştir.⁴

GEM’lerde verilen eğitimin amaç ve niteliği, Türkiye sınırlarına zorunlu göç kapsamında kitlesel olarak akın etmiş örgün eğitim çağındaki yabancı öğrencilerin, ülkelerinde yarım bırakmak zorunda kaldıkları eğitimlerine devam edebilmelerini sağlamak, ülkelerine döndüklerinde veya eğitimlerine ülkemizde devam etmek istemeleri hâlinde Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı her tür ve derecedeki eğitim kurumuna geçmelerine imkân tanımak ve sene kaybını önlemektir. (<https://pictes.meb.gov.tr>)

---

¹ Orhan, O. (2015), “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri” Orsam Yayınları, Ankara, 7

² Ertaş-Kıraç, (2017), 102

³ Çocuk Çalışmaları Birimi (2015), “Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Devlet Okullarındaki Durumu”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Politika ve Uygulama Önerileri, İstanbul, 2015, 1

⁴ Taştan C. – Çelik Z. (2017), Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi; Güçlükler ve Öneriler, Eğitim-Bir-Sen Yay., Ankara, 2017, 62

2.5. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitim Sürecindeki Sorunları ve Çözümler

2.5.1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitim Süreci

Çocuklar göç ettikleri ülkelerde ilgili ülkenin dilini bilmedikleri, dolayısıyla akranlarıyla iletişim sağlayamadıkları ve sosyoekonomik ve kültürel farklılıklar nedeniyle uyum güçlükleri yaşamaları ve diğer sebeplerden dolayı eğitimden yoksun kalma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilmektedir. Göç ettikleri ülkenin eğitim kurumlarına devam etseler de özellikle dilini bilmedikleri için öncelikli olarak kendi akranlarıyla iletişim kurmakta zorluk yaşadıklarından sosyal uyum becerileri bakımından akranlarından geri kalmakta ve dışlanma riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Okullarda yaşanan dışlanma, yabancı olmanın verdiği eziklik gibi yollarla başlayan toplumdaki kopma durumları göçe maruz kalan çocukların ve gençlerin kendi içlerine kapatmasına ve yaşam boyu psikolojik sorunlarla baş etmek zorunda kalmalarına yol açmaktadır. Eğitim süreçleri ve dil edinimi bakımından yoksunluk yaşayan, bu nedenle iş imkânları dolayısıyla gelecekleri bakımından ümitsizliğe kapılan bu çocukların, suça daha kolay yönelme oranları da yüksek olmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı Suriyeli çocuklar dezavantajlı grup statüsünde değerlendirilmektedirler.

Zorunlu göçe maruz kalma sorunu özellikle her ne kadar koruma altına alınsalar da çocuklar bağlamında ciddi bir psikolojik travma sebebini içinde barındırmaktadır. Öncelikli olarak can güvenliği nedeniyle bir yerden kaçmak zorunda kalan ailelerin çocukları, hem buna yol açan tehditlerin ve eziyetlerin yarattığı travmayla hem de aniden, tamamen hazırlıksız bir şekilde yerinden yurdundan kopmanın getirdiği yüklerle uğraşmak zorunda kalmaları onların psikolojisinde bir takım tahribatlara yol açmaktadır. Öte yandan gittikleri yerde karşılaştıkları dışlayıcı tavırlar zorunlu göçe maruz kalanların uyum sürecini daha da olumsuz etkilemektedir. Ayrıca yetişkin aile bireylerinin genellikle düşük ücretli çalışma koşulları ve sosyal güvenceden yoksun ve ağır şartlar içermesi de bu çocuklar üzerinde ayrıca bir başka yük getirmektedir.

Çatışmalardan önce Suriye’de okula giden öğrenci nüfusunun çağ nüfusuna oranı % 99 olup bunlardan yalnızca ortaokul düzeyinde eğitime devam edenlerin oranıysa % 82 olarak tespit edilmiştir. Aynı zamanda çağ nüfusu içerisinde okula devam eden kız ve

erkek oranları da büyük oranda eşitti. UNICEF'in 2015 tahmini verilerine göre ülke içinde ve dışında yaklaşık 3 milyon çocuk okula devam edememe durumuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu bireylerin eğitimsiz kalması ve gelecek için de iş hayatında ve sosyal hayattaki nitelik problemleri açısından bakıldığında önemli bir travmayla karşılaşıldığının göstergesidir. Ayrıca zorunlu göç kapsamında buldukları ülkeye karşı önyargılara ve ayrılmaya dayalı grup psikolojisinin yol açabileceği şiddet eğilimi tehlikesini de gündeme getirmektedir.

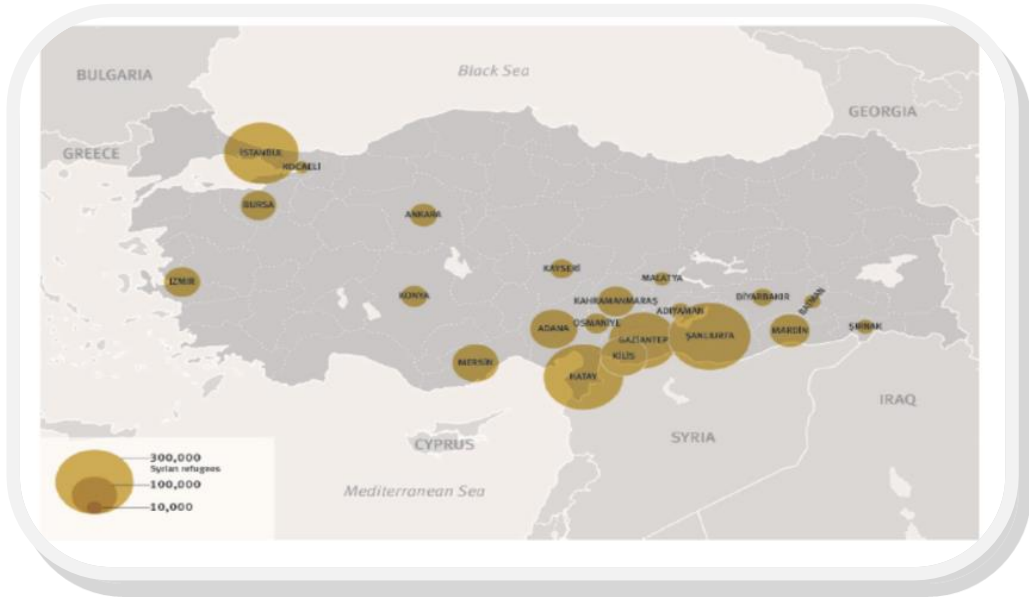
Türkiye'de hükümetin kontrolü altındaki 25 mülteci kampında Suriye'den zorunlu göç kapsamında gelen okul çağındaki çocukların okullaşma oranı % 90'dır. Ancak bu rakam ülke sathındaki okul çağı Suriyeli nüfusunun % 13'üne denk gelmektedir. Zira Türkiye'de yaşamakta olan Suriyeli çocuk sığınmacıların çoğu kamplar haricindeki yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. 2014-2015 eğitim öğretim yılında okul çağındaki Suriyelilerin % 25'i okullardaki eğitime devam edebilmiştir.¹

Zorunlu göç kapsamında gelen Suriyelilerin güneyde Şanlıurfa, Gaziantep, Hatay, Kilis Mardin vb. illerde, batıda İstanbul, Bursa, İzmir, iç bölgelerdeyse Ankara ve Konya gibi illerde yoğunlaştığı görülmektedir. (Şekil 2.) Bu nedenle daha önce gelen nüfusun yerleştirildiği kamplar ve çevrelerinde GEM gibi eğitim öğretim imkânları sağlanmaktayken yayılım sahasının genişlemesi itibarıyla bu durum özellikle dil yetersizliği ve denklik sorunu yaşayan Suriyeli öğrenim çağındaki nüfusun okullaşması önünde önemli ölçüde engel teşkil etmiştir.

Yoğun göç dalgasının ve göçen nüfusun ağırlıklı kesimini okul çağı çocukları oluşturmalarına rağmen Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti göçmenlere karşı yükümlülüklerini yerine getirmek için Suriyeli çocukların eğitim hizmetlerinden yararlanmalarının önündeki hukuki engelleri kaldıracak gerekli önlemleri 2013 yılı itibarıyla almaya başlamıştır.

---

¹ İHİÖ (2015), İnsan Hakları İzleme Örgütü Kasım 2015 Raporu, 52

Şekil 2. Türkiye’de Suriye’den zorunlu göç kapsamında gelenlerin yoğun olarak yaşadıkları yerler. (Kaynak: Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocuklarının Eğitime Erişiminin Önündeki Engeller, Human Rights Watch 2015 Raporu)

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı 2014 yılında zorunlu göç kapsamında gelen Suriyeliler için devlet okullarına kayıt yaptırmada zorunlu olan ikamet iznini kaldırarak geçici kimlik belgesiyle kayıt olma imkânını getirdi. Böylece Bakanlığın e-okul sistemi üzerinde adrese dayalı okula kayıt imkânına kavuşan Suriyeli öğrenciler için eğitime erişim kolaylığı da sağlanmış oldu. Ardından Türkiye’de yaşayan Suriyeli muhaliflerin oluşturmuş olduğu Suriye Geçici Hükümeti Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış ve Arapça müfredata dayalı eğitim veren Geçici Eğitim Merkezlerine (GEM) denklik vermek suretiyle bu merkezlerden mezun olmuş olan öğrencilere akreditasyon sağlandı.¹ Bu şekilde GEM’lerden mezun olan öğrenciler üst öğrenimlerine devam etme imkânına kavuşmuş oldular. GEM göç literatüründe olmayan Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığının uyguladığı prototip bir eğitim uygulamasıdır. GEM’lerin ortaya çıkmasında iki temel neden söz konusudur; ilki kısa sürede yaşanan oldukça büyük bir kitlesel göç hareketinin ortaya çıkardığı çağ nüfusunun zorunlu eğitim ihtiyacının karşılanması, diğeryse Suriye’deki siyasi ve idari belirsizliğin sürmesi nedeniyle geri dönüş ve hayat standartlarının normal seyrine döndürülmesi gerekliliğine karşın yeni bir yapılanmaya duyulan ihtiyaçtır.²

¹ HRW (2015), Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişmesinin Önündeki Engeller: Kayıp Nesil Olmalarını Önlemek, Human Rights Watch 2015 Raporu, US., 2015, 2

² Taştan - Çelik (2017), 33

İnsan Hakları Örgütü'ne göre Türkiye'de kampların dışında yaşayan Suriyelilerin eğitim öğretimden yararlanmalarının önündeki engeller; dil (Türkçe) yetersizliği, ekonomik zorluklar, toplumsal uyum güçlükleri olarak sıralanmıştır.¹ Buna göre Türk okullarına devam etmekte olan Suriyeli öğrenciler için yetiştirici dil programları uygulanmışsa da göçün getirdiği travmatik sorunlar, hayat koşulları, çevre ve okulun sosyokültürel düzeyine adaptasyon problemleri ve okullardaki Türkçe öğretiminin yabancı öğrencilere Türkçe öğretilmesini hedefleyen programı içermemesi nedenleriyle Türkçe dil gelişimlerinde yeterli düzeyi sağlayamayan öğrencilerin bulunması eğitimden beklenen verimin sağlanamamasına yol açmıştır. Ailelerin yaşadıkları maddi problemler de Suriyeli öğrencilerin Türk vatandaşlarının yararlandığı ücretsiz zorunlu temel eğitim kurumlarına devam ediyor olmalarına rağmen çocukların okullaşması ve eğitimlerinin sürdürülebilirliğini engelleyen bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal güvenceden yoksun işlerde çalışan ebeveynler ile çalışmak zorunda kalan çocukların eğitime erişimi kısıtlanmış olmaktadır. Toplumsal uyum sorunlarının başında da yaşadığı çevreye adaptasyon, iletişim, ulaşım imkânlarından yararlanma ve her zaman göçmenlerin yaşadığı türden ötekileştirme olaylarıdır.

Türkiye'de yaşayan Suriyelilere yönelik ilk kapsamlı yasal düzenleme hazırlanarak Nisan 2014'te 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile yürürlüğe girmiştir. Ekim 2014'te yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği sayesinde Suriyeliler sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerine erişim hakkı elde etmişlerdir.² Daha sonra MEB tarafından 23 Eylül 2014 tarihinde yayımlanan 2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri başlıklı genelge ile Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri belirli bir standarda bağlanmış ve güvence altına alınmıştır.³ Dahası MEB'in yayımlanmış olduğu 2015-2019 Stratejik Planı'nda ilk defa mültecilerin eğitimlerine yönelik planların yer aldığı görülmektedir.⁴ Eğitimde yaşanan tüm bu gelişmelerle birlikte halen Türkiye'de okul çağındaki Suriyelilerin eğitime katılımında arzu edilen okullaşma oranlarının yakalandığı söylenememektedir.⁵

---

¹ HRW (2015), 2-3

² RG., 2014.

³ MEB, 2014.

⁴ MEB, 2015.

⁵ Emin M. – Coşkun, İ. (2016), Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası, SETA Raporu, Ank., 2016, 14

Akkaya'nın geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Türkçe algılarını belirlemeye yönelik yaptığı metafor çalışmasında elde edilen bulgulara göre katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (% 96.2) Türkçe ile ilgili olumlu metaforlar (anne, hayat, insan ve deniz gibi) geliştirdiği saptanmıştır. Bu açıdan politika yapıcılarının Suriyeli öğrencilerin Türkçeyi doğru, etkili ve hızlı bir şekilde öğrenebilmeleri için özellikle erken yaşları kapsayacak şekilde eğitim programları düzenlemeleri gerekmektedir. Suriyeli öğrencilerin eğitimine ilişkin olarak okul yöneticileri bu öğrencilere ayrı okul veya okullarda ayrı sınıfların tahsis edilmesini, onlarla daha rahat iletişim kurabilecek dillerinden anlayan ve istekli öğretmenlerin bu öğrencilerin eğitiminde görevlendirilmesini önermektedir.¹

2.5.2. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitiminde Etkin Kurum ve Kuruluşlar

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı birinci sınıflardan itibaren Suriyeli çocuklara yönelik ilk okuma yazma müfredatı uygulamaktadır. Türkçe dil becerileri zayıf olan öğrencilere yönelik olarak farklı sınıf düzeylerinde de Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne Halk Eğitim Merkezleri aracılığıyla yetiştirici Türkçe dil kursları düzenleniyor. Ayrıca Suriyeli çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PICTES) (<https://pictes.meb.gov.tr>), İlkokullarda Yetiştirme Programı (İYEP) (<http://tegm.meb.gov.tr>) gibi projeler hayata geçirilerek dil yeterlilikleri, temel eğitim sürecinde edinmeleri gereken temel yeterlilik ve becerilerin kazandırılması ve uyum sorunlarının aşılması hedeflenmiştir.

Okullarda eğitimlerini sürdürmekte olan Suriyeli öğrencilerin isteğe bağlı olarak kendi dillerini ve kültürlerini yaşatmaları amacıyla ders saatleri dışında kendi dillerinde eğitim programlarının uygulanabilmesine de imkân sağlanmıştır. Bu kapsamdaki çalışmalar, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde yürütülmekte olup ayrıca, okullarda öğrenci artışına göre norm kadrolar güncellenerek, yeterli

---

¹ Levent F.- Çayak S. (2017), Türkiye'deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:14-1, Sayı:27, İstanbul, 2017, 34-35

öğretmen ataması veya görevlendirmesinin eğitim öğretim yılı başlamadan yapılmasına yönelik gerekli önlemler alınmaktadır.¹ (<http://www.meb.gov.tr>)

2014 yılı Eylül ayında Milli Eğitim Bakanlığı Türkiye'deki Suriyeli çocuklara sağladığı eğitim hizmetlerinin kapsamını daha da genişleten bir genelge yayınlamıştır.² Böylece geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocuklar kendi dillerinde ve kendi müfredatlarında gördükleri eğitimin yanı sıra Türk vatandaşı akranları ile birlikte devlet okullarında okuma imkânı elde ettiler. MEB bu uygulamayla Suriyeli çocukların eğitimlerine yönelik iki önemli model sunmuş oldu; birincisi, GEM'ler olup bunlar acil eylem planı dâhilinde tasarlanmış olan ve hem geçici barınma kampları içerisinde hem de bu kamplar dışında faaliyet göstermekte, aynı zamanda Arapça ağırlıklı eğitimle Suriye müfredatını esas alarak okul öncesinden lise bitimine kadar olan zorunlu eğitim çağı kapsamında okullaşma imkânı sunmaktadır. GEM'lerde Suriyeli çocuklara Türkçe dil eğitimi de verilmek suretiyle uyum ve adaptasyon süreci de başlatılmış olmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı yayınladığı Genelgeyle ikinci adım olarak, Suriyeli çocukların Türkiye toplumuna ve eğitim sistemine adaptasyonlarını sağlamak için devlet okullarında, Türkiye müfredatında ve Türkçe eğitim almalarını da sağlamaya yönelik imkânları sağlamıştır. Ancak devlet okullarında Suriyeli çocuklar için dil engeli ve buna bağlı okula ve eğitim sürecine uyumları önemli bir sorun olduğu için MEB, önümüzdeki dönemde okul öncesi ve birinci sınıfları hem dil öğrenimi hem de eğitim sistemine daha kolay uyum sağlamaları açısından İYEP³ kapsamında dil ve matematik gibi temel derslerde yetiştirici eğitim öğretim programı uygulayarak öğrencilerin eğitim öğretim açığını gidermek için hem geçici eğitim merkezlerinde hem de kamplar dışında yaşayan ve örgün eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler için halen önemli bir işlev görmektedir. MEB İlkokullarda Yetiştirme Programıyla 3 ve 4. sınıflarına devam eden, özel eğitim tanısı olmayan, Türkçe ve Matematik derslerinden belirlenen kazanımları edinemeyen yabancı uyruklu öğrenciler, sığınmacılar, mülteciler, göçer ve yarı göçer aile çocukları, mevsimlik tarım işçisi çocukları gibi tüm dezavantajlı öğrencilerin eğitim

---

¹ 2014/21 s. MEB genelgesi 5.a bendi

² 2014/21 s. MEB genelgesi 5.a bendi

³ MEB Temel Eğitim Genel Müdürlüğü tarafından uygulanmakta olan İlkokullarda Yetiştirme Programı

öğretim açısından anayasal fırsat eşitliği bağlamında akranlarıyla aynı düzeyde eğitim alma imkânı sunmaktadır. (<https://tegm.meb.gov.tr> ve <http://tegm.meb.gov.tr>)

Aslında Suriyeli sığınmacıların eğitimine ilişkin en temel sorun veri eksikliği olduğu ifade edilebilir. Göç esnasında bir eğitim kurumuna denklik ve/veya kayıt imkânıyla öğrencinin tüm eğitim öğretim sürecinin izlenebilmesi, ihtiyaç durumuna göre erişim, diğer destekler, nakil vb. imkânların sağlanması kamp dışındaki eğitim çağı kapsamındaki Suriyelilere ilişkin veri eksikliğini giderebilecek uygulamalar olarak görülmektedir. Bu temel veri eksikliği Suriyeli çocuklara ilişkin yapılan/yapılacak eğitim hizmetlerinin koordinasyon ve planlamasında sivil toplum kuruluşlarının rolünü ve önemini arttırmaktadır.

Çalışmak zorunda kaldığı ve/veya bırakıldığı için eğitim ve öğretime erişemeyen, hatta böylelikle kayıt dışı kalan çocuklar için çocuk işçiliği, çocuk istismarı ve dilencilik, erken evlilikler gibi sorunlar da karşı karşıya kalınan en önemli problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ve öğretim süreci dışında kalan her çocuğun “suça ve suça yönelen her türlü örgüte katılma” riski taşıdığı dikkate alındığında uygulanan politikaların bilhassa kamp dışındaki çocukların eğitime erişebilecekleri şekilde tasarlanması, Suriyeli mültecilerin eğitimindeki en önemli adımlardan biri olarak görülmektedir. (<https://www.aa.com.tr>)

Türkiye’de 1.000.000 kadar 18 yaş altı Suriyeli çocuk olduğu bilinmektedir. Bu çocukların yalnızca yarıya yakını zamanında yani çağ nüfusu olarak örgün eğitim öğretim hizmetinden yararlanabilmiştir. 80 milyonu aşkın nüfusa sahip Türkiye’nin kendi nüfus popülasyonu içerisinde Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın bakımında bulunan korunmaya muhtaç çocuk sayısı ise 70.000’dir. Bu çocuklara son altı yıl içerisinde de aynı durumda anasız babasız, korunmaya muhtaç 56.000 Suriyeli çocuk eklenmiş durumdadır. Bütün bu rakamlar Türkiye’nin ne kadar büyük bir nüfus sorunuyla baş etmek zorunda olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.¹

Geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocukların sosyal durumlarına bakıldığında aslında eğitilmeyen her çocuğun ileriki yıllarda sorunlara karşı başa çıkmada yaşadığı

---

¹ Erdem, B. (2017), “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye’deki Durumları”, *MHB*, Cilt: 37, Sayı: 2, 2017, 332–351

zorluklar nedeniyle suça karışma, çeşitli çetelerin eline düşme ve toplumun düzenini bozma bakımından belirli bir potansiyele sahip olduğu gözlemlenmektedir. Fuhuş, uyuşturucu, suç çeteleri için sahipsiz kalan Suriyeli çocuklar da bu duruma maruz kalmaktadırlar. Devletin öncelikli görevleri arasında Türkiye’de bulunan çocukları, gençleri eğitmek, korumak, iş bulmalarını sağlamak, ülkeye uyumlarını sağlamak olsa da genç işsizliği yüksek olan nüfusa sahip ülkede göçle gelen yeni bir popülasyona bu konuda öncelik verilmesi imkânlar dâhilinde görülmemektedir. Ancak yine de kamu düzeninin sağlanması ve toplumsal huzur için, Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşlarının geleceğinin güvence altına alınması adına göç mağduru olanlarla ilgili gerekli birimlerin çalışmaları bu zaruretin acil olduğunu göstermektedir.¹

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, gerek uluslararası sözleşmelere gerekse Anayasanın ilgili maddeleri gereğince sağlanması gereken eğitim hakkını Suriyeli öğrencilere vermektedir. Suriyeli çocuklara sunulan eğitim hizmetleri incelendiğinde durumun kamp içinde kalanlar ve kamp dışında kalanlar olmak üzere iki ayrı kategoride ele alınması gerekmektedir.²

2014-2015 eğitim-öğretim yılından itibaren AFAD tarafından kurulan 10 ildeki toplam 25 barınma merkezindeki kamplarda yaşayan okul çağındaki çocukların yaklaşık %90 oranındaki kısmı eğitimlerini sürdürmektedir. Ancak bu oran, göç eden nüfusun ülke sathına yayılmış olması nedeniyle okul çağındaki Suriyeli çocuk nüfusunun sadece %13’ünü kapsamaktadır. Öte yandan 2014-2015 eğitim-öğretim yılı itibarıyla kampların dışında kalan geçici eğitim merkezleri ve devlet okullarında kayıtlı Suriyeli çocukların oranı yaklaşık %26 olarak tahmin edilmiştir.³ Suriye’den gelen göç dalgasında öngörülen sayının fazlalığı ve sığınmacıların kalış süresinin uzaması eğitim ihtiyacının önemini arttırmıştır.⁴ Ayrıca Türkiye’deki Suriyeli öğrencilerin eğitimi ile ilgili literatür incelendiğinde, deneysel ve nicel ağırlıklı çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir.⁵

---

¹ Erdem, (2017), 343

² UNHCR, 2015

³ UNICEF, 2015

⁴ Şirin S. – Rogers-Şirin L. (2015), The Educational and Mental Health Needs of Syrian Refugee Children, Migration Policy Institute, WDC., 2015, 2

⁵ Levent-Çayak, (2017), 21-46

Suriyeli öğrencilerin eğitimde karşılaştıkları sorunlarının oranları sırasıyla dil farklılığından kaynaklanan iletişim engelleri (27/30), kayıt sistemindeki eksiklikler (24/30), uyum sıkıntısı (22/30), tanıtma belgesinin (15/30) ve denkliğin olmayışı (13/30) olarak belirtmiştir. Araştırmanın bu bulgusu, Erdoğan (2014), Türk (2016) ve Yüksel, Bulut ve Mor (2014) tarafından da ayrı ayrı değerlendirilmiştir.¹

Türkiye'deki kampların dışında yaşamakta olan Suriyeli çocukların eğitimlerine ilişkin hem örgün eğitim hem de hayat boyu öğrenme süreçlerine yönelik muhtelif projeler yürütülmektedir. Bu projeler genellikle ulusal ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği halinde yerel sivil toplum kuruluşları ve bazı kamu kurum ve kuruluşlarınca yürütülmektedir. Örneğin, Diyanet Vakfı Kadın Aile ve Gençlik Merkezi (KAGEM) bir proje başlatmıştır. Proje ile Suriyeli kız çocuklarının kesintiye uğrayan eğitimlerine yaygın eğitim ile destek verilmesi hedeflenmiştir. Bu projede başarılı olan öğrencilerin isterlerse MEB'in örgün eğitim kurumlarına geçiş işlemlerinin yapılmasına imkân sağlanmıştır. Bununla birlikte Türkiye Diyanet Vakfı tarafından camilerde Kuran kurslarında isteyen Suriyelilere yaygın din eğitimi de verilmektedir. Kızılay, İnsani Yardım Vakfı (İHH), Anadolu Platformu vb. gibi sivil toplum kuruluşları örgün eğitime destek olmaktadır. AÇEV İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü işbirliğiyle 2016 yaz aylarında Suriyeli çocuklar için yaz anaokulları projesi yürütmüştür.² Ancak Kızılay tarafından yürütülen tüm insani yardım, afet ve savaş esnası ve sonrası tıbbi, insani faaliyetler, rehabilitasyon süreçleri vb. hizmetlerin yanı sıra eğitim süreçlerine verilen desteğin önemi oldukça büyüktür.

2.5.3. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitiminde Türk Kızılay

Kızılay önceden beri kurumsal kapasitesi, uluslararası ilişki ağı dolayısıyla dış yardım desteğine sahip olması, yetişmiş insan gücü ve afet vb. konularındaki insani yardımlara dair tecrübe birikimiyle sağlık, psikolojik destek ve sosyal sorumluluk

---

¹ Levent-Çayak (2017), 39

² Maşalacı, B. (2018), (Haz.) Suriyeli Çocuklar İçin Yaz Anaokulları: İlkokula Uyum Düzeyinin Arttırılması İçin Bir Rehber, AÇEV., İstanbul, 2018, 5

çalışmalarına dair projeler geliştirebilme özelliğiyle ön plana çıkan bir sivil toplum örgütü olmasının yanı sıra kamu yararına çalışan güçlü bir örgüt olarak ön plana çıkmaktadır.

Kızılay özellikle geçici koruma kapsamındaki 4-18 yaş grubu çocukların yaşadığı savaş travmasını atlatabilmelerini sağlamak ve göçe maruz kalan çocukların uyum sorunlarını en aza indirmek amacıyla “çocuk programları”nı hayata geçirmiştir. Bu kapsamda; eğitim, sosyal uyum, kişisel gelişimin desteklenmesi, gönüllülük ve psikososyal destek faaliyetleri yürütülmektedir.

Çocuk programlarında Türk ve göçmen çocukların kendilerini özgürce ifade edebildiği güvenli ortamların oluşturulması önemli bir işlev görmektedir. Program faaliyetleri Toplum Merkezleri’nin yanı sıra Geçici Barınma Merkezleri, Çocuk ve Gençlik Merkezleri ve “mobil yapılar” olarak tanımlanan taşınabilir mekânlar olmak üzere çeşitli birimler ve modeller başlıkları altında yürütülmektedir.

Türk Kızılay tarafından Mayıs 2013’te yürütülmeye başlanılan çocuk destek programları UNICEF tarafından fonlanmaktadır. Program faaliyetleri 125 personel ile 16 ilde 16 Toplum Merkezi, 13 Geçici Barınma Merkezi (Kamp), 2 Mobil Çocuk Dostu Alan, 5 Psikososyal Destek Takımı (PSD) ve 2 Çocuk ve Gençlik Merkezi olmak üzere toplam 38 Çocuk/Genç Dostu Alanda gerçekleştirilmektedir. Programın başlangıcından itibaren 3.713 gönüllü yetiştirilmiş, 486.757 çocukla 1.989.446 adet faaliyet gerçekleştirilmiştir.

Eğitim sürecinde örgün eğitime devam etmeyen Suriyeli çocukların okula gitmeme nedenlerinin ortadan kaldırılabilmesi için sivil inisiyatifler ve özellikle yerel yönetimlerin destekleri önem arz etmektedir. Bu amaçla ulusal ve uluslararası sivil toplum örgütlerinin beşeri ve finansal destekleri, politika ve program geliştirme işbirlikleri göçün etkilerini aza indirgeyici etmenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu etmenlere bakıldığında Kızılay’ın gerçekleştirdiği çalışmalar bu boşluğun doldurulması bakımından oldukça önemlidir. (Şekil 3.)

Şekil 3. Türk Kızılay Toplum Merkezi bulunan illerde yerel ve ulusal işbirlikleri program kapsamında yürütülmekte, eğitimler ve çalıştaylar düzenlenmektedir.

Türk Kızılay'ın çalışma alanları bağlamında;

- Suriyeli öğrenciler ve aileleri için rehberlik ve danışma hizmetlerinin artırılması önemlidir. Kamu kurum ve kuruluşlarıyla bu alandaki işbirliği özellikle göç sonrası travmanın sonuçlarının aza indirgenmesinin kamu yararına faaliyetler kapsamında olduğu değerlendirilmektedir.
- Suriyeli öğrencilerin olduğu okullarda özellikle farkındalık eğitimleri verilmesi, ön yargı, hoşgörü yoksunluğu, ötekileştirme ve çatışmaların önlenmesi, Türkiye'de toplumun bu yeni sürece adapte olmasını hızlandıracaktır. Toplum Merkezi'ndeki çalışmaların yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı ile ortaklaşa çalışmalar ve özellikle Kızılay Kulüplerinin faaliyetleri bu çerçevede önemli bir boşluğu doldurmaktadır.
- Her düzeydeki Suriyeli öğrenci için tanınan burs imkânlarıyla sağlanan küçük destekler ile çocuk işçiliği, dilenciliği ve erken evlilikler engellenebilmektedir.
- Çocukların eğitime erişiminin artırılması okul dışındaki yaşantılarında da katkı sunacak projelerle mümkün olmaktadır. Bu konuda ebeveynlere sağlanan destekler ve çocuğun iyi olma hali konusundaki etkinlikler de önemli ölçüde katkı sunmaktadır.

- UNICEF gibi uluslararası kuruluşların Türkiye’de yapacakları araştırmalarda yerel kuruluşlarla daha fazla iş birliği yapmaları ve çalışmalardaki somut çıktıların paylaşılması açısından önemlidir.¹

2.5.4. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Eğitiminde Sultanbeyli Toplum Merkezi

Göçün olumsuz tüm yönlerinin yanı sıra avantaja dönüştürülebilecek yönleri de bulunmaktadır. Özelikle iki dilli, birden fazla ve farklı kültürel desenler taşıyan ortamlarda yetişen çocukların benlik saygısının gelişimi açısından eğitim süreçleri son derece önem taşımaktadır. Kendi kültürel benliğini kazanmış bireyler olarak topluma katıldıklarında hem yaşadıkları toplumun değerlerine saygı duymakta ve yaşadıkları toplumun kodlarıyla uyum içinde yaşamakta, hem de özsaygı sahibi olmaları bakımından o topluma değer katmaktadırlar.

Sosyalleşme sürecindeki çocuklar ve gençler yaşadıkları toplumun değerlerini, normlarını, yaşama tekniklerini öğrenirken, öte yandan bundan farklı olan göçle gelmiş olan ailelerinin değer ve semboller sistemi arasında problem yaşayabilmekte, fakat iki veya daha çok kültürden gelen yetişkinlerle olan diyaloglarında iki kültürün benzer ve farklı yönlerinin ayırđına daha çok varmakta dolayısıyla uyum ve kültürel özümseme sürecine dâhil olabilmektedirler. Bu bakımdan sosyal sorumluluk projelerinin kültürel uyum, transfer ve birlikte iş yapabilme becerileri bakımından oldukça büyük önemi olduğu anlaşılmaktadır.

Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi’nde yönlendirme hizmetleri, eğitim faaliyetleri, geçim kaynağını geliştirme çalışmaları, beslenme ve sağlık hizmetleri sunulmakta, sosyal etkinlikler, savunuculuk ve koruma faaliyetleri, gönüllülük faaliyetleri, sosyal uyuma yönelik çalışmalar yürütölmektedir. Böylece çocuk ve genç kuşakların topluma kazandırılması yanında her tür sosyal afet vb. soruna karşı çocuk dostu alanlarla yeni nesillere katkı sağlanmış olmaktadır. STM bir prototip olarak ulusal ve uluslararası düzeyde model olması bakımından büyük bir boşluğu doldurmuş

---

¹ Emin, (2016), 214

aynı zamanda okul, ev ve dış çevre dengesi bakımından da geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler açısından can simidi rolü oynamış durumdadır. 20 Ocak 2015 tarihinde Türk Kızılay ilk Toplum Merkezini yereldeki işbirlikleriyle Şanlıurfa’da kurmuştur. Giderek yerel ihtiyaçlara göre sayıları artan Toplum Merkezleri’nin Şanlıurfa, İstanbul (Anadolu ve Avrupa yakası), Konya, Ankara, Kilis, Bursa, İzmir, Adana, Mersin, Gaziantep, Hatay, Kayseri, Kahramanmaraş ve Mardin illerinde olmak üzere toplam sayıları 16 olmuştur. Toplum merkezleri hem yerel nüfusa hem de her türden sığınmacı nüfusa hizmet sağlamaktadır. STM de 31 Ağustos 2015 tarihinde hizmete girmiştir. (Şekil 4.)

Şekil 4. Türk Kızılay Toplum Merkezi bulunan illerin dağılımı.
(Diğer programlar kapsamında faaliyetlerin yürütüldüğü merkezler dâhil)

STM’de uyguladığı koruma programı ile insani kriz içeren durumlarda kişilere/gruplara yönelik şiddet, zorlama ve istismar durumları; insanlığın insancıl ilkeleri, tarafsızlık, bağımsızlık ve uluslararası hukuk ve özellikle uluslararası insan hakları çerçevesinde ele alınmakta, kişilerin ihtiyaçlarına cevap verebilmek, bu yolla farkındalığı arttırmak amacıyla kapsayıcı çalışmalar ve incelemeler yapılmaktadır.

Türk Kızılay tarafından UNICEF “şartlı nakit yardımı programı” kapsamında gereken şartları taşıyan dezavantajlı gruptaki ailelerin önemli bir bölümüyle irtibata geçilmiştir. Bu ailelerin değerlendirmeye alınması için ilk aşamada 15 ilde topluma erişim

ekipleri oluşturulmuştur. Bu ekipler aile içi şiddet, çocuk işçiliği ve çocuk evlilikleri dâhil olmak üzere çocuk koruma alanındaki sorunların tespit edilmesini ve bu durumdaki çocukların ilgili hizmetlere sevk edilmesini sağlamaktadır. Ayrıca hane ziyaretlerinde yetişkinlerle ilgili karşılaşılan durumlarda vaka tespitleri ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirmek suretiyle gerekli destek sağlanmaktadır. Koruma bileşeni programı kapsamında alınan nakit transferi başvurularında ihtiyaca cevap verebilmek için Mart 2017’de IFRC’nin desteğiyle SUY Koruma Bileşeni başlatılmıştır. Bu bağlamda, şikâyet ve problemler alınmakta ve saha ekipleri tarafından takip ve yönlendirilmesi yapılmaktadır.

Özel ihtiyaç desteği ve bireysel koruma yardımı ile yerlerinden edilmiş, ihtiyaç sahibi bireylere koruma yardımı sağlamaktadır. Zorunlu göç kapsamındaki Suriyeli nüfusa yönelik koruma ve vaka yönetimi hizmetlerinin verildiği STM örneğinde olduğu gibi tüm Türk Kızılay Toplum Merkezleri vasıtasıyla vakaların tanımlanmasını gerçekleştirilmektedir.

Çoğunlukla kronik hastalıktan, engelliler için materyal ihtiyacından, yetersiz beslenmenin neden olduğu gelişim bozukluğundan dolayı sıkıntılar yaşayan ailelerin/bireylerin ihtiyaçları tespit edilmekte ve bu kişilere onurlu bir şekilde yaşamlarına olanak verecek yardımlar sağlanmaktadır. Bu kapsamda da Sultanbeyli çapında 19 çocuk olmak üzere tüm toplum merkezleri düzeyinde de toplamda 534 çocuğa ulaşılmıştır.

Psikososyal destek ve sağlık programı kapsamındaysa yararlanıcıların sosyal işlevselliklerini yeniden kazanmaları ve özellikle sığınmacı nüfusun göç sonrası yaşanması muhtemel olumsuz psikolojik etkilerle başa çıkma mekanizmalarını güçlendirerek hızla eski yaşantıya dönmelerini amaçlanmaktadır. Yerel halkın ve sığınmacı nüfusun psikososyal kaynaklara ulaşmaları için tüm aktivitelerinde toplum katılımını hedeflenmiş, sağlık alanında koruyucu ve önleyici hizmetler geliştirilmiş, farkındalık oluşturulmuş ve hedef grubun sağlık hizmetlerine erişimlerine destek sağlanmıştır. Bunlar:

- Bireysel Görüşme ve Grup Terapileri
- Sağlık Eğitimleri/Seminerler
- Psikoeğitimler

- Sağlık Hizmetlerine Erişim

STM , yararlanıcılarının yaşam becerilerini geliştirebilmeleri için çeşitli kurslar ve etkinlikler düzenlemektedir. Toplum Merkezleri mesleki kursların ardından Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü tarafından onaylı sertifikalar vermektedir. Kurslara ek olarak, yararlanıcıların istihdamlarının kolaylaştırılması ve iş gücüne katılabilmeleri için de hizmet verilmektedir. Bunlar:

- İşe Yönlendirme/Meslek Edindirme
- Mesleki ve Beceri Kursları (kuaförlük, biçki dikiş, Türkçe, ahşap boyama, bilgisayar, takı tasarım, hasta ve yaşlı refakatçisi, kaynak teknisyenliği ve aşçılık)
- Kamu ve Özel Sektörlerle İş Birlikleri başlıklarında gerçekleştirilmekte olup tezimizin ana araştırma sahası içerisinde eğitim hizmetleri bünyesinde 30 farklı mesleki kurs ile yaklaşık 3.000 kişiye ulaşılmıştır.

Sosyal uyum programı kapsamında STM de, sportif faaliyetler, kültürel aktiviteler, sanatsal eğitimler, gönüllülük faaliyetleri, empatinin artırılmasına yönelik çalışmalar, broşür, video ve seminer gibi farklı kaynaklarla ev sahibi ve göçmen topluluğun bilgilendirilmesi gibi çalışmalar yürütülmektedir. Sosyal uyumu güçlendirmek amacıyla farklı topluluklardan insanlar birçok sosyal ve kültürel faaliyette bir araya gelmektedirler.

Bu program kapsamında:

- Yerel toplum ile göçmen topluluklar arasında dostane ilişkilerin teşvik edilmesi,
- Göçmen topluluklara karşı önyargıları gidererek toplum genelinde olumlu tavır ve tutumun pekiştirilmesi,
- Topluluk Katılımı ve Hesap Verilebilirlik (CEA) çalışmaları çerçevesinde ev sahibi toplum ile göçmenlerin Toplum Merkezleri faaliyetleri ve aktivitelerinde karar alıcı bir seviyeye gelmelerinin sağlanması gibi amaçlarla hizmet verilmektedir. (Bkz. EK. 3) (<https://www.kizilay.org.tr/>)

BÖLÜM III : YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Metodu

Bilimsel çalışmalarda hazırlık aşamasından itibaren tercih edilen yöntemin özellikle ortaya konulacak sonuçlar açısından büyük bir önemi bulunmaktadır. Herhangi bir araştırmanın bilimselliği aynı zamanda onun uyguladığı metottan da ileri gelmektedir.¹ Tezin giriş bölümünde de belirtildiği gibi araştırma nitel olarak ortaya konulan göçün sonuçlarına dayalı verilerin yanı sıra nitel veri kaynağı olarak yapılandırılmış görüşme ve odak grup görüşmesi yöntemi kullanılarak elde edilen bulgulara dayalı olarak yürütülmüştür. Araştırmanın bulguları için Suriye göçünün sonuçları bakımından en fazla etkilenen nüfus içerisinde yer alan hedef kitlenin göç sonrası rehabilitasyon sürecine dair iyi bir örneklem olduğu gerekçesiyle Türk Kızılay tarafından kurulan ve özgün prototip olan Sultanbeyli Toplum Merkezi seçilmiştir. Geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların eğitim ve uyum süreçlerinde büyük kent ekosistemi içerisinde velilerin sosyoekonomik imkânları, çevre ve akran uyumu ile kültürlenme araçları üzerinden elde edilen bulgulara odaklanılmıştır. İstanbul Sultanbeyli ilçesinde bulunan “Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi”nin sağladığı örneklem evreni göç sonrası beşeri durum ile göçün etkileri üzerinde destek eğitimi ve uyum faaliyetlerinin etkilerini gözlemlene fırsatı olması bakımından önemlidir. Merkezin rolünü ve katkısını ortaya koymak amacıyla yapılan görüşmelerin bulgularına dair verilerin derlenmesinden önce ikinci bölümde Türkiye’ye yapılan göçlerin genel çerçevesine göre Suriye göçünün yasal ve idari boyutlarında yaşanan zorluklar karşısında kamu ile sivil toplum işbirliği çerçevesinde sorunların çözümüne sunulan katkılar STM yönetici ve görevlileriyle STM’de hizmet almakta olan Suriyelilerin sorulara verdikleri cevapların yanı sıra Kızılay tarafından yayımlanan raporlar ve diğer dökümanlar dikkate alınarak değerlendirilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Geçici koruma altındaki Suriyeli çocukların İstanbul ilinde yoğun olarak yaşadıkları ilçelerin başında Sultanbeyli gelmektedir. Bu çocukların Türkiye’deki eğitim

---

¹ Doğanay-Özdemir-Şahin (2003), 48.

ve uyum süreçlerinde büyük kentlerde yaşayan velileri de aynı zamanda dolaylı olarak araştırmanın konusu olmaktadır. Bunun iki nedeni vardır. İlki çocukların çevrelendikleri şartların belirleyicisi rolünde olmaları ve aynı kaderi paylaşmaları bakımından doğrudan araştırmanın sonuçlarına etki edecek veriler için kaynak oluşturuyor olmaları. İkincisi ise hayat boyu öğrenme süreçlerinde Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin çocuklara destek eğitimi vermesinin yanında yetişkinlere yönelik dil gelişimi ve meslek edindirme kursları düzenliyor olması. Dolayısıyla eğitim ve uyum süreçleri okul çağı dışındaki yetişkinleri de kapsadığından çocukların yanı sıra velilerin sosyoekonomik imkânlarının yanı sıra, çevreye uyumları ile kültürlenme araçları üzerinden elde edilen bulgulara da dolaylı olarak yer verilmiştir. İstanbul Sultanbeyli ilçesinde bulunan Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin sağladığı örneklem evreni göç sonrası beşeri durum ile göçün etkileri üzerinde destek eğitimi ve uyum faaliyetlerinin etkilerini gözlemlene fırsatı olması bakımından oldukça önemlidir.

Merkezi'nde araştırmanın evreni tespit edilirken örneklem seçiminde farklı sınıfta öğrenim görenlerden rastgele seçilmiştir. Öğrenciler Toplum Merkezindeki sınıflarda her türden eğitsel etkinliklere katılan öğrenciler arasından seçilmişlerdir. Sultanbeyli Öğrencilerin seçimi gönüllülük esasına dayanmaktadır. Seçilen odak gurupta cinsiyet dengesi gözetilerek 10 erkek ve 10 bayan öğrenci toplamda 20 öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Burada beşeri coğrafya açısından geçici koruma altındaki Suriyeli öğrencilerin Kızılay Toplum Merkezlerindeki eğitim ve sosyal uyum faaliyetlerinin değerlendirilmesi için Sultanbeyli Toplum Merkezi'nde öğrenci odak grup görüşmesinde üç odak soruya cevap aranmaktadır:

- 1- Suriyeli sığınmacıların eğitim sorununa bağlı olarak Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nce sağlanan eğitimlerin hedefleri ve avantajları nelerdir?
- 2- Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin Suriyeli sığınmacılara sağladığı imkânlar ile eğitimlerinin ve sonuçları nelerdir?

3- Suriyeli sığınmacıların Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin eğitim faaliyetlerine yönelik düşünceleri nelerdir?

Bu odak soruların alt açılımları görüşmeler öncesi hazırlanan görüşme formlarında ayrıştırılarak çoklu soru formunda yapılandırılmak suretiyle karşılaştırma ve değerlendirme imkânı sağlanmıştır. Odak grup görüşmesi tarzında bir yöntemle evrilen uygulamayla çoklu nitel veri elde etmek ve analizini sağlamak mümkün olmuş hatta bazı verilerin çalışma grubunu oluşturan öğrenciler bazında yüzdeler dilime indirgenmesiyle nicel çalışmalarda kullanılacak hale dönüşmesi de sağlanmıştır. Hem yönetici görüşmesi hem de odak çalışma grubuna yönelik uygulanan yarı yapılandırılmış görüşmeye ilişkin ortak nitel sonuçlar odak soruların açılımları olan aşağıdaki soruların yanıtları halinde bulgular kısmında derlenmiştir:

1. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitiminde “Sultanbeyli Toplum Merkezinin” rolü nedir?
2. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitim sorununa bağlı olarak Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nce sağlanan eğitimlerin hedefleri ve avantajları nelerdir?
3. Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere sağladığı imkânlar ile eğitimlerinin ve sonuçları nelerdir?
4. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin uyum ve eğitim sürecinde karşılaştıkları ne tür zorluklar (dil, yetersiz derslik, diğer imkânlar, ötekileştirme vb.) vardır?
5. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin eğitim faaliyetlerine yönelik düşünceleri nelerdir?
6. Toplum merkezindeki Suriyelilerin Türkiye hakkındaki genel düşünceleri ne yöndedir?
7. Suriyelilerin eğitiminde STK'ların rolü bakımından STM iyi bir model midir?

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplayabilmek için literatür taramasından sonra, uzman görüşleri alınmak suretiyle güvenilirliği ve geçerliliği sağlanan iki farklı görüşme formu oluşturularak sahada uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde STM yöneticisinin önceden hazırlanmış sorulara verdiği cevaplar kayıt altına alınarak görüşmenin gerçekleştirilmesinin ardından yazıya dökülmüştür. (EK.1) Yönetici görüşmesi için önceden belirlenen çerçeveye uygun şekilde belirlenen yer olan STM yönetici ofisinde belirlene zaman diliminde 17 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun soru cevap şeklinde uygulama gerçekleştirilmiştir. Kayıtlar ertesi gün deşifre edilerek kısa sürede yazıya dökülmüş ve e-posta ile yöneticilerin teyidi sağlanmıştır. Öğrencilere uygulanacak görüşme soruları ise hazırlandıktan sonra yaş ve dil seviyesi bakımından anlaşılabilirlik açısından Toplum merkezi tercümanları ve rehberlik uzmanı tarafından kapsam geçerliliği üzerinde akademisyenlerce inceleme yapılmıştır. Çalışma grubunda yer alan Suriye'den zorunlu göç kapsamında gelen bireylerin eğimlerle dil yeterliliklerinin arttırılması sürecinde olmalarından ötürü daha üst bilgi seviyesi ve yordama gerektiren açık uçlu sorulara yeterli düzeyde cevap verememiş olmaları dikkate alınarak merkez yönetici ve eğitimcilerinin verdiği bilgilerle görüşmede verilen bilgilerle karşılaştırılmak suretiyle geçerliliği ve güvenilirliği sağlanmıştır. EK 2'deki görüşme soruları dil yetersizliği yaşamakta olan bireyler için uygulama esnasında sözel olarak Arapçaya tercüme edilerek cevaplanması sağlanmış sonrasında Türkçeye çevrilmiştir. Çeviriler merkezde sürekli görev yapan profesyonel tercümanlar tarafından hassasiyetle yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında zorunlu göç kapsamında gelen Suriyeli geçici koruma altındaki bireylerin genel beşeri durumları içerisinde eğitim süreçlerinin bir parçası ve özellikle de göç sonrası uyum problemlerinin aşılmasında merkezin rolünü ölçen bir yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme genel anlamda çocukların sosyoekonomik ve sosyokültürel durumları, eğitim düzeyleri, hangi yolla göç etmiş oldukları ve geldikleri ülkeyle Türkiye'deki eğitim süreçleri ile uyum durumlarını kapsamaktadır. (EK. 2) STM'deki eğitimlere katılan bireylere uygulanan ve açık uçlu sorulardan oluşan, daha çok betimlemeyi amaçlayan odak grup görüşmelerinde verdikleri cevaplar da yazılı olarak notlar halinde tasniflenerek önceki görüşmenin sonuçlarıyla

karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş ve yedi başlıkta tasniflenmiştir. İki farklı uygulama gerçekleştirilmesinin amacı görüşmeye alınan öğrencilerin sorulara verecekleri cevapların, dil farkı ve çeviri ihtiyacı duymaları ile farklılık gösteren yaş düzeyleri bakımından anlamlandırmada yaşayabilecekleri güçlükler dikkate alındığında özellikle istatistiksel veri gerektiren bilgilerin karşılaştırılması, gerçekleştirilen uygulamaların içerikleri konusunda yeterli ve doğru bilginin sağlanmasıdır.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin Suriyeli mülteciler için sağladığı hayat boyu eğitim kapsamındaki eğitim ve diğer etkinlik çalışmalarıyla sağlık, insani yardım, rehabilitasyon hizmetleri ve çıktıları, beşerî coğrafya ve sosyoloji disiplinlerinin çalışmaları dikkate alınarak araştırma derinlemesine analiz imkânlarını sunmaktadır. Analiz sürecinde yazılı basılı ve elektronik ortamdaki literatürün yanı sıra hukuki metinlerde yer alan ve uluslararası terminoloji kapsamında kullanılan sözcük ve kalıpların yerinde ve doğru anlaşılması için araştırma sonuçlarıyla görüşmelerden elde edilen bulgular sürekli karşılaştırılmıştır. Yönetici ve eğitimci görüşmelerinde görüşülen kişilerin bilgi ve izinleri dahilinde yapılan ses kaydı deşifre edilerek oluşan metinler, odak gruptaki görüşme sonuçlarıyla mukayese edilerek kapsam geçerliliği açısından kesinlik kazanması sağlanmış, ayrıca görüşmeler esnasında tercüman aracılığı gerekliliği duyulan metinlerle ilgili gerekli açıklamalar için veriler üzerinden STM yönetici ve eğitimcilerine geribildirimlerde bulunulmuş, bilgilerin ve yorumların doğruluğu sağlanmıştır. Tezin yazım aşamasında Türk Kızılay tarafından yayımlanmış ve kamuoyuyla paylaşılmış rapor içerikleri, infografikler vb. metinlerdeki en güncel bilgiler esas alınmıştır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Çalışmada yöneticiler, eğitimciler ve öğrencilerle yapılan görüşmelerde aşağıdaki başlıklarda yer verilen bilgi ve bulgulara ulaşılmıştır. Burada yapılan görüşmelerde elde edilen bulguların kaynağına göre Y.: STM Yöneticisini, E.: merkezde görevli eğitimcileri ve Öğr.: odak grup görüşmesine katılan öğrencileri ifade etmektedir. Araştırmanın amaçlarına uygunluğu bakımından yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgular ilgileri bakımından oluşturulan başlıklar altında tasniflenmiştir. Burada yedi başlıkta tasniflenmiş olan bulgular Türkiye'ye zorunlu göç kapsamında gelen geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler için kamu - sivil işbirliği özelinde sağlanan hizmetlerden elde edilen sonuçlar bakımından uygulamanın yaygınlaştırılabilir ve sürdürülebilirliğinin analizinde önemli işlev görmek birlikte göçe bağlı nüfus sorunlarının çözümünde sahanın gerçekçi bir fotoğrafını da sunmaktadır. Elde edilen bulguların tasnifinde kurumsal rol, hedeflenen amaçlar, somut çıktılar, yaşanan zorluklar, uygulanan çözümler, katılımcı düşünceleri ve kurumun model oluşturması dikkate alınmıştır.

4.1. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitiminde “Sultanbeyli Toplum Merkezinin” rolü

Y. “Sultanbeyli Toplum Merkezi ulusal açıdan il düzeyinde valilik nezdinde temsil yetkisine sahip olmakla birlikte tüm kamu kurum ve kuruluşları nezdinde iletişim bakımından il teşkilatı düzeyinde temsil yeterliliğine sahiptir. Uluslararası düzeydeki temsil yetkisi ise Türk Kızılay, Kızılay-Kızıllaç İşbirlikleri Koordinatörlüğü'ne bağlı bulunduğu Ankara'da Türk Kızılay genel merkezindeki ‘Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü’nde bulunmaktadır.”

E. “Sultanbeyli Toplum Merkezi sadece Sultanbeyli ilçesi özelinde değil onaltı ayrı toplum merkezinin koordinasyonunu yürüten,

- psikososyal destek programı
- Sağlık ve koruma programı
- Sosyal uyum programı
- Geçim kaynağını geliştirme programı olarak dört başlık altında hizmet vermektedir.

Başlangıçta uyum ve geçim programları birimleri birlikte çalışmaktayken sonradan ayrılmış olup uyum faaliyetleri ayrı bir başlıkta, istihdama yönelik çalışmalar ayrı bir başlık altında toplanmaktadır. Tüm toplum merkezlerindeki yapılanma bu şekilde oluşturulmuştur.”

Y. “Toplum merkezinde mali ve lojistik süreci üreten ayrı bir birim bulunmaktadır. Psikososyal destek faaliyetleri altında özellikle okullarla işbirliği sağlanarak buna yönelik ihtiyacı olan kadın ve çocuklara, yetişkinlere yönelik psikolojik destek faaliyetleri sürdürülmekte, birebir görüşmeler ve odak grup çalışmaları yapılmaktadır. Odak grup çalışmaları bazen okullarla, sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yürütülmektedir. Bu noktada işbirliği yapılan üniversiteler ve kurumlar söz konusudur. Örneğin Marmara Üniversitesi Hastanesi, Medeniyet Üniversitesi Göztepe Eğitim Ve Araştırma Hastanesi, Kartal Eğitim Ve Araştırma Hastanesi. Üniversite olarak Medipol, Medeniyet, Maltepe Üniversiteleriyle çalışılıyor. Hem tıbbi destek hem de diğer işbirliği alanlarında birlikte çalışılmaktadır. İlgili üniversitelerdeki akademisyenler tarafından stajyer öğrenci paylaşımı, merkezimizdeki odak-grup çalışmalarına katılım eğitim ve seminer faaliyetlerinin birlikte yürütülmesi gibi ortak çalışma alanları mevcuttur.

Geçici koruma programı adı altında da özellikle dezavantajlı gruplar veya şiddet mağduru, okullaştırılması gereken çocuklar gibi temel ihtiyaç alanlarında hizmet verilmektedir. Merkezin kuruluşundan itibaren öncelikli hedef kitlesi geçici koruma altındaki çocuklar ve kadınlar olarak belirlenmiştir. Üç adet sosyal hizmet uzmanı ve yaklaşık beş adet merkez çalışanı ile birlikte görev yapıyor. STM’de okullar, diğer sivil toplum kuruluşları, hastaneler aracılığıyla veya bir şekilde çevreden gelen yönlendirmelerle ulaşılan kişilere hizmet veriliyor.

Her gün yapılan saha ziyaretleriyle yerinde tespitlerle yararlanıcılara hizmet verilmesi geçici koruma statüsünün kapsamı bakımından önemli bir faktördür. Buradaki etkin çalışmalarda merkez çalışanları sahada dolaşarak formlarla veri toplarlar. O veri sonucunda korumaya muhtaç bireylerin yararlanacakları ana hizmetlerin bölüm başlıklarına göre tasniflenmesi mümkün olur. (okullaştırma, erken evlilik, şiddet mağduru, ekonomik nedenlerle bir takım şeylere ulaşamayan gruplar, sağlık). Bunlara yönelik sosyal destekler noktasında sosyal hizmet uzmanları ikinci ev ziyaretlerini yapar. İkinci ev ziyaretleri sonucunda eylem planları geliştirilip olay sonuçlandırma aşamasına

gider. Üçüncü grupta da uyum-geçim-adaptasyon süreçlerinde desteklenen birey ve gruplar bulunmaktadır. Sosyal uyum faaliyetleri adı altında çocuklara, gençlere ve kadınlara yönelik sosyal uyumu destekleyici tiyatro, sinema, okullarda Kızılay günü etkinlikleri veya önemli gün ve haftalarda birlikte yürütülen ortak faaliyetlere kadar sosyal uyum etkinlikleri yapılmaktadır.”

E. “Geçim faaliyetleri adı altında meslek kursları, dil kursları açılıyor. Özellikle dil edinimi ve gelişimini sağlamak üzere her gün sabah ve akşam seansları olmak üzere Türkçe kursları düzenlenmektedir. Gündüz kadınlara yönelik A1, A2, B1, B2 seviyelerinde olmak üzere, akşamları da haftada 4 gün özellikle çalışanlara yönelik ağırlıklı olarak erkeklerin katıldığı Türkçe dil kursları var. Cumartesi ve Pazar günleri üniversiteye hazırlanan öğrencilere kurs verilmektedir. Pazar günü özellikle gençlerin katıldığı İngilizce kursları düzenleniyor. Ayrıca İŞKUR ve Halk Eğitim Merkezi işbirliğiyle açılan meslek edindirme kursları mevcuttur. Buradaki amaç istihdama yönelik eğitimlerin düzenlenmesi, ailelerin ve bireylerin kendi kendilerine yeterli hale gelmelerinin sağlanmasıdır. Ağırlıklı olarak kuaförlük, bilgisayar işletmeciliği, bilgisayar bakım-onarım, hasta bakım-refakatçi, dikiş makinası kullanımı, el işlemeciliği dikiş-nakış ve kayna teknisyenliği tarzında kurslar açılmaktadır. Ayrıca giderek bu kursların çeşitlendirilmesi üzerinde çalışılıyor. Boyacılık, mantar yetiştiriciliği/paketleme vb. kurslar açılırken sektörle dinamik ilişkiler kuruluyor. Özellikle Sultanbeyli ilçesinde çok fazla atölye var. Bu bakımdan basit dikiş makinacılığı gibi doğrudan istihdam edilebilecek alanlar seçiliyor. Böylece talep tespiti kurslar açısından avantaja çevrilmiş durumdadır. Bu kurslarda eğitim alan kişiler istihdama yönlendiriliyor işçi işveren arasında aracılık yapılarak kişilerin iş hayatına dahil olmaları sağlanıyor. Piyasa analizleri yapılarak hangi meslek grubunu açıkta olduğu, hangi iş alanında istihdama ihtiyaç duyulduğu tespitleri de yapılarak açılacak olan kurslarda bu araz talebe uygun belirleniyor.

Sosyal Uyum Faaliyetlerinde yapılmakta olunan uyumun desteklenmesi ve kişilerin şehre adaptasyonunun sağlanması, yapılan atölye çalışmalarıyla kişileri sosyal ortama dâhil etme, grup çalışmalarıyla yerel halk ve geçici koruma altında bulunan mültecileri bir araya getirme gibi faaliyetler olmaktadır. Yapılan etkinlik temelli çalışmalar; mutfak atölyesi ile Suriye ve Türkiye yemeklerini tanıtmak, oyun atölyeleri

ile çocukları bir araya getirmek, kitap tahlili atölyeleri açmak ve Suriye Türkiye klasiklerini okumak üzerine tahlillerde bulunmak, dergi atölyesi ile yazılan yazıları, resimleri, şiirleri ve önemli şahsiyetler hakkında bilgiler vermek, önemli gün ve haftalarda yapılan etkinliklerle kişileri ve farklı grupları bir araya getirmek, oyuncak atölyeleri düzenleyerek yerel halk ve geçici koruma altındaki halkı bir araya getirmek suretiyle ihtiyaç duyulan yerlere oyuncak göndermek olmak üzere sıralanabilir. Ayrıca takı atölyesi yapılarak kermesler düzenlenmesi, müzik atölyeleri ile çocukların kişisel gelişimlerine de katkıda bulunulması, yaz okulu etkinlikleri içerisinde yer alan sosyal faaliyetler ile çocukların kişisel gelişimleri desteklenmesi, cumartesi ve pazar günleri üniversiteye hazırlanan öğrencilere YÖS (yabancı uyruklu öğrenci sınavı) kursu verilmesi gibi bir dizi aktivite daha planlanarak hayata geçirilmektedir. Ayrıca yabancı uyruklu öğrencilerin üniversiteye hazırlık süreçlerini kurslarla destekleyip süreçlerinin takibini yapmak, gönüllülük faaliyetlerini yürütüp eş zamanlı olarak da topluma hesap verebilirlik, farkındalık ve bilinçlendirme çalışmalarını yürütmek, toplumu güçlendirme kapsamında çeşitli -özellikle İngilizce dil kursu gibi- kurslar açmak da diğer faaliyet türleri arasında sayılabilir. Zorunlu göç kapsamında gelmiş olan topluluğu bilgilendirmek ve bu hususta geri bildirim mekanizması ile ortak kararlar alabilmek amaçlarıyla aylık kurulan danışma meclisi toplantıları gerçekleştirilmektedir. Sosyal uyum kapsamında halkın toplum merkezlerinin bir parçası aynı zamanda karar mekanizması içinde rol almasını sağlamak hedeflenmektedir. Halen çalışmakta olan STK'ların desteklenmesi ve ortak işbirliklerinin yapılması yoluyla yerelde yürütülen sosyal uyum süreçlerindeki asıl hedef, kişilerin toplum merkezlerinden veya yardım kuruluşlarından bağımsız bireyler olarak hayatlarını devam ettirmelerini sağlamaktır.

Sultanbeyli İlçe Sağlık Müdürlüğüyle birlikte yürütülen göçmen polikliniği hizmeti mevcut olup zorunlu göçe tabi Suriyeliler poliklinikte temel sağlık hizmetlerinden faydalanabiliyorlar. Göçmen polikliniğinin toplum merkezine katkısı, zorunlu ihtiyaç halinde olan ve evlerinden diğer sebeplerden ötürü çıkmak istemeyen bireylere ihtiyaç duyduklarında onlara özgü hazırlanmış bir ortamın sunulması sayesinde kendilerini yabancı ve yalnız hissetmemelerini sağlamaktır. Böylece ihtiyacı olan kişilerin bu güvenli ortamı görmesiyle sosyalleşmelerinin de önü açılmış oluyor. Bununla birlikte poliklinik için gelen aileleri de buradaki eğitimlere dâhil etmek kolaylaşıyor.

Koruma altındaki Suriyeli ailelere aile planlaması, anne-bebek sağlığı, bulaşıcı hastalıklar ve korunma yolları, gebe bilgilendirme eğitimi, yeni doğan eğitimi, hijyen ve temizlik eğitimi, ilk yardım eğitimi, kadın sağlığı ve ürüme sağlığı eğitimler, sağlık hizmetlerine erişim ve haklar eğitimi ve beslenme ve fiziksel aktivite eğitimi verilmektedir. Öte yandan sağlık hizmetlerinden yararlanırken mevcut diğer etkinlik alanlarında da vakit geçirmiş oluyorlar. Özellikle çocuk dostu oyun alanları ve çocuk etkinlik alanlarının olması oldukça önemli bir ihtiyacı karşılamaktadır. Çocuk etkinlik alanları özellikle kursiyer çocuklarının güvenli bir şekilde anneleri veya babaları eğitim alırken güvenli bir ortamda kalmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Aynı zamanda belli eğiticilerle serbest oyun etkinlikleri şeklinde bir program uygulanıyor.

UNICEF işbirliğiyle oluşturulan “Çocuk Dostu Alan” ile ülkelerinde yaşadıkları savaş ortamından kaçarak Türkiye’ye sığınan 4-18 yaş arası çocukların psikolojik gelişimlerine katkı sağlıyor, interaktif etkinlikler yapılıyor. Suriyeli gönüllü öğretmenler tarafından 6-10 yaş aralığındaki çocuklara Arapça dersleri veriliyor. 9-13 yaş aralığındaki çocuklara ise yaşadıkları topluma uyum sağlamaları adına “gençlik çalışanları” tarafından Türkçe dersi veriliyor. Bir diğer yaş grubu olan 10-13 yaş aralığındaki Suriyeli çocuklar ise temel bilgisayar eğitimi alıyor. UNICEF’in çocuk dostu oyun alanıyla ortak yapılan programda UNICEF’le birlikte yıllık bir program uygulanmaktadır. Buradaki amaç ise çocuklara bir şey öğretmekten ziyade onların savaş travmalarını daha sağlıklı atlatabilmelerinin sağlanmasıdır. Okul zamanları haricinde haftanın belli günleri düzenli geliş gidiş imkânının sağlanmasıyla hem psikologlar tarafından gözlemleniyorlar, hem de bunun yanında düzenli olarak bazı konularda eğitim almış oluyorlar.

Kızılay’ın faaliyetlerinde yasal izinlerin alınmasında resmî makamlarla ilişkilerde herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Bunda etkili olan faktör de geçmişten gelen kurumsal Kızılay kimliğinin mevcudiyetidir. Yerel çalışmalarda ve kamu işbirliklerinde her zaman istenilen verim alınamıyor olabilir ancak Sultanbeyli özelinde bu konuda büyük bir avantaj sağlanmış durumda olduğu gözlemlenmektedir. Tüm kamu kurum ve kuruluşlarının yerel ve merkezi yönetimleriyle karşılıklı işbirliği ve uyum içinde bir çalışma yürütülmesi söz konusu olduğundan Sultanbeyli Toplum Merkezi’nin faaliyetlerinde kamu sivil toplum işbirliği açısından oldukça örnek bir model oluşturduğu söylenebilir.

Çalışma ekibinde 27-28 kişilik personel mevcuttur. Bunlar 3 psikolog, 3 sosyal hizmet uzmanı, program sorumluları, eğitmenler (dikiş nakış, bilgisayar eğitmeni, Türkçe eğitmeni) gibi personelden oluşmaktadır. Toplum Merkezlerinde psikologlar tarafından bireysel danışmanlık görüşmeleri gerçekleştirilmekte, grup çalışmaları yapılmakta ve ihtiyaca yönelik belirlenen konularda - mahremiyet eğitimi, aile içi iletişim, öfke kontrolü ve stres yönetimi gibi- çocuklara, ebeveynlere ve eğitimcilere yönelik psikoeğitimler düzenlenmektedir. Bunların yanında düzenlenen etkinlik ve faaliyetler ile yararlanıcıların psikolojik iyilik halleri, kişisel gelişimleri ve sosyal uyumları desteklenmektedir. Özel eğitime ya da psikiyatrik desteğe ihtiyaç duyan çocukların da yönlendirmesi ve takibi de yine psikologlar tarafından yapılmaktadır.

Ayrıca ihtiyaç duyulması halinde farklı alanlardaki eğitmenler Sultanbeyli Halk Eğitim Merkezi'yle yapılan program çerçevesinde görevlendirilebilmektedir. Eğitim ekibi kendi düzeylerinde eğitimleri belgeli ve tecrübe düzeyleri yüksek eğitimcilerden oluşmaktadır. Merkezdeki eğitimler sonunda elde edilen sertifikalar ise uluslararası düzeyde mesleki sertifikasyon geçerliliği olan belgelerdir.

Yürütülen faaliyetlerde Kızılay'ın kendi içinde Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü'ne göç sorunu için aktarılmış yasal fonun kullanımını uluslararası işbirliklerine dayalı olarak sağlanmaktadır. Tüm faaliyetler için yeterli kaynak aktarımı olduğu söylenebilir. Sultanbeyli Merkezi özelinde son 1-1.5 yılda yürütülen çalışmalar için aktarılan fonlarda ciddi bir artış olduğu yetkililerce ifade edilmiştir. Bütçe tasarrufu ve planlaması üzerine Kızılay genel Merkezi'ne iletilen geri bildirimler üzerine mevcut fonlar daha efektif kullanmaya başlanmıştır. Doğru yönlendirilen kaynaklar sayesinde bütçenin daha fazla kişi için daha faydalı kullanımını mümkün olmaktadır. AB ülkeleri zaten Kızılhaç'ın doğal üyesi olduğundan Dr. Kerem KINIK Bey'in Kızılay Başkanı olarak Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonunun başkan yardımcısı ve Avrupa Kızılhaç ve Kızılay Federasyonu Başkanı seçilmesiyle birlikte Avrupa'dan gelen tüm fonlar Türk Kızılay adına kullanılabilir böylece göç sorununda yaşanan aksaklıkların önemli ölçüde giderilmesi mümkün hale gelmiştir. UNICEF ve AB düzeyinde de resmî destekler sağlanmaktadır. AB Büyükelçisi bu amaçla Sultanbeyli Toplum Merkezini ziyaret etmiştir. AB ile de fon kullanımını ve işbirliği sürdürülmektedir. Ayrıca uluslararası ziyaretçi ve destekçilerin katkılarından da söz edilebilmektedir. Kanada milletvekilleri,

AB Büyükelçisi veya federasyondaki farklı kurumların temsilcilerinin destekleri de olmuştur.

Toplum Merkezi kuracak olan yabancı kurum ve kuruluşlar bu bakımdan yer olarak, model olarak Kızılay'dan destek talep etmektedirler. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüyle ve İŞKUR ile yapılan protokoller kapsamında gerekli işbirliği imkânları sağlanmış durumdadır. Ayrıca Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı üzerinden Sosyal Hizmet Müdürlükleriyle işbirliği söz konusu olup Aile ve bireylere sosyoekonomik destekler sağlanmaktadır. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı komisyonlarıyla ortak çalışmalar yürütülüyor. İlçe sağlık müdürlüğüyle birlikte yürütülen göçmen polikliniği hizmetiyle geçici koruma altındaki Suriyeli ailelere sağlık hizmeti sunuluyor. Aileler ve çocukları hiçbir sosyal güvence kapsamı sorulmaksızın poliklinikte temel sağlık hizmetlerinden faydalanabiliyorlar. Ayrıca yaralanıcılar merkezdeki alanlarda bir şekilde sorumluluklar üstlenebiliyorlar. Kızılay BM ile birlikte çalışmakta olduğundan aynı zamanda BM'ye ait uluslararası fonlarda partner olarak yer almaktadır.

Toplum Merkezinin kamu kurumları haricinde birçok kurum ve kuruluşla da işbirliği söz konusudur; Kızılay'ın Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü'ne aktarılmış bütçenin kullanımında Kızılay ve Kızıllaç Federasyonunun göç ve mülteciler için ayırmış olduğu fon, Kızıllaç işbirliği çerçevesinde Kızılay üzerinden Türkiye'de değerlendiriliyor. Toplum merkezleri bu fonları kullanarak ayakta kalıyor. Merkezimize Alman Kızıllaç fonundan destek geliyor. Diğer toplum merkezleri de federasyonun fonlarını kullanıyor. Hatta Japon ve Norveç Kızıllaç gibi kuruluşlarının da desteği söz konusudur. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı ile protokoller yapılmış durumdadır. Yerelde il, ilçe ve okullar düzeyinde yürütülen çalışmalar bu protokoller kapsamında sağlanmaktadır. İŞKUR ile eğitim ve istihdama yönelik protokoller yapılmıştır. Sosyal Hizmet İl Müdürlükleriyle, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı düzeyinde yürütülen işbirlikleri vardır.”

E. “Toplum Merkezi faaliyetlerine başlarken yalnızca Suriyelilere yönelik bir eğitim faaliyeti planlanmıştır. İlk toplum merkezi örneği olmakla birlikte öncelikli olarak temel ihtiyaç alanı olarak görülen Türkçe kursları üzerinden faaliyetlere ağırlık verilmiştir. Dil bariyerinin aşılması için de bu önemli bir adım olarak görülmüştür. Ancak bir süre sonra Türkçe iletişimin sağlanmasında bir doygunluğa ulaşıldığından faaliyet

alanının çeşitlendirilebilmesi mümkün olmuştur. Türkçe eğitimine hala çok ihtiyaç bulunduğundan dil edindirme kursları devam etmek durumundadır. Zira okullardaki en büyük handikap veli toplantılarında öğretmenlerin velilerle iletişim zorluğu yaşamaları olarak yansımaktadır.

Dil sorunu çocuklarda büyük ölçüde aşılmış olup Türkçe iletişim sorunu yaşayan ve eğitim almak istemeyen veliler olabiliyor. Bu noktada ihtiyacı olan çocuk, kadın ve yetişkinlere öncelikli olarak Fakat tüm bireylere ulaşmak için Türkçe kurslarının sürdürülmesi gerekmektedir. Türkçe eğitimi konusunda merkezin imkânlarının ve eğitimcilerinin oldukça yetkin olduğu gözlemlenmektedir. Hedef kitleyi belirlenirken yakından uzağa doğru hareket edilmektedir. Dolayısıyla eğitim faaliyetleri öncelikle Sultanbeyli ilçesinde ikamet edenlere yönelik olarak düzenlenmektedir. Burada belli bir doyunluğa ulaştıktan sonra giderek yakından uzağa doğru Sancaktepe, Çekmeköy gibi ilçelere ulaşmak şeklinde bir açılım izlenmektedir. Ancak merkeze ulaşım noktasında aksamlar yaşandığı için farklı şubeler açılması da planlanmaktadır.

Öncelikli olarak meslek kurslarına kayıt olmuş yararlanıcılar, dil bariyerini aşmaları için aynı anda başlangıç düzeyi Türkçe eğitimine alınmaktadır. Türkçe öğretmenlerin tamamı Türkçe öğretmenliği mezunları arasından seçilmiş olduğundan eğitimci yeterlilikleri noktasında bir sıkıntı da yaşanmamaktadır. Kurslar Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Halk Eğitim Merkezi'nin onayı ve öğretmen yönlendirmesi ile açılıyor. Yabancılara Türkçe öğretimi özel yöntem ve tecrübe gerektiren biri alan olduğundan seçilen öğretmenlerin yabancılara Türkçe öğretimi konusunda uzman olmalarına ayrıca dikkat edilmektedir. Hem materyal anlamında hem de yöntem ve teknik anlamında eğitimcilerin yeterliliklerinden memnuniyet düzeyinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir.”

Y. “2018 itibarıyla eğitim hizmeti verilen Suriyeli birey sayısı 100.000'i geçmiş durumdadır. 2017 itibarıyla 11 ayda ulaşılan rakam 50.000 düzeyinde olup eğitimlere duyulan ihtiyaç merkezin farklı hizmetlerinden yararlanılması esnasında ikincil bir amaç, beklenti düzeyine bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Psikososyal destek hizmeti almak amacıyla merkezden yararlanma sürecine giren birey süreç içerisinde açılan kurslara da devam ediyorlar. Böylelikle yıl içerisinde birden çok insana birden çok faaliyet alanıyla hizmet verilmiş olmaktadır.”

4.2. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin eğitim sorununa bağlı olarak Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nce sağlanan eğitimlerin hedefleri ve avantajları

Y. “Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin kuruluşunda öncelikli hedef çocuklar ve kadınlara yönelik dil (Türkçe) yeterliliklerinin edinimi çalışmalarının yapılması olarak planlanmıştır. Ancak yaz dönemi hariç çocuklara yalnızca Türkçe öğretme yöntemini izlenmemekte, okul döneminde çocukların okullaştırılmasına katkı sunan çalışmalar kapsamında okullarda eğitim ve öğretime devam etmeleri yönünde veli okul vb. işbirliklerinin geliştirilmesi, okul saatleri dışında, özellikle akşamları okul çıkışında destek veren faaliyetleri giderek önem kazanmış durumdadır. Çocuklar bu tür STK'larda hem oyunu hem öğrenme imkânını elde ettiklerinde okulu tercih etmemeye başlıyorlar. Oysa merkez okula alternatif bir mekân özelliği taşıyor; zaten yasal olarak da böyle bir faaliyeti yürütme yetkisi de olmadığından örgün eğitim faaliyeti gerçekleştirmek gibi bir görevi üstlenmiş olmamaktadır. Sultanbeyli ilçesi ve çevresinde önemli ölçüde yıl, dönem kaybı, dil düzeyi vb. yaşadığı dezavantaj ve/veya yetersizliklerden dolayı eğitimde geri kalmış, okullaştırılmamış okul çağı ve belli bir yaşın üzerindeki yetişkin koruma altındaki bireyler mevcut. Bu bakımdan hem velileri olarak yetişkinlere eğitim desteği vererek ve psikososyal destek vererek çocuklarının okula adapte olmasına yardımcı olunuyor. Eğitim öğretim faaliyetlerine yönelik genel politika tespit edilen ihtiyaçlar doğrultusunda belirlenmiş durumdadır.

Merkezin içerisinde destek eğitiminin bir parçası olarak “çocuk dostu oyun alanları” ve çocuk etkinlik alanları inşa edilmiş durumdadır. Özellikle çocuk etkinlik alanları kursiyer çocuklarının güvenli bir şekilde anneleri veya babalarının yetişkin eğitimlerine katıldıkları sürelerde güvenli bir ortamda kalmalarını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Aynı zamanda belli eğitimcilerle serbest oyun etkinlikleri şeklinde bir program uygulanıyor. UNICEF'in çocuk dostu oyun alanıyla ilgili ortak yapılan programda UNICEF'le birlikte yıllık bir program uygulanıyor. Buradaki amaç ise çocuklara herhangi bir öğretim uygulamaktan ziyade onların savaş travmalarını daha sağlıklı atlatabilmelerinin sağlanmasıdır. Okul zamanları haricinde haftanın belli günleri düzenli geliş gidiş imkânlarıyla Merkezde hem psikologlarca gözlemleniyorlar, hem de bunun yanında düzenli olarak bazı konularda eğitim alıyorlar.

Toplum merkezinde herhangi bir ayırım gözetilmeksizin farklı yaş ve düzeylerdeki kişilere herhangi bir karşılık beklenmeksizin farklı eğitimler uygulanmaktadır. İhtiyaç olan alanlardaki eğitimciler Halk Eğitim Merkezi ile yapılan program çerçevesinde temin edilmektedir. Eğitim ekibi kendi düzeylerinde eğitimleri belgeli ve tecrübe düzeyleri yüksek eğitimcilerden oluşuyor. Buradaki eğitimlerde elde edilen sertifikalar ise uluslararası düzeyde mesleki sertifikasyon geçerliliği olan belgelerdir. Kurslar sonunda yararlanıcıların istihdamının kolaylaştırılması ve iş gücüne katılabilmeleri için ayrıca destek hizmeti verilmektedir.

Temel parametreler açısından belirtilecek olursa; okula uyum süreci, dil gelişimlerine destek süreci, istihdam süreçleri ile sosyal uyum yanında travma geçmişi olanlar için psikososyal ve sağlık desteği başlıklarındaki hizmetler ana hedefler olarak belirlenmiş durumdadır. Özellikle bireysel ve grup eğitimlerinin rehabilitasyon ve sosyal uyumun sağlanmasında çok önemli işlevsel bir yere sahip olduğu görülmektedir. Psikososyal destek hizmetlerinin geçici koruma statüsündeki bireylere sağladığı katkılar ve sonuçları bakımından rolü büyüktür. Önemli bir miktarda süregelen hastalık dolayısıyla sağlık desteği alan birey mevcuttur. Psikologlar görüşmelerini merkezde yürütmektedirler, ancak psikiyatri desteğine ihtiyacı olan çocuklar için Sultanbeyli’de ilgili kliniği olan hastane olmadığından her çarşamba Marmara Üniversitesi’ne merkezin imkânlarıyla transferleri sağlanmaktadır. Her hafta yalnızca merkezden gelen çocuklara yönelik olarak hastanede görevlendirilen bir doktor çarşamba günleri gelen hastalara bakmaktadır. Tedavinin sürekliliğinin sağlanması için tercüman ve servis desteği de dâhil psikososyal desteğin psikiyatri ayağına ağırlık veriliyor. Süreç ailelere bırakıldığında tedavi yarıda kalabildiği için çocukların tüm takipleri psikolog eşliğinde yapılıyor. Ayrıca ekstra bir dezavantaj durumu olarak özel öğrenme güçlüğü olan başka engel gruplarından çocuklar da bulunuyor. Geçici koruma kapsamında gelen 19 adet engelli çocuk için de özel eğitim desteği sağlanıyor. Özel eğitime ihtiyaç duyan fiziksel engelli ve işitme engelli bireylerin yanında psikolojik sorunları olan grup var. Bu çocukların 1 yıldır okullaştırma süreçlerini takip ediliyor. Bu süreçte 5 çocuğun okullaştırılması ve eğitime erişimi sağlanmış durumda. İki yıla yakın takip süreci devam eden bir işitme engelli bir çocuğun kaydı Kadıköy’de bulunan işitme engelliler okuluna servis hizmeti de dâhil olmak üzere gerçekleştirilmiş durumdadır. Özel eğitim süreçlerinin takibi için çok ciddi

bir çaba harcanmaktadır. Milli Eğitim Müdürlüklerine bağlı okullar özel eğitime ihtiyaç duyan 19 çocuğu özel eğitim sınıflarına yerleştirmek suretiyle eğitimlerini başlatmış bulunuyorlar.

Bireysel psikososyal gelişim süreçlerinin takibi konusunda Rehberlik Araştırma Merkezleriyle birlikte çalışılmaktadır. Hastane süreçleri bazen uzun sürebiliyor. Raporlar tamamladığında okula yerleştirerek eğitim süreci takip ediliyor. Hedeflenen somut çıktılar açısından bakıldığında sonuçların gayet olumlu olduğu gözlemlenmektedir.”

4.3. Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere sağladığı imkânlar ile eğitimlerinin ve sonuçları

E. “Çalışma grubundaki öğrencilerin % 20'si 1 ay, % 45 i 1 yıl, % 20 si 2 yıl ve % 15 i ise 3 yıldır Sultanbeyli Toplum Merkezinin hizmetlerinden yararlanmaktadır. Merkezde yararlanıcıların öncelikle sosyal uyum güçlüklerinin önünde geçilmesi hedeflenmiştir. Temelde baz alınan uygulama Suriyeli ve Türk yararlanıcıların kaynaşmasının sağlanmasına yönelik çalışmaların sürdürülmesi olmaktadır. Başlangıçta yalnızca Suriyelilere hizmet verirken şimdi bütün mesleki kurslara Suriyeli ve Türk yararlanıcılar birlikte kayıt olmak suretiyle karma sınıflar oluşturulmaktadır. Bu uygulamanın sosyal uyumun sağlanması bakımından getirdiği avantajların olduğu, yararlanıcılar aynı ortam içerisinde iki aylık bir süreci birlikte geçirdiklerinde kaynaşarak iletişimde çok farklı bir noktaya geldikleri gözlemleniyor. Geziler ve etkinlikler gerçekleştirilirken ise daha çok okul ortamları tercih edilmektedir. Okullarda eğitim gören öğrenciler Suriyeli-Türkiyeli ayrımı yapılmadan yaz okullarına veya diğer ders dışı etkinliklere birlikte alınıyorlar. Öğrencilerin tüm ortamlarda birlikte olmaları özellikle göç sonrası travmaların aşılmasına büyük bir katkı sağlıyor. Yetişkin kadın ve erkeklerle yönelik yapılan gezilerde de Türkiyeli ve Suriyeli gruplar bir araya getirilmeye çalışılıyor. MEB'deki Türk öğretmenlerle Türkçe ders alan eğitimciler de aynı şekilde bir araya geliyorlar. Çünkü bu insanların toplumda kendileri olarak varlıklarını sürdürmeye, yaşadıkları travma sonrası toparlanmaya ve kendilerine güven noktasında belli bir noktaya gelmeye ihtiyaçları olduğu gerçeğinden hareketle toplum merkezinin öncelikli amaçlarından biri de bunların sağlanmaya çalışılmasıdır.”

Y. “Geçici koruma altındaki yetişkin bayanlardan oluşan ve aynı zamanda birçoğu okul çağında merkezden destek alan çocukların velileri olan kursiyerlere hasta ve yaşlı bakım refakatçi kursları düzenlenmiştir. Buradaki temel amaç kursu tamamlayanlar arasından özellikle çalışmayı düşünenler için hastanelerde, evde hasta bakıcılığı yapabilmelerine imkân sağlamaktır. Kendi ailelerinde de bu tür bakıma muhtaç bireylerin varlığı bu tür kursları öncelikli olarak tercih nedeni olabiliyor. Örnek olarak bayan bir yararlanıcının yaşlı ve bakıma muhtaç anne babası için istihdamı söz konusu olmuş. Babası alzheimer rahatsızlığı yaşamakta, Annesi de ileri yaşta olup bakıma muhtaç olduğundan ikisine de bakıyor. Aynı zamanda bir engelli çocuğun bakımı için istihdam edilmiş durumda. Dolayısıyla merkez yetişkin eğitimlerinin istihdama yönelik bu tür talepleri karşılamada bir anlamda kendi kendine yeterli süreçleri döngüsünü yürüten bir kurum olma özelliği taşımakta olduğu gözlemlenmiştir. Bir başka açıdan bakıldığında eğitimlerin önemli çıktılarında biri de istihdama yönelik sertifika yeterliliğinin sağlanması olmaktadır. Bu durum bir bakıma ucuz iş gücü ve çocuk yaşta işçilik sorununun da önlenmesine katkı sunmaktadır. Aynı zamanda bu tür tecrübelerle dayalı olarak atölyelere öğrenci seçiminde eğitim alacak bireylerle ilgili mevcut kabiliyetleri, ihtiyaç alanları, çevreleriyle olan irtibatları vb. bir ihtiyaç analizi ve yönlendirme çalışması yapılması gereği duyulmaktadır. Yine bir diğer örnek olması bakımından 14-15 civarındaki kaynak teknikerliği kursiyerleri de Marmara Üniversitesi Teknoloji Fakültesi işbirliğiyle kaynak teknikeri olarak işe alınmış durumdadır, çalışıyorlar. En yoğun talebin yöresel olarak da güçlü bir sektör olduğundan tekstil alanındaki istihdama yönelik dikiş nakış atölye eğitimlerine alınmış olduğu bilgisi verilmiştir. Geriye yönelik tarama yapıldığında eğitim alanların %80’e yakınının bir işte çalışıyor oldukları tespiti yapılmıştır.”

E. “Dil gelişimleriyle ilgili yapılan görüşmelerde dört temel dil becerisinden yeterlilik düzeyleri sorularak kendilerini değerlendirmeleri istenmiştir. STM de eğitime başlamadan önce Türkçe bilenlerin oranı % 70 bilmeyenlerinki ise % 30 olarak görülmekteyken dil düzeylerinin;

- okumada % 50 si ileri % 35 i iyi ve % 15 i orta
- anlamada % 40 ı ileri % 45 i iyi ve % 15 i orta

- konuşmada % 35 i ileri % 30 u iyi ve % 15 i orta
- yazmada % 55 i ileri % 25 i iyi ve % 20 si orta

olmak üzere her düzeyde aynı ve istenilen seviyede olmasa da toplamda % 100'e yaklaşmış olduğu tespit edilmiştir. Bu durum bir başka açıdan değerlendirildiğinde örgün eğitime en önemli desteğin dil edinimi alanında verilmiş olduğu anlamına gelmektedir. Öğrencilerin oransal olarak 2/3'ü STM'deki Türkçe eğitiminin yeterliliğinde uzlaşmaktadır. Yine öğrencilerin yaklaşık olarak % 70'inin ise rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti almak üzere başvurmakta olduğu anlaşılmaktadır.”

Y. “Eğitimlerin somut çıktılarına örnek vermek gerekirse özellikle çalışmayı düşünenler için hastanelerde, evde hasta bakıcılığı yapabilmeleri amacıyla yalnızca kadınlara yönelik olarak “Hasta Bakım, Refakatçi Kursu” düzenlenmektedir. Zira kendi ailelerinde de bu tür bakıma muhtaç bireyler olabiliyor. Bayan bir yararlanıcının yaşlı ve bakıma muhtaç anne babası söz konusuydu. Baba Alzheimer, anne de yaşlı, ikisine de bakıyor. Kendisi engelli bir çocuğun bakımı için istihdam edilmiş. Toplum merkezi bu tür talepleri bir anlamda kendi içindeki eğitimler sayesinde karşılamış oluyor. Bu tecrübeden sonra atölyelere öğrenci seçimlerinde öncelikle işe yatkınlıklarına bakılıyor. Yine 14-15 kaynak teknikerliği kursiyeri Marmara Üniversitesi teknoloji Fakültesi işbirliğiyle açılan kursu tamamlayarak kaynak teknikerliğine başlamışlar ve şu an çalışıyorlar. En fazla talep gelen alanların başında dikiş nakış atölye eğitimleri olduğundan ağırlık bu eğitimlere verilmiş durumdadır. Geriye yönelik yapılan taramalarda eğitim alanların % 80'e yakınının çalışıyor oldukları tespiti yapılmıştır. Dolayısıyla istihdama yönelik beceri temelli ve meslekî eğitimlere dair somut sonuçlar elde edilmiş olmaktadır.”

4.4. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin uyum ve eğitim sürecinde karşılaştıkları zorluklar (dil, yetersiz derslik, diğer imkânlar, ötekileştirme vb.)

E. “Geçici koruma altındaki Suriyelilerin sosyal uyum süreçlerinde bir takım ön yargılarla karşılaşıldığına dair tespitler olmaktadır. Nadir yaşansa da Suriyeli ve Türkiyeliyi yararlanıcılar arasında okullarda veya her hangi bir mekanda başlayan iletişim

sorunları merkeze de yansıyabilmektedir. Sahada karşılaşılabilen bu tür sorunların çözümünde psikolojik destek birimi başta olmak üzere her bir toplum merkezi çalışanı ve gönüllüler yoğun çaba harcamaktadır. Bugüne kadar aşılmayan hiçbir sorun olmadığı ve yaşanan spesifik olaylar hep güzel örnek işbirlikleriyle sonuçlandığı merkez yöneticilerince ifade edilmiştir. Çözüm üreten bir merkez olması bakımından sosyal uyum sorunlarının aşılmasındaki işlevin önemi ortaya çıkmaktadır.

Öğrencilere en çok sıkıntı çektikleri şeyin ne olduğu sorulduğunda ağırlıklı olarak “ülke ve akraba özlemi, ötekileştirilmek ve aşağılanmak olduklarını” ifade etmişlerdir. Bunun haricinde “maddi sıkıntı, sevgi yoksunluğu, kavga edilmesi, rahatça iletişim kuramıyor olmak, az da olsa arkadaşlarının okula gelmemesi, savaş ve haksızlık, yakınlarını kaybetmek, internetin kesilmesi, ödev verilmesi ve evde geçirilen zaman” cevapları verilmiştir.”

4.5. Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin eğitim faaliyetlerine yönelik düşünceleri

Okullarda Suriyeli öğrencilere verilen eğitimin yeterliliğini ölçmek tezin konusu ve kapsamı dışında olmakla birlikte Milli Eğitim'e bağlı kurumlarda göçmen sorunlarının çözümünde önemli bir gayret olduğu Sultanbeyli ve Sancaktepe yerinde görülmektedir. Bu konuda MEB'e bağlı kurumların yöneticilerinin özel yönetsel yaklaşımları oldukça önemlidir. Y. “Sultanbeyli'nin bu anlamda şanslı bir bölge olduğunu düşünüyoruz. Yönetsel olarak mevcut Suriye'den zorunlu göç kapsamında gelen geçici koruma altındaki bireyler yaşadıkları sorunları hızlı bir şekilde aşmaları için büyük gayret sarf ediyorlar. Sultanbeyli'de kurulan Geçici Eğitim Merkezlerinin sayısının üçten bire düşmesi bunun önemli göstergelerinden biri olarak değerlendirilebilir. 2018 yılında ilkokul 1. Sınıflar düzeyinde Geçici Eğitim Merkezindeki öğrenci sayısı nakillerle azaltılmaya çalışılmıştır. Kayıtlı olan neredeyse tüm örgün eğitim çağındaki Suriyeli öğrencilere ulaşılmış ve hizmet almaları sağlanmıştır. Ancak çocukların kayıtlı oldukları okullara göre bir ayırımın içine girilmemekte ve okulun yerine ikame edilecek bir çalışma da gerçekleştirilmemektedir. Ancak ortaklaşa yürütülen etkinlikler veya ortak mekân kullanımı vb. uygulamalar sayesinde okuldaki örgün eğitim ortamının desteklenmesi ve

sosyal uyum sorunlarının giderilmesi yoluyla dâhil etme süreçlerinde oldukça hızlı mesafe alınmıştır. Yaz okulları da Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğiyle açılmaktadır. Yaz okullarının açılmasında öncelikli amaç merkeze gelen çocukların MEB’e bağlı örgün eğitim kurumlarına devam eden, fakat Türkçe dersine ihtiyaç duyan gruptan seçerek dil yeterliliklerinin yaz tatili süresince sağlanması olarak belirlenmiştir. Öncelikle toplum merkezine gelen çocuklarla kaynaştırma uygulamaları suretiyle uyum sağlamaları ve dil yeterliliklerinin artırılmasıyla diğer iletişim vb. sorunlarını aşmalarının, kendilerini mutlu ve güvende hissetmelerinin sağlanmasına çalışılmaktadır. Hem sosyal uyumun güçlendirilmesi amacıyla, hem de örgün eğitime katkı sunmak adına özellikle sosyal aktiviteler desteklenmeye çalışılmaktadır. Ancak dört yıl içerisinde 3500-4000 çocuğun bir anda okullaşması gerektiği düşünüldüğünde mevcut sorunların kısa bir sürede aşılmasını beklemek çok da akılcı olmayacaktır. Buna karşın yaklaşık iki yılda gelinen nokta dikkate alındığında Sultanbeyli ilçesinin bu bakımdan oldukça başarılı olduğu görülebilecektir.”

E. “Çalışma grubundaki bireylerin yaklaşık olarak üçte ikisinin rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti almak üzere başvurmakta olduğu anlaşılmakta olup almış oldukları danışmanlık hizmetinden memnuniyet durumu sorulduğunda tamamına yakını bu hizmetten dolayı memnuniyet duyduklarını ve kendilerini daha iyi ve güvende olduklarını hissettiklerini belirtmişlerdir.”

Öğrencilerin “Sizi en çok mutlu eden şey nedir?” sorusuna verdikleri çoğunlukla cevaplarda oranlar “oyun, gezme ve para, yüzmek, sevilmek, bilgisayar ve top oyunu ile Türkiye’de yaşamak, öğretmen ilgisi, öğrenmek, okula gelmek ve kodlama yapmak” şeklinde ortaya çıkmaktadır.

STM de kesinlikle olmasını istedikleri şeylere dair beklentilerine dair araştırmamızda; “her hafta maç yapmak, akrabalarıyla görüşmek ve her gün bilgisayar başında vakit geçirmek, ders çalışmak, yalnızca mutlu olmak, futbol sahasının olması ve İngilizce dil kursu” talebi ifade edilmiştir. Ancak bazı öğrencilerse “burada ihtiyaç duydukları her şeyin var olduğunu, herhangi bir taleplerinin olmadığını” ifade etmiştir.

4.6. Toplum merkezindeki Suriyelilerin Türkiye hakkındaki genel düşünceleri

Toplum Merkezindeki hizmetlerden yararlanan Suriyelilerde Türkiye ile ilgili olumsuz yönde bir algı gelişmemiş olduğu gözlemlenmektedir. Suriye - Türkiye sınırından girişlerinde ilk olarak Kızılay ile karşılaştıkları için görevlilerce oradaki tespitlerde de, Toplum Merkezi'nde sahada yapılan tespitlerde de Türkiye'ye karşı bir minnet ve Kızılay'a karşı ayrı bir teveccühleri olduğu ifade edilmektedir.

Y. "Çocuğunu, eşini genellikle evinden çıkarmakta çekinceleri olan bir insan gönül rahatlığıyla merkeze çocuklarını ve eşini bırakabilmektedir. Evi haricinde yalnızca Toplum Merkezine güven duyarak eşini, çocuğunu gönderen aileler mevcuttur. Türkiye'nin sığınılacak güvenilecek zor gün dostu bir komşu, bir akraba sıcaklığında merhamet duygusu yüksek, hamiyetperver ve misafirperver tutumu tüm dünyada da bilindiğinden Birleşmiş Milletlerin birçok sınır ötesi faaliyetinde de ilk elden ve hızlı bir şekilde acil yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. Suriye göçü örneğinde açıkça zorunlu göçe tabi olmuş bireyler üzerindeki olumlu etkileri gözlemlenmektedir. Dolayısıyla geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler de aynı duygularla Türk insanının sıcaklığından emin, kötü emsallerle karşılaşırsa dahi burada olmaktan mutlu durumdadırlar. Suriyelilerin vatan özlemi çekmekte oldukları yadsınamaz ancak kalıcı olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığını talep eden ve müracaatını yapmış olan yararlanıcıların olması Türkiye algısı konusunda net bir fikir vermektedir."

E. "Öğrencilerin tamamı arkadaşlarıyla olmaktan mutlu olduklarını belirtmekle birlikte Türk arkadaş edinmiş olanların oranı üçte ikisinden fazladır. Farklı ülke kökenli arkadaş edinmiş olan öğrenciler az da olsa bulunmaktadır. Farklı uyruklara, dillere ve kültürel özelliklere sahip olmalarına rağmen akran uyumunun yüksek düzeyde olması beşeri özellikler bakımından çok eski dönemlerden beri tarihsel coğrafi yakınlık, küresel düzeyde iletişim imkânlarının kültür aktarımını sağlamış olması, yaş düzeyleri itibarıyla henüz temel eğitim düzeyinde ve gelişim evreleri itibarıyla oyun çağını henüz tamamlamamış olmaları bakımından bu kültürel uyumda önemli ölçüde paya sahip oldukları değerlendirilmiştir."

E. “Öğrencilerin bir çoğunun STM’den komşu tavsiyesiyle haberdar olmuş olduklarını biliyoruz. Öğrenciler diğer bilgi edinme ve erişim imkânlarını ise medya, sosyal medya yerel ve resmi makamlar, okul, Kızılay kaynakları ve diğer kaynaklar olarak belirtmişlerdir. Ayrıca Suriye’den ailesiyle birlikte göç etmiş olan yakınları, dostları sayesinde eriştikleri anlaşılmaktadır. Bu durum da yerelde ve bire bir aile akraba, diğer tanıdıklar vb. ile sosyal ilişkiler düzeyinin yüksek olması bakımından hedef kitlenin sosyalizasyonu hakkında fikir vermektedir. Aynı zamanda yerel düzeyde yerleşik vatandaşlarla göçmenlerin iletişim ve yardımlaşmasının düzeyinin de yüksek olduğu varsayılabilir.”

4.7. Suriyelilerin eğitiminde STK’ların rolü bakımından model olarak STM

Y. “Kızılay’ın diğer sivil toplum kuruluşlarıyla hem ulusal hem uluslararası düzeyde çok fazla işbirliği mevcuttur. Bunun yerel örnekler olarak Sultanbeyli belediyesinin de desteğiyle birlikte kurulmuş olan Mülteciler Derneği ve Sultanbeyli de Uluslararası Mavi Hilal IBC Derneği ile ortak işbirlikleri ve çalışmalar mevcut durumdadır. Uluslararası STK’lar dışında yerel derneklerle çalışılması göç kapsamında gelenlere daha fazla katkı sağlamaktadır. Örneğin; Mimar Sinan Vakfı, Birlik Vakfı, Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı ile işbirliğinde yürütülen birçok yerel proje söz konusudur. Kızılay yerel STK’lardan da önemli ölçüde destek görmekte ve bu kuruluşlar işbirliği noktasında iyi partner özelliği göstermektedir. Sultanbeyli Toplum Merkezi ulusal ve uluslararası kamu kurum ve kuruluşlarıyla iş birliği içerisinde Suriye’den zorunlu göç kapsamında Türkiye’ye gelen ve çeşitli mağduriyetler yaşamakta olan bireylere yönelik onların ihtiyaçları karşısında destekleyici ve tamamlayıcı bir çok faaliyetler yürütmektedir.”

E. “Örgün eğitim çağında olup merkezimizdeki eğitimlere katılan öğrencilerimizin % 20’si 1 ay, % 45 i 1 yıl, % 20 si 2 yıl ve % 15 i ise 3 yıldır merkezimizden eğitim almaktadır. Buradan da anlaşılmaktadır ki öğrencilerin %80’i bir yılı aşkın bir süredir merkezin eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Okul çağındaki çocuklar için Bilgisayar, İngilizce, matematik, Türkçe, resim dersleri haricinde gönüllülük eğitimleri, yüzme ve geziler gibi birçok etkinlikler düzenlenmektedir. Aynı

zamanda bu etkinliklerde Suriyeli ve Türk ailelerin sosyal uyumları konusunda oldukça önemli geri bildirimler almaktayız”

E. “STM’de İŞKUR ve MEB. Hayatboyu Öğrenme Genel Müdürlüğü arasındaki protokol kapsamında bilgisayar bakım ve onarım, kuaförlük, terzilik, dikiş ve hasta bakım refakatçi kurslarıyla üç bine yakın kursiyere eğitimler verilmektedir. Meslek edindirme kapsamında eğitimlerini tamamlayarak sertifika sahibi olanlara yönelik çalışma izinlerinin alınmasında gerekli prosedürlerin takibi konusunda danışmanlık sağlanmakta ve sürecin takibi yapılmaktadır. Gerektiğinde iş edindirilen kişilere tercümanlık desteği verilerek işverenlerle iletişim kurmaları sağlanmaktadır.”

BÖLÜM V: SONUÇ

5.1. Yargı

Suriye iç savaşı nedeniyle Suriye'den Türkiye'ye doğru yaşanan toplu göç hareketi, nedenleri itibariyle siyasi, şartları açısından zorunlu, şekil itibariyle kitlesel, coğrafi şartlar açısından da dış göç olarak tanımlanabilir. Trajik ve travmatik sosyal sonuçları itibarıyla bu 21. yüzyıl başlarındaki en büyük göç hareketi, eğitilebilir nüfusun dikkate alınarak eğitim süreçlerine dair alınan önlemler ve uygulamalar bağlamında önemli değerlendirmeler yapılması ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Bu süreçte zorunlu göçe maruz kalan Suriyelilerin barınma, sağlık, gıda ve diğer temel ihtiyaçları hususunda bir takım çözümlerin ulusal, yerel ve kısmen uluslararası imkânlarla ivedi şekilde geliştirildiği gözlemlenmiştir. Eğitimle ilgili süreç ise göreceli ve gecikmelere yol açıldığı gözlemlenen ve tüm tarafları ilgilendiren bir nüfus politikasının konusu olmaktadır. Ancak kalıcı çözümler üretilebilmesi için uluslararası toplumun da katkı sunacağı çözümlerle birlikte yerel, ulusal ve uluslararası politikalar geliştirilebilmesi için zamana ihtiyaç duyulduğu açıktır. Suriye'de iç savaşın bitmesine bağlı olarak zorunlu göç kapsamında gelen Suriyelilerin ülkelerine geri dönecekleri varsayımıyla hareket edilmesine sonucunda öncelikli olarak yerel düzeyde sorunun çözümüne odaklanılmıştır.

2014 yılından itibaren ise Suriye iç savaşının bitmesi beklentisi, giderek artan göç akınları ve nüfus popülasyonunun beklenenin üzerinde olması sonucunda MEB, Suriyeli öğrencilerin eğitimiyle ilgili olarak daha kapsamlı ve kalıcı bir çözüm arayışına girmiş oldu. Bunların başında 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası koruma Kanununun 91. Maddesine göre geçici koruma statüsü verilmesi önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu bakımdan Suriyeli her öğrencinin Türkiye'deki imkânlar ölçüsünde eğitime tam olarak erişim hakkı bulunmaktadır. Ancak göçün yayılım alanları itibarıyla yerelde okula ve diğer eğitim imkânlarına erişimde yaşanan zorluklar nedeniyle Türk Kızılay gibi geniş organizasyon yeteneği olan kurum ve kuruluşların desteği ve işbirlikleri sonucu sorunun üstesinden gelinmesi konusunda önemli gelişmeler gözlemlenmiştir. Bu tezin konusu ve çalışma sahasını oluşturan Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi ve ulaştığı hedef kitlesi bahse konu sorunun çözümü için diğer

bileşenleriyle birlikte önemli bir açılım ve analiz imkânı sunmaktadır. Burada geçici koruma statüsüne sahip Suriyelilerin eğitim sorununa bağlı olarak Türk Kızılay tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi'nce sağlanan eğitimlerin hedefleri ve avantajları araştırılmış ve sonuçları derlenmiştir. Bu bağlamda Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi'nin Suriyeli sığınmacılara sağladığı imkânlar ile burada gerçekleştirilen eğitimlerin somut sonuçlarına örnekler verilerek göç sonrası travmanın etkilerinin aşılmasına da bağlı olarak sosyal uyum ve entegrasyonun sağlanmasındaki başarıya işaret edilmiştir. Sultanbeyli Toplum Merkezi aynı zamanda kamu kaynaklarına doğrudan bağımlı kalmaksızın ve böylece kamu bütçesine yük olmadan göçe maruz kalanların ihtiyaçlarını karşılayan ve iki toplumun kardeşçe uyum içinde yaşamasını sağlayan adeta bir ebeveyn pozisyonunu üstlenmiştir. Yine STM'den hizmet almakta olan Suriyelilerin düşünceleri, memnuniyetleri de bu tezi destekler niteliktedir.

Çalışmada geçici koruma altındaki Suriyelilerin uyum süreçleri ve eğitimlerinde İstanbul Sultanbeyli ilçesinde bulunan “Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezi”nin araştırmanın evreni olarak rolünü ve katkısını ortaya koymak amacıyla yapılan görüşmelerin sonuçları bu bölümde değerlendirilmiştir. Çalışmada literatür taraması haricinde nitel araştırma çerçevesi içerisinde görüşme yöntemi kullanılmıştır. Nitel verilerin derlenmesinden önce ikinci bölümde Türkiye'ye yapılan göçlerin genel çerçevesine göre Suriye göçünün yasal ve idari boyutlarında yaşanan zorluklar karşısında kamu ile sivil toplum işbirliği çerçevesinde sorunların çözümüne sunulan katkılar merkez yöneticileriyle yapılan görüşmede elde edilen verilerle Suriyeli öğrencilerin sorulara verdikleri cevaplar üzerinden değerlendirilmiştir.

Sultanbeyli Toplum Merkezi'nde başta çocuk ve kadınlar olmak üzere geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ve yerli halka çeşitli eğitimler verilmesinin yanı sıra hayat boyu eğitime ve bireyin iyi olma halinin öncelenmesine yönelik faaliyetler de gerçekleştirilmektedir. Bunların başında dil eğitimi (Türkçe), örgün eğitime katkı sağlayacak destek eğitimleri, psikososyal ve sağlık desteği ile sosyal uyum yanında verilen meslek edindirme kurslarıyla istihdama yönelik çalışmalara katkı sunulmaktadır. Bunun yanı sıra farklı toplum kesimleriyle göç kapsamında gelenler, kadın, çocuk, yaşlı, genç ve engelli gibi bir birinden farklı özelliklere sahip bireylerin sosyal içermeye ve bütünleştirici etkinliklerle destek ve uyum süreçleri birlikte yürütülmektedir.

STM ailelere rehberlik ve danışma hizmetleriyle Suriyeli öğrencilerin okudukları okullarla farkındalık eğitimlerinin verilmesi, ön yargı, hoşgörü yoksunluğu, ötekileştirme ve çatışmaların önlenmesi için çalışmakta, okul içerisinde ve dışındaki yaşantıları kolaylaştıracak ve toplumun bu yeni sürece uyumuna katkı sağlayacak projeler üretmektedir. Ayrıca İŞKUR ve MEB. Hayatboyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile yapılan protokoller kapsamında bilgisayar bakım ve onarım, kuaförlük, terzi, dikiş ve hasta bakım refakatçi kurslarıyla 3.000 civarındaki kursiyere eğitim vermiştir. Merkeze gelen bireyler bu kurslar sayesinde bir meslek edinmenin yanında yerel halkla ortak bir platformda buluşarak bir birleriyle tanışma ve sosyalleşme imkânı bulmuş olmaktadır.

Sultanbeyli Toplum Merkezindeki koruma programı ile aile bağlarının yeniden tesisi (kayıp arama aile birleşimi, aile mesajı vb. uygulamalarla), özel ihtiyaç fonu (SNF) ve bireysel koruma yardımı (IPA), eğitim için şartlı nakit transferi (CCTE ve sosyal uyum yardımı (SUY) çalışmaları da yürütülmektedir. Meslek edindirme ve geçim kaynaklarına yönlendirme gibi temalar aracılığıyla savaş mağduru olan Suriyelilerin ve diğer mültecilerin psikolojik anlamda desteklenmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda sosyal entegrasyon ve kültür aktarımı da buradaki eğitimler ve ortak yapılan etkinlikler sayesinde mümkün olmaktadır. Daha az talep gören işlerde istihdam açığının kapanması ve masrafsız işgücüyle aynı zamanda ülke ekonomisine katkı sağlanmış olmaktadır.

Okul çağındaki öğrenciler okullardan, hastanelerden sivil toplum kuruluşlarından ve çevreden yönlendirmelerle STM'ne ulaşmaktadır. 2018 verilerine göre 67.452 kişi psikososyal destek, 22.176 kişi sosyal ve kültürel uyum, 23.982 kişi koruma, 9.538 kişi çocuk ve gençlik, 2.503 geçim kaynağı geliştirme olmak üzere 125.651 kişiye ulaşılmış ve hizmet almaları sağlanmıştır.

İnsani yardım, sağlık, rehabilitasyon, eğitim, finansal destek, politika ve program geliştirme, işbirliği ve sosyal sorumluluk çalışmalarına her geçen gün bir yenisinin eklendiği süreçte tüm bu projelerle STM'deki yönetici, öğretmen, hizmet görevlisi ve öğrenciler mutlu ve yarınlara umutla bakabilmeyi birlikte öğrenmektedir.

Alanında uzman 28 kişilik bir ekiple hizmet vermekte olan STM, ayrıca üniversiteler tarafından uygulanmakta olan projelerde bir uygulama sahası olarak gönüllü olarak görev yapmalarına imkân sunmaktadır.

5.2. Tartışma

22 Ekim 2014'te yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği hükümleri uyarınca Türkiye'de bulunan Suriyelilere valilikler tarafından "Geçici Koruma Belgesi" verilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliği'nin 25. Maddesinde GKB'nin Türk vatandaşlığı yerine geçmediği açıkça bildirilmiştir. Suriyelilere verilen Geçici Koruma Belgesi sadece kayıt altına alındıkları ve Türkiye'nin himayesinde olduklarını gösterir. Bu kimlik belgesi söz konusu yabancıya Türkiye'de yasal olarak kalış hakkı sağlar. Bu belgeler herhangi harca ve ücrete tabi olmamakla beraber 6458 sayılı kanunda düzenlenen ikamet izni veya ikamet izni yerine geçen belgelere eş değer değildir. Türk vatandaşlığına başvuru ya da geçiş hakkı sağlamaz. Söz konusu yabancıya ait yabancı kimlik numarası içerir.

Temel vatandaşlık hakları bağlamında Suriyeliler oy kullanma, sınavsız üniversiteye yerleşme, devlet memuru olma gibi haklardan yararlanmamaktadır. Temel hizmetler ve diğer sosyal yardımlara kayıtlı buldukları illerde bulunmaları şartıyla erişebilmektedirler. Ayrıca başta sağlık hizmetleri olmak üzere, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım vb. hizmetler için gerek duyulan finansman büyük ölçüde uluslararası fonlardan karşılanmaya çalışılmaktadır. Ancak Suriyeliler hakkında yanlış bilinenler her ne kadar ilgili kurum ve kuruluşlarca açıklanmakta olsa dahi bilgi kirliliği ve bu konudaki ön yargıların yine eğitim konuları da başta olmak üzere önüne geçildiği söylenememektedir.

İstanbul Sultanbeyli ilçesinde ve çevresinde yaşayan Suriyeliler Türk Kızılay tarafından birçok hizmetin yanı sıra eğitilebilir nüfusun yararına olan eğitim hizmetleriyle birlikte, göç sonrası her türlü yardım, sosyal uyum, destek hizmetleri ve iş gücüne katılım bakımından ihtiyaç duyulan önemli bir boşluğu dolduran toplum merkezine 2015 yılından bu yana sahiptirler. Zorunlu göç kapsamında gelen geçici koruma statüsündeki her yaşta Suriyeli, Sultanbeyli toplum merkezinde rahat ve iyi şartlarda eğitim almaktadır. Hayatboyu öğrenme, tıbbi ve psikolojik rehabilitasyon ve istihdam gibi sosyal uyum süreçlerine yönelik çalışmaların yürütüldüğü Toplum Merkezi, il ve ilçe düzeyinde Türk Kızılay tarafından Türkiye'ye zorunlu göç kapsamında gelen geçici koruma altındaki Suriyeliler özelinde alanda gerçekleştirilen ilk çalışma ve dolayısıyla prototip olma özelliği taşımaktadır. Ancak kısa süreliğine ve zorunlu bir şekilde göç eden bu kişilerin,

geleceğe ilişkin belirsizlikler nedeniyle kaygıları değerlendirilmiş olup Suriye'deki çatışmaların sürmesiyle bu kaygılarının devam edeceği, ancak barış ve güven ortamının tekrar tesisiyle geri göç sayesinde ve/veya toplumsal entegrasyon sürecinde bu nüfusun bir bölümünün kalıcı vatandaşlık hakkı elde edilmesi taleplerinin değerlendirilebileceği öngörülmektedir. Bu ikinci durum ve seçeneğin göçle gelen geçici koruma altındaki bireylerin uyum problemlerini ortadan kaldıran eğitim, sağlık ve istihdam başta olmak üzere üretilen politikalar yanında ekonomiye katkısı boyutu ve uygulamaya dönük başarısıyla mümkün olacağı anlaşılmaktadır. Suriyelilerin hayatın birçok alanında aktif olarak rol almaları ve Türkiye'nin gelişmesi için çalışma potansiyellerinin değerlendirilmesiyle Türkiye için eğitilebilir ve istihdam edilebilir her nüfus potansiyelinin barındırdığı bir fırsat olduğu da bilinmektedir.

Zorunlu göç kapsamında Türkiye'ye sığınan Suriyeliler örneği göçün teorik perspektifinden değerlendirildiğinde, itme-çekme, ağ ve gerilim teorilerinin birlikte açıklayabildiği bir göç hareketi olduğu kanaatine varılmıştır. (<http://www.ibrahimbayraktar.net>) Beşeri coğrafyanın araştırma sahası olarak göç ve göçün sonuçlarının değerlendirilmesinin her ne kadar disiplinler metodolojileri farklılıklar gösterse de diğer ilgili bilim ve anabilim dallarının ortaklaşa çalışmaları yürütmeye başladıkları ortak bir alan çalışmasına doğru evrildiği gözlemlenmektedir. Göç araştırmaları bu bakımdan değerlendirildiğinde aynı zamanda giderek özgünleşme ve sosyal bilimlerde farklı disiplinlerin metodolojik katkı sunduğu bir başlık olma yolundadır.

Suriyelilerin ekonomik alandaki etkilerine genel olarak bakılarak risk ve fırsatların iç içe geçtiği bir tablonun söz konusu olduğu söylenebilir. Suriyelilerin Türk toplumuna entegrasyon sürecinin başlamış olduğu yapılan görüşmeler, gözlemler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Suriyelilerin önemli bir bölümünü çocuk ve genç yaştakiler oluşturmaktadır. Bu kesim burada büyümektedir. Bunların çoğunluğu Türkçeyi öğrenmeye başlamıştır. Ayrıca genel bakıldığında sığınmacılar genelde Türk halkının çalışmayı tercih etmediği alanlarda çalışabilmektedir. Bu durum istihdam ve işgücü açığının azaltılması adına masrafsız iş gücü katılımıyla katkı sunmaktadır. 2016 yılından sonraki verilere bakıldığında Türkiye ekonomisinde bölgedeki iç savaşlar ve göçlerin getirdiği ekonomik yükün yanı sıra yeni kurulan iş kolları ve şirketler dikkate alındığında Suriyelilerin önemli bir payının olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Suriye göçünün

Türkiye ekonomisine getirdiği yük kadar bir yandan nitelikli iş gücü, öte yandan finans ve diğer girişimcilik faktörleriyle kalkınmada pay sahibi oldukları ekonomik verilerden anlaşılmaktadır.

Türk halkı ile Suriyeliler arasında yaşanan bazı sıkıntılara rağmen toplumsal düzeni bozmamak adına her iki toplumun da sağduyulu yaklaşım geliştirmiş olduğu gözlemlenmektedir. Ancak bununla birlikte başta kamu görevlileri olmak üzere özellikle sivil toplum kuruluşları çalışanları ve diğer inisiyatif sahiplerinin toplumsal duyarlılığı arttırıcı faaliyetler içerisinde olması dikkate değer olduğu kadar iki toplum açısından geleceğe güvenle bakılması fırsatı da sunmaktadır.

5.3. Öneriler

Türk halkı ile Suriyeliler arasında yaşanan bazı sıkıntılara rağmen toplumsal düzeni bozmamak adına her iki toplumun da sağduyulu yaklaşım geliştirmiş olduğu gözlemlenmektedir. Ancak bununla birlikte başta kamu görevlileri olmak üzere özellikle sivil toplum kuruluşları çalışanları ve diğer inisiyatif sahiplerinin toplumsal duyarlılığı arttırıcı faaliyetler içerisinde olması ve göç sonrası travma durumu, toplumsal uyum konularında yeterliliklerin arttırılması konusunda gerekli eğitimlerin verilmesi önemlidir.

Göç olgusu genelde coğrafyamızın, özelde ülkemizin tarihi coğrafyasının olağan ve sürekli olarak maruz kaldığı bir durum olduğu gerçeğinden hareketle Türkiye'nin bir mülteci ve göç üst politikasının oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Yasal düzenlemelerin ve yürütmeye dair işlemlerin tümünün kamu adına göç sorunuyla başa çıkmada hem uluslararası toplumla entegrasyon sürecinde, hem de tüm paydaşların koordinasyonun aktif olarak sürdürülmesinde önemli bir katkısı olacağı açıktır. Sorunlara daha hızlı ve aktif çözümlerin üretilebilmesi ile bu konuda tek elden koordinasyonun sağlanabilmesi için bir ulusal göç bakanlığı kurulması makul bir çözüm olarak görülebilir.

Suriye'den zorunlu göç kapsamında gelenlerin sosyal uyumunun sağlanması konusunda eğitim birinci öncelik olarak ele alınması gerekmektedir. İkinci öncelikli konunun ise istihdam olduğu kabul edilmektedir. Bu bakımdan eğitimin somut çıktıları bakımından özellikle mesleki eğitim ile hayatboyu öğrenme süreçlerinde yetişkinlerin eğitimi ile istihdama yönelik politikalarla gelişimin sağlanması önem arz etmektedir. Son

yıllarda Suriyelilerce kurulan işletme sayısındaki artış da bu duruma işaret etmektedir. Bunun için bakanlıklar ve ilgili kurum ve kuruluşlar arası bir koordinasyon oluşturulmasının elzem olduğu görülmektedir. Sokakta dilenci pozisyonundaki Suriyelilerin toplumda güvensizlik algısı oluşturmakta olduğu ve bu durumun genel anlamda Suriyeliler hakkında olumsuz düşünceler gelişmesine yol açtığı dikkate alındığında Suriyelilere yönelik yaygın eğitim faaliyetlerinin arttırılması yoluyla daha fazla eğitim ve iş edindirme imkânı sağlanmalıdır.

Türkiye'deki nüfusun önemli bir bölümünün tarihsel süreçte göçle gelen kitlelerden ve onların soyundan geldiği bilinmektedir. Bu kitlelerin birçoğu Arap, Kürt, Türkmen, Ahıska ve Kafkas Türkleri, Afgan, Pakistanlı, Kıbrımlı, Çerkez, Balkan kökenli Arnavut, Boşnak vb. gibi tümünün sayılması zor birçok kökene sahip milletlerin toplamından oluştuğu dikkate alınmak durumundadır. Göçmenlerin bir zenginlik kaynağı olduğu, tarihsel coğrafyaya ne tür sosyoekonomik, kültürel vb. katkılar sunduğu ve sunabileceğinin araştırılması sosyal bilimlerin katkısı olarak görülebilecektir.

Yerli halkın da göçle gelen sorunlar karşısında kaygılarının da iyi analiz edilerek bu durumun sosyal sorunlar ve açmazlar oluştuğunun önüne geçilebilmesi adına yoğun iletişim faaliyetlerine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Suriye göçü de bu bağlamda değerlendirildiğinde farklı ve/veya aynı din, dil, etnik köken gibi unsurların insani değerlerin önüne geçemediği, yeryüzünde ortak paydaya sahip bulunduğu, afet, savaş vb. diğer zorunlu haller kapsamında bireylerin ve toplumların birbiriyle iletişim, yardımlaşma, dayanışma gibi faaliyetler çerçevesinde işbirliği içerisinde bulunmalarının gerektiği gerçeği okul müfredatları, iletişim araçları ve sivil inisiyatifler aracılığıyla yaygınlaştırılmalıdır.

Suriyeli çocukların okullaşmasının öncelikle temel insan haklarından biri olduğu, eğitimden uzak kalınmasının bilgi eksikliği yanında marjinal gruplar tarafından toplumsal barışın önün geçmeye yönelik eylemlere insan kazandırma faaliyetlerine yol açabileceği, ancak nitelikli eğitim ile bu sorunların önlenmesinin sağlanabileceği, iyi bir eğitim süreciyle bu çocukların hem kendilerine yönelik bir gelecek inşası imkânı olduğu, hem de ülkelerine geri dönme fırsatı bulduklarında ülkelerini inşa etmelerine fırsat sağlanmış olacağı konusunda farkındalık arttırıcı çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

BM bünyesinde faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar başta olmak üzere ilgili ve sürece taraf olan tüm kurum ve kuruluşların Türkiye’de yapacakları araştırmalarda yerel kuruluşlarla daha fazla işbirliği yapmaları ve çalışmalarındaki somut çıktıları paylaşımları zorunlu göç ve bu göçlere bağlı sorunların çözümüne olan katkısı bakımından önemlidir. Çeşitli vesilelerle halka açık programlarda Suriyelilerin Türkiye’ye geliş nedeni anlatılmalı, Türkiye’de yaşayan Suriyeliler için yapılan yasal düzenlemeler ile ilgili bilgilendirmeler yapılması sağlanmalıdır. Bütün bunlar yapılırken yerel halkın değerler sistemi göz önüne alınarak Suriyelilerin sosyo-kültürel değerlerine de vurgu yapılmalı ve sosyal uyum açısından entegrasyon çalışmaları gerçekleştirilmelidir.

Göç alan diğer ülkelerde verilen özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinde daha fazla izleme çalışması yapılmalıdır. Avrupa’ya artan göç akını da dikkate alındığında uluslararası kuruluşların, Türkiye’de sığınmacılara yönelik yürütülen çoğulcu içermeyi sağlayan eğitim faaliyetlerinin Almanya ve Kanada gibi yoğun Suriyeli göçü alan ülkelere örnek teşkil edecek ve modellenerek sürdürülmesi için uluslararası düzeyde çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Kamu görevlileriyle ve yaygın toplum kesimleriyle gerçekleştirilecek enformatik imkânlarıyla Suriyelilerin insani ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlere odaklanılmasının siyasi yaklaşımların çok üzerinde ve bunlardan bağımsız bir durum olduğu gerçeğinin bilinmesine olan ihtiyaç giderek artmaktadır. Bu konuda bilgi akışına olan ihtiyaç giderilmeli, bunun için göç konusunun tüm bileşenleriyle sosyal bir vakıa olarak kamu, sivil ve özel kurum ve kuruluşların potansiyel imkânları bir araya getirilerek toplum vicdanında aydınlatılmasının sağlanması gereklidir.

Göç sorunlarının kamuya getirdiği yükün azaltılması bağlamında ve yardım, uyum ve temel ihtiyaçlar düzeyindeki faaliyetlerin hızlı ve zamanında ulaştırılmasının sağlanması için ulusal ve uluslararası düzeyde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının ilgili birimleri düzeyinde akreditasyonun sağlanması, bu kuruluşların kamudaki karşılıklarıyla eşgüdüm işbirliklerinin sağlanması büyük önem arz etmektedir. MEB ile yapılan protokol çerçevesinde okullarda inisiyatif alan Kızılay kulüpleri ve Kızılay gönüllüleri aracılığıyla toplumsal farkındalık ve Suriyelilerin sosyal uyum

süreçleri hakkında ilk elden ve doğru bilgilendirme yapılarak var olan sorunların çözümüne katkı, olumsuz veya yanlış algıların giderilmesi sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR:

- Abadan-Unat 2002_ N. Abadan, R. Unat, Bitmeyen Göç, Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları-30, İstanbul, 2002.
- Abdülhamit 1999_ Sultan Abdulhamit, Siyasi Hatıratım, Dergah Yayınları, İstanbul, 1999.
- Abuhasan 2013_ M. Abuhasan, Arap Baharı Sonrası Suriye’de Yaşanan Gelişmeler ve Türkiye’nin Güvenliğine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Uluslararası Güvenlik Anabilim Dalı, Ankara, 2013.
- AFAD 2016_ Başbakanlık Afad’ın Ülkemizde Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Gerçekleştirilen Anket Çalışmasına İlişkin Bazı Sonuçlar, AFAD, Ankara, 2016.
- Akkayan 1979_ Taylan Akkayan, Göç ve Değişme. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İst.1979.
- Arı 1960_ Oğuz Arı, Bulgaristanlı Göçmenlerin İntibakı, Rekor Matbaası, Ankara 1960.
- Başçeri 1998_ E.Y. Başçeri, “Uluslararası Göç”, Uluslararası Politikada Yeni Alanlar-Bakışlar, Der Yay., İst., 1998.
- Bennetts 2005_ T. Bennetts, Progression in geographical understanding,, International Research in Geographical and Environmental Education, 14 (2), 2005.
- Brown ve Bean 2005_ Susan K. Brown, Frank D. Bean, Kluwer Academic/ Plenum Publisher, Springer, Boston, MA 2005.

- BMMYK 1997_ Dünya Mültecilerinin Durumu 1997-98, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Oxford University Pres, Oxford, 1997.
- Cernea – Mc Dowell 2000_ M. M. Cernea, C. Mc Dowell, Reconstructing Resettlers Land Refuges “Livelihoods” Riskand Reconstruction, The Word Bank, Washington, 2000.
- Ciğerci 2012_ N. Ciğerci, Bursa-Kırcaali hattı: 1989’da gelen Bulgaristan göçmenleri örneği, S.G. İhlamur-Öner ve N.A.Ş. Öner (Der.) Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar içinde, İletişim Yay., İstanbul 2012.
- Çakırer Özservet 2015_ Yasemin Çakırer Özservet, Göçmen Çocukların Şehre Uyumu ve Eğitim Politikası, Uluslararası Göç ve Mülteci Uyumu Sorununda Kamu Yönetiminin Rolü, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, 2015.
- ÇÇB 2015_ Çocuk Çalışmaları Birimi, “Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Devlet Okullarındaki Durumu”, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Politika ve Uygulama Önerileri, İstanbul, 2015.
- Doğanay-Özdemir-Şahin 2003_ Hayati Doğanay, Ünal Özdemir, İ. Fevzi Şahin, Coğrafyaya Giriş 2- Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya, Pegem Yayınları, Ankara, 2003.
- Deniz 2009_ O. Deniz, Uluslararası Göçler ve Türkiye’ye Yansıması, Çantay Yayınları, İstanbul, 2009.
- Diñer - Coşkun 2011_ O.B. Diñer, G. Coşkun, “Aslanın Tehlikeye Giren Krallığı: Suriye”, *Analist*, 4, Haziran 2011.
- Erdem 2017_ B. Bahadır Erdem, “Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye’deki Durumları”, *MHB*, Cilt: 37, Sayı: 2, 2017, 332–351.

- Emin 2016_ Müberra Emin, Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi Temel Eğitim Politikaları, SETA Raporu, Ankara, 2016.
- Emin – Coşkun 2016_ Müberra Emin, İpek Coşkun, Suriyelilerin Eğitiminde Yol Haritası, SETA Raporu, Ankara, 2016.
- Erder – Kaşka 2003_ S. Ender, S. Kaşka, Irregular Migration and Trafficking in women: The case of Turkey, Cenevre: IOM. Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Cenevre, 2003.
- Ertaş – Kıracı 2017_ Handan Ertaş, Fatma Çiftçi Kıracı, Türkiye’de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları, *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 13, Konya, 2017.
- Erbaş 2018_ Hayriye Erbaş, “Göçmen Krizi mi? Krizlerin Göçmenleri mi? Göçler Çağında Göçmenlik Halleri, Çelişkiler ve Sorunlar”, (Ed. Serap Durusoy, Işıl Şirin Selçuk), Bugünkü Küreselleşmeyi Anlamak, İmaj yay., Ank. 2018.
- GİGM 2015_ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Kitlemel Akınlar, Ankara, 2015.
- GİGM 2017_ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2017:75, Ankara, 2017.
- GİGM 2018_ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2018: 21, Ankara, 2018.
- Göçer – Çınar 2015_ İ. Göçer, S. Çınar, Arap “Baharının Nedenleri, Uluslararası İlişkiler Boyutu, ve Türkiye'nin Dış Ticaret ve Turizm Gelirlerine Etkileri”, *KAÜ İİBF Dergisi*, 55, 2015.
- HRW 2015_ Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitime Erişmesinin Önündeki Engeller: Kayıp Nesil

- Olmalarını Önlemek, Human Rights Watch 2015 Raporu, US., 2015.
- IOM 2009_ Uluslararası Göç Hukuku: Göç Sözlüğü, (Ed. Bülent Çiçekli), No 18, Uluslararası Göç Örgütü Yayınları, Cenevre, 2009.
- İçduygu 1995_ Ahmet İçduygu (Diğ.), Transit Migration in Turkey, IOM, International Organization for Migration, 1995.
- İçduygu - Ünalın, 1998_ Ahmet İçduygu, N. Ünalın, Türkiye’de İç Göç, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Vakfı, İst., 1998.
- İçduygu 2004a_ Ahmet İçduygu, Türkiye’de kaçak göç, İstanbul: İTO. İstanbul, 2004.
- İçduygu 2004b_ Ahmet İçduygu, “Transborder crime between Turkey and Greece human smuggling and its regional consequences”, *Southeast European and Black Sea Studies* , 4(2), İstanbul, 2004.
- İçduygu 2006_ Ahmet İçduygu, Avrupa Birliğı İlişkileri Bağlamında Uluslararası Göç Tartışmaları, TÜSİAD Yay., İst., 2006.
- İçduygu – Biehl 2009_ Ahmet İçduygu, K. Biehl, Managing international, urban migration 1, Türkiye-İtalia-Espana, Koç Üniversitesi, İstanbul, 2009.
- Karasu 2011_ C. Karasu, “Kırım’ın Rus idaresine geçmesinden sonraki gelişmeler ve Kırım göçleri”, *Eski yeni, Eskişehir Valiliğı Aylık Şehir Kültür Dergisi*, Eskişehir, 2011.
- Kafılı 1966_ Kadircan Kafılı, Türkiye’ye Göçler, İstanbul, 1966.

- KHGM._1995 Hizmet Uygulamaları Genel Envanteri (1.1.1995 tarihi itibarıyla), Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara 1995.
- Karpat, 2010_ Kemal Karpat, Osmanlı Nüfusu, Timaş Yayınları, İstanbul, 2010.
- Karpat 1985_ K.H. Karpat, Population movements in the Ottoman State in the nineteenth century, (Karpat,K.H., Ottoman Population 1830-1914 Demographic and social characteristics içinde), Univeristy of Wisconsin., Londra, 1985.
- Kaya ve Eren 2014_ İbrahim Kaya, Esra Yılmaz Eren, Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, SETA Raporu, Ankara, 2014.
- Kirişçi 1995_ K. Kirişçi, Post Secont World War İmmigration From Balkan countries to Turkey, New Perspectives on Turkey (12), Ankara, 1995.
- Kirişçi 2002_ Justiceand home affairs issues in Turkish - EU relations: Assessing Turkish asylumand immigration policy and practice. Ankara, 2002
- Kocacık 2008_ Faruk Kocacık, “Gerileme Döneminde Anadolu’ya Yönelik Göçler”, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:9, Güz, Ankara 2008.
- Levent-Çayak 2017_ Faruk Levent, Semih Çayak, Türkiye’deki Suriyeli Öğrencilerin Eğitimine Yönelik Okul Yöneticilerinin Görüşleri, *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:14-1, Sayı:27, İstanbul, 2017.
- Liang 2007_ Z. Liang, Internal Migration: Policy Changes, Recent Trends and New Challenges, In Transition and Challenge: China's Population at the Beginning of the 21st Century, Zhao Z & Guo F (eds.), Oxford University Press, US., 2007.

- Lordoğlu 2010_ K. Lordoğlu, Türkiye’deki çalışma hayatının bir parçası olarak yabancı alışanlar, Pusch, B. ve Wilkoszewski, T. (Ed.), Türkiye’ye uluslararası g-Toplumsal koşullar - bireysel yaşamlar içinde, İstanbul Kitap, İstanbul, 2010.
- Maşalacı 2018_ Burcu Gündüz Maşalacı (Haz.), Suriyeli ocuklar İçin Yaz Anaokulları: İlkokula Uyum Düzeyinin Arttırılması İçin Bir Rehber, AÇEV., İstanbul, 2018.
- Minassian 1995_ A.T. Minassian, “La Diaspora Arménienneé”, *Diasporas* (Kord. Michel Bruneau), Gıf Reclus, Montpellier,1995.
- Mutluer 2003_ Mustafa Mutluer, Uluslararası Göçler ve Türkiye, antay Kitabevi, İst. 2003.
- Orhan 2013_ D. D. Orhan, Ortadoğu'nun Krizi: Arap Baharı ve Demokrasinin Geleceği. *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, 2013.
- Orhan 2015_ O. Orhan, Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri Orsam Yayınları, Ankara, 2015.
- Özey 2011_ Ramazan Özey, Afetler Coğrafyası, İstanbul, 2011
- Özey 2014_ Ramazan Özey, evre Sorunları, İstanbul, 2014
- Özey 2016_ Ramazan Özey, Balkanlar ve Balkan Ülkeleri Coğrafyası, Ankara 2016.
- Özgüç 2003_ Nazmiye Özgüç, Turizm Coğrafyası: Özellikler ve Bölgeler, antay Kitabevi, İst. 2003
- Öztürk-Altuntepe 2008_ M.,Öztürk, N. Altuntepe, ”Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve alışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, *Journal of Yasar University*, 3 (11), İst., 2008

- Öztürkler 2014_ H. Öztürkler, Arap Baharı'nın Ekonomik Analizi, *Akademik Ortadoğu*, 12, 2014.
- Pazarlıoğlu 2000_ M. Vedat Pazarlıoğlu, “1980-1990 Döneminde Türkiye’de İç Göç” *Panel Veri Çalışması* (özel çalışma), Ankara, 2000.
- Puch 2013_ B. Puch, “Karşı İstikametten Göç: Türkiye’deki Yüksek Vasıflı Alman Kadınlar”, *Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 27. Sayı, Ankara, 2013.
- Resmi Gazete 2013_ RG. 11/04/2013 tarih ve 28615 sayı
- Resmi Gazete 2014_ RG. 22/10/2014 tarih ve 29153 sayı
- Sander 1998_ Oral Sander, Siyasi Tarih 1918 – 1994, İmge Kitabevi, Ankara, 1998.
- Sönmez 2001_ M. Sönmez, Gelir Uçurumu: Türkiye’de Gelirin Adaletsiz Bölüşümü, Om Yay., İstanbul, 2001.
- Şirin - Rogers-Şirin 2015_ Selçuk Şirin – Lauren Rogers-Şirin, The Educational and Mental Health Needs of Syrian Refugee Children, Migration Policy Institute, WDC., 2015.
- Taştan - Çelik 2017_ Coşkun Taştan ve Zafer Çelik, Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi; Güçlükler ve Öneriler, Eğitim-Bir-Sen Yay., Ankara, 2017.
- TDK 1975_ Türk Dil Kurumu Felsefe Terimleri Sözlüğü, 1975.
- Tunç 2013_ İlknur Tunç, Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyum Sorunları, Aralık, 2013.
- Tunç 2015_ Şebnem Tunç, “Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye’deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme”, *Tesam Akademi Dergisi*, Temmuz, 2015.

- Tunçdilek 1988_ Necdet Tuçdilek, Dünya Nüfus Dinamiği, İÜ. Yay. 3501, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü: 8, İstanbul, 1988.
- Tümertekin 1999_ Erol Tümertekin, Ekonomik Coğrafya Kalkınma ve Küreselleşme, (Nimet Özgüç ile) Çantay Kitabevi, İstanbul, 1999.
- Tümertekin – Özgüç 2004_ Erol Tümertekin ve Nazmiye Özgüç, Beşerî Coğrafya: İnsan-Kültür-Mekân, Çantay Yayınları, İstanbul, 2004.
- Tümertekin-Özgüç 2012_ Erol Tümertekin, Nazmiye Özgüç, Coğrafya, Geçmiş Kavramlar, Coğrafyacılar, Çantay Kitabevi, İstanbul, 2012.
- USAK 2013_ Suriye’de Kabusa Doğru: Suriye’nin İçinde Bulunduğu Kritik Durum ve Olası Senaryolar, USAK Raporları 13-01, Ankara, 2013.
- Yalçın 2004_ C. Yalçın, Göç Sosyolojisi, Anı yay., Ankara, 2004.
- Yıldırım ve Şimşek 2008_ A. Yıldırım, H. Şimşek, Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayınları, Ankara, 2008.
- Yılmaz 2001_ Mehmet Yılmaz, “Balkan Savaşı’ndan Sonra Türkiye’den Yunanistan’a Rum Göçleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı:10, Güz, Konya 2001, s.15
- Yusuf 1989_ S. Yusuf, “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’ye Yönelik Dış Göç Hareketlerinin Analizi ve Bir Öneri”, *Yeni Türkiye Dergisi*, S. 23-24, Ankara, 1989, s. 1883.

İNTERNET KAYNAKLARI:

- AFAD 2014_ https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2311/files/20144_sayili_Genelge_parafsiz.pdf
Erişim Tarihi: 03.10.2016.
- AFAD 2016a_ http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
Erişim Tarihi: 03.10.2016.
- AFAD 2016b_ https://www.afad.gov.tr/upload/Node/4352/xfiles/2016_Kurumsal_MalıBeklentiler_Durum_Raporu
Erişim Tarihi: 03.10.2016.
- Aljazeera 2016_ <http://www.aljazeera.com.tr/dosya/turkiye-suriye-iliskileri-inisler-ve-cikislar>
Erişim Tarihi: Mart, 2016.
- Anadolu Ajansı 2016_ <http://aa.com.tr/tr/dunya/suriyedeki-ic-savasin-2015-yili-bilancosu/29846> Erişim Tarihi: Mart, 2016.
- GIGME 2015_ http://www.goc.gov.tr/icerik3/kitlesele-akinlar_409_558_559#_ftn9
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.
- GIGME 2016_ http://goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik
http://goc.gov.tr/files/files2016_goc_raporu_pdf
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.
- Hudapar 2016_ <http://hudapar.org/Detay/Haber/951/tarihi-sureciyle-suriye-siyaseti-ve-tikanan-arap-bahari.aspx>
Erişim Tarihi: Mart, 2016

- Hürriyet 2016_ <http://www.hurriyet.com.tr/mit-mustesari-sam-da-17664271> Erişim Tarihi: Mart, 2016.
- Kızılay 2018_ <http://www.kizilaytoplummerkezleri.org/tr/koruma>
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.
- MEB 2013_ http://fethiye.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/02093016_scannedimage24.pdf,
Erişim Tarihi: 5 Ekim, 2016.
- MEB 2014_ <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf>
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.
- MEB 2015_ <http://sgb.meb.gov.tr/www/mill-egitim-bakanligi-2015-2019-stratejik-plani-yayinlanmistir/icerik/181>
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.
- MEB İYEP 2018a_ https://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_09/13134503_YYEP_Uygulama_KYlavuzu.pdf
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.
- MEB İYEP 2018b_ http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/021704540-soruda-iyep.pdf
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.
- MEB PICTES 2018a_ https://pictes.meb.gov.tr/izleme/Content/Dosyalar/02171344_Denklik_Y_ve_Ylemleri_SUNUM_30_Ocak-2Yubat_2017_antalya_1.pdf
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.
- MEB PICTES 2018b_ http://tegm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/02170454_30-soruda-iyep.pdf
Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.

İbrahim Bayraktar 2014_

<http://www.ibrahimbayraktar.net/2014/06/goc-olgusu-ve-uluslararası-goc-kuramlar.html>

Erişim Tarihi: Ağustos, 2018.

Orsam 2016_

http://www.orsam.org.tr/tr/yazilar_Yazdir.aspx?ID=3088 Erişim Tarihi: Mart, 2016.

TUIÇ 2016_

<http://www.tuicakademi.org/arap-bahari-nedir/>
Haziran, 2018.

Youtube 2015_

www.youtube.com/watch?v=W35vezvEPfg

Erişim Tarihi 01.10.2015 10.44

EKLER:

EK - 1. TÜRK KIZILAY SULTANBEYLİ TOPLUM MERKEZİ YÖNETİCİ ve ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

S.1- Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezinin ulusal/uluslararası statü açısından temsil düzeyi nedir?

S.2- Türk Kızılay Sultanbeyli Toplum Merkezinin temel amacı ve işleyişi hakkında kısaca bilgi verir misiniz?

S.3- Çalışma ekibiniz kaç kişiden oluşuyor? Ekibin eğitim ve tecrübe düzeyi nedir?

S.4- Bir yılda ortalama kaç kişiye hizmet veriyorsunuz? Bugüne kadar hizmetlerinizin eriştiği kişi sayısı ne kadardır?

S.5- Bugüne kadar hizmetlerinizin eriştiği yetişkin/çocuk, kadın/erkek sayı ve/veya oranları nedir?

S.6- Merkez kamu kurum ve kuruluşları ve/veya BM birimleriyle işbirliği yapıyor mu?

S.7- Diğer STK'larla işbirliği yapılıyor mu? Cevap "Evet" ise ne düzeydedir?

S.8- Yapılacak faaliyetler için bütçe ve kaynaklar yeterli mi? BM, AB ülkeleri veya uluslararası farklı kurum ve kuruluşlardan fon desteği alınıyor mu?

S.9- Çalışmalarınızda yasal izinlerin alınmasında resmî makamlarla ilişkilerde sorun yaşanıyor mu? Varsa nelerdir?

S.10- Eğitim faaliyetlerinde hedef kitlenin belirlenmesinde nasıl bir yol izlenmiştir?

S.11- Eğitime alınan hedef kitlenin toplumsal entegrasyonunu sağlamak adına (sosyal içerme) ne tür faaliyetler yapılıyor?

S.12- Eğitim faaliyetleri sürecinde yaşadığınız temel sorunlar nelerdir?

S.13- Toplum merkezinde Suriye'den Geçici Koruma Statüsündeki bireylere verilen eğitimi yeterli buluyor musunuz?

S.14- Toplum Merkezindeki hizmetlerden yararlanan Suriyelilerin Türkiye algısı konusunda neler söylersiniz?

S.15- Eğitimlerin somut çıktıları hakkında bilgi verir misiniz?

S.16- Eğitimlerle hedeflenen ve elde edilen başarı kriterleri ve istatistiği hakkında bilgi verir misiniz?

S.17- Eğitimin istihdam ve yeterlilikler açısından değerlendirmesini yapar mısınız?

(02/08/2018 tarihinde STM. müdürü Sn. Halime Yağcıoğlu, eğitimciler Arif Muştu ile Zeynep Piroğlu ile gerçekleştirilmiştir.)

EK - 2. TÜRK KIZILAY SULTANBEYLİ TOPLUM MERKEZİ ODAK ÇALIŞMA GRUBU (ÖĞRENCİ) GÖRÜŞME FORMU

1. Suriye'den Türkiye'ye ne zaman geldiniz?
2. Suriye'den kiminle birlikte geldiniz?
3. Suriye'de nerede yaşıyordunuz ve Türkiye'ye hangi yolla geldiniz?
4. Aileniz hayatta mı?
5. Evde kaç kişi yaşıyorsunuz?
6. Ekonomik durumunuz nasıldır?
7. Kimlik (geçici kimlik) kartınız varsa kalıcı olarak Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olmak ister misiniz?
8. Herhangi bir örgün öğretim kurumuna (okula) devam ediyorsanız devam kademesi nedir?
9. Suriye'de en son devam ettiğiniz eğitim ve öğretim kurumunun kademesi ve neydi?
10. Eğitime ara vermek zorunda kaldığınız süre varsa ne kadardır?
11. Arkadaşlarınızla birlikte olmaktan mutlu musunuz?
12. Arkadaşlarınız arasında Türk olanlar var mı?
13. Arkadaşlarınız arasında farklı ülke vatandaşı olan var mı?
14. STM.'de aldığınız eğitim Türkiye'ye gelmeden önceki eğitimlerinizle farklılıklar gösteriyor mu? Ne gibi farklılıklar vardır?
15. STM.'de aldığınız eğitim Türkiye'ye gelmeden önceki eğitimlerinizle benzerlikler gösteriyor mu? Ne gibi benzerlikler vardır?
16. STM.'ne başlamadan önce Türkçe biliyor muydunuz?
17. STM.'ndeki Türkçe öğretimi sizce yeterli mi?
18. STM.'de rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti alıyor musunuz?
19. STM.'de aldığınız rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetinden memnun musunuz?
20. Sizi en çok mutlu eden şey ve en çok sıkıntı çektiğiniz şey nedir?
21. STM'de kesinlikle olmasını ve olmamasını istediğiniz şeyler nelerdir?
22. Zorunlu göç şartları değiştiğinde ülkenize dönmek ister misiniz?
23. Gelecekte beklentileriniz nelerdir?
(02-03/08/2018 tarihinde STM.'de hedef kitleden seçilen odak grup ile gerçekleştirilmiştir.)

EK - 3. TÜRK KIZILAY TOPLUM MERKEZLERİ RAPORU

TÜRK KIZILAYI

TOPLUM TEMELLİ GÖÇ PROGRAMLARI KOORDİNATÖRLÜĞÜ

EYLÜL 2018

15 Mart 2011 tarihinde başlamış olan ve Nisan 2011'de Suriye'de çıkan çatışmalarda binlerce kişi hayatını kaybetmiş ve milyonlarca insan yaşanan bu siyasi krizden etkilenmiştir.

5.6 milyon' dan fazla kişi ülkesini terketmek durumunda kalmıştır.

13.1 milyon kişi Suriye içinde yerlerinden edilmiş veya insani yardıma ihtiyaç duyar hale gelmiştir.

Ülkemizde Eylül ayı itibarıyla; **3.5 milyon'** dan fazla Suriyeli yaşamaktadır.

Suriye Krizi İnsani Yardım Faaliyetleri kapsamında Hareketin bileşenleri olan Uluslararası Kızılaç Kızılai Dernekleri Federasyonu, partner Ulusal Dernekler ve Uluslararası Kızılaç Komitesi tarafından sağlanan iş birliklerinin yönetimini ve tesisini sağlamak amacıyla, 25 Mart 2016 tarihinde Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü'ne bağlı olarak **Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü** kurulmuştur.

15 Aktif Toplum Merkezi faaliyetleri ile; **472.720** kişiye ulaşıldı.

70 milyon' den fazla Toplum Merkezi Hizmet Tutarı

Sosyal, Kültürel ve Uyum Faaliyetleri ile; **134.348** kişi yararlandı.

Mesleki Kurslar ile; **17.602** kişiye ulaşıldı.

İşe yönlendirilen ve profesyoneller tarafından faydalanan sayısı **795**

Koruma çalışmaları ile; **116.192** kişiye ulaşıldı.

Çocuk, Gençlik ve Görünürlük çalışmaları ile; **59.592** çocuk ve gençse ulaşıldı.

Psikososyal Destek ve Sağlık Hizmetleri ile; **144.191** kişi yararlandı.

Toplamda **378** personel ile hizmet vermektedir.

Türk Kızılayı Toplum Merkezi bulunan illerde yerel ve ulusal iş birlikleri program kapsamında yürütülmekte, eğitimler ve çalıştaylar düzenlenmektedir.

TOPLUM MERKEZİ BAZINDA ULAŞILAN KİŞİ SAYILARI

BAĞCILAR	30.585
Koruma	10.719
Geçim Kaynağını Geliştirme	1.169
Çocuk ve Gençlik	4.317
Sosyal, Kültürel ve Uyum	6.320
Psikososyal Destek ve Sağlık	8.060

ANKARA	25.254
Koruma	7.636
Geçim Kaynağını Geliştirme	1.831
Çocuk ve Gençlik	5.102
Sosyal, Kültürel ve Uyum	6.893
Psikososyal Destek ve Sağlık	3.792

15 Aktif Toplum Merkezi

KONYA	38.004
Koruma	9.221
Geçim Kaynağını Geliştirme	2.826
Çocuk ve Gençlik	5.106
Sosyal, Kültürel ve Uyum	11.255
Psikososyal Destek ve Sağlık	9.596

ŞANLIURFA	50.408
Koruma	13.967
Geçim Kaynağını Geliştirme	2.449
Çocuk ve Gençlik	8.631
Sosyal, Kültürel ve Uyum	5.479
Psikososyal Destek ve Sağlık	19.882

SULTANBEYLİ	125.651
Koruma	23.982
Geçim Kaynağını Geliştirme	2.503
Çocuk ve Gençlik	9.538
Sosyal, Kültürel ve Uyum	22.176
Psikososyal Destek ve Sağlık	67.452

BURSA	32.905
Koruma	9.876
Geçim Kaynağını Geliştirme	879
Çocuk ve Gençlik	7.734
Sosyal, Kültürel ve Uyum	9.371
Psikososyal Destek ve Sağlık	5.045

İZMİR	37.020
Koruma	10.293
Geçim Kaynağını Geliştirme	1.036
Çocuk ve Gençlik	4.851
Sosyal, Kültürel ve Uyum	15.795
Psikososyal Destek ve Sağlık	5.099

MERSİN	18.760
Koruma	3.284
Geçim Kaynağını Geliştirme	1.185
Çocuk ve Gençlik	818
Sosyal, Kültürel ve Uyum	7.375
Psikososyal Destek ve Sağlık	6.098

ADANA	19.915
Koruma	4.844
Geçim Kaynağını Geliştirme	806
Çocuk ve Gençlik	1.430
Sosyal, Kültürel ve Uyum	9.388
Psikososyal Destek ve Sağlık	3.447

HATAY	15.082
Koruma	2.781
Geçim Kaynağını Geliştirme	591
Çocuk ve Gençlik	844
Sosyal, Kültürel ve Uyum	6.960
Psikososyal Destek ve Sağlık	3.906

KİLİS	37.864
Koruma	7.642
Geçim Kaynağını Geliştirme	1.866
Çocuk ve Gençlik	8.670
Sosyal, Kültürel ve Uyum	11.233
Psikososyal Destek ve Sağlık	8.453

GAZİANTEP	16.651
Koruma	6.525
Geçim Kaynağını Geliştirme	709
Çocuk ve Gençlik	1.412
Sosyal, Kültürel ve Uyum	1.474
Psikososyal Destek ve Sağlık	719

KAYSERİ	4.424
Koruma	1.424
Geçim Kaynağını Geliştirme	159
Çocuk ve Gençlik	425
Sosyal, Kültürel ve Uyum	1.474
Psikososyal Destek ve Sağlık	942

K.MARAS	15.659
Koruma	1.748
Geçim Kaynağını Geliştirme	146
Çocuk ve Gençlik	499
Sosyal, Kültürel ve Uyum	11.922
Psikososyal Destek ve Sağlık	1.344

Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü kapsamında iş birliği sağlanan kurumlarla mutabık kalınarak faydalananların ihtiyaçlarına yönelik çözümler üreten projeler geliştirilmektedir. Projeler belirli bir zaman içinde gerçekleştirilen çalışmaların yanı sıra yeni ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleştirilecek projeleri de kapsamaktadır.

Sağlık Eğitim Merkezi

IFRC'nin desteğiyle, Şanlıurfa ve Konya'daki Sağlık Eğitim Merkezleri Suriyeliler ve yerel halk için kapasitesini sağlık eğitimi ve seminerlerle artırmanın artırılması amacıyla çalışmalar yürütmektedir. Şimdiye kadar

27.617 kişiye ulaşılmıştır.

Türk Kızılayı Toplum Temelli Göç Programları Koordinatörlüğü çalışmaları kapsamında Eylül 2018 itibarıyla toplamda;

1.155.845 kişiye ulaşılmıştır.

Ulucanlar Aşevi Projesi

Ankara'da tehlikeye yaşayan Suriyeli ve Iraklı sığınmacılara günlük 2 tabak sıcak yemek sağlamak hedefi enmiştir. Ankara'da her gün ihtiyaç sahibi

5.000 insana ulaşılmaktadır.

Şehit Serhat Önder Çocuk Koruma Merkezi

Ankara'da yaşayan çocuklar için oluşturulan Çocuk Dostu Alan ve Genç Dostu Alan içerisinde şimdiye kadar;

17.408 kişi bu faaliyetlerden yararlanmıştır.

SUY Koruma Bileşeni

ESSN Koruma Programı kapsamında şikayet ve problemler alınmakta ve saha ekipleri tarafından takip ve yönlendirilmesi yapılmaktadır. Şimdiye kadar

3.695 toplam kişiye

ŞNT Koruma Bileşeni

Aile içi şiddet, çocuk işçiliği ve çocuk evlilikleri önlemek üzere çocuk koruma alanındaki sorunların tespit edilmesini ve bu durumdaki çocukların ilgili hizmetlere sevk edilmesini sağlamaktadır. Toplam ulaşılan çocuk sayısı;

45.723

Aile Bağlarının Yeniden Tesisi

Talip edilen vaka dosyası;

1.700

Aynı Yardım

Proje kapsamında şehirlerde ve kampalarda yaşayan Suriyeli yabancılara IFRC işbirliği ile destek verilmesi devam etmektedir. 2016 tarihinden itibaren;

636.400 kişiye ulaşılmıştır.